

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Aktéři regionálního rozvoje (ZO ČSV Šternberk)

Bc. Radek JURČA

© 2018 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Radek Jurča

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Aktéři lokálního rozvoje

Název anglicky

Participants in local development

Cíle práce

Cílem diplomové práce je porovnat a zhodnotit, jaký význam má spolková činnost; zda a jakým způsobem přispívá ke zkvalitnění a rozvoji lokálního života a lokálního společenství ve vybrané obci a porovnat spolkovou činnost v uvedené obci.

Metodika

Teoretická část diplomové práce proto (jako předpoklad zpracování části empirické), vychází z prostudování teoretické literatury, odborných zdrojů, pramenů, kronik, materiálů a dokumentů vztahujících se k problematice rozvoje regionů a rozvoje venkova, lokálního aktérství a spolkové činnosti, klasifikace regionů a venkova České republiky a programového období Evropské unie 2014-2020, řešené prostřednictvím komparace strategických a programových dokumentů o regionálním rozvoji v období 2007-2013 a 2014-2020. Propojení teoretické a empirické části diplomové práce tvoří sekundární a komparativní analýza dat o aktérech a jimi pořádaných aktivitách. Cílem navazujícího, vlastního, empirického šetření, řešeného pomocí polostandardizovaných rozhovorů s aktéry působícími ve veřejném a neziskovém sektoru ve sledovaných obcích je jednak objasnit důvody a předpoklady občanské angažovanosti aktérů a dále porovnat, jak je vnímána aktivita „těch druhých“ očima dotazovaných lokálních aktérů sledovaných obcí. Získaná data budou zpracována, analyzována, komparována, vyhodnocena a interpretována za účelem naplnění stanoveného cíle diplomové práce.

Doporučený rozsah práce

cca 60 – 80 stran textu

Klíčová slova

Aktér, lokalita

Doporučené zdroje informací

BLAŽEK, Jiří, UHLÍŘ, David. Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2002.

BOURDIEU, Pierre. Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital, 1983.

BRUCKMEIER, Karl, TOVEY, Hilary. Knowledge in Sustainable Rural Development: From Forms of Knowledge to Knowledge Processes. 2008. The Authors. Journal Compilation 2008 European Society for Rural Sociology. Published by Blackwell Publishing, 9600 Garsington Road, Oxford OX4 2DQ, UK. Sociologia Ruralis, Vol 48, Number 3, July 2008.

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2011.

Kroniky sledovaných obcí (Kácov, Chlum, Tichonice, Kladruby).

PETRUSEK, Miloslav. Základy sociologie. Praha: Akademie veřejné správy, 2009.

Programové a legislativní dokumenty související s regionálním rozvojem.

SUCHÁČEK, Jan. 2005. Regionální vývoj v České republice po roce 1990: reformace či deformace? In: Ekonomická revue, roč. 8, č. 4, s. 37-51.

TOURAINÉ, Alain. Le retour de l'acteur. Fayard, Paris 1984.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Lucie Kocmánková Menšíková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 20. 3. 2018

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 3. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 21. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Aktéři regionálního rozvoje (ZO ČSV Šternberk)" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2018

Poděkování

Velice rád bych touto cestou poděkoval Ing. Lucii Kocmánkové Menšíkové, Ph.D. za vedení, cenné rady, trpělivost a pomoc při vypracování této diplomové práce. Rád bych také poděkoval osloveným dotazovaným za čas, který mi při rozhovorech poskytli. V neposlední řadě své rodině, a to především manželce za trpělivost a podporu.

Aktéři regionálního rozvoje (ZO ČSV Šternberk)

Souhrn

Cílem této práce bylo zjistit a zhodnotit, jaký vliv mají vybraní aktéři regionálního rozvoje (konkrétně včelaři) na lokální společenství, a dále, zda a jakým způsobem se podílejí na rozvoji konkrétní lokality.

Teoretické zázemí práce (jako opora pro navazující, empirickou část) upřednostňuje endogenní přístup rozvoje venkova se silným důrazem na schopnost lokálních aktérů ovlivnit život v dané lokalitě a konvenuje tak s teoriemi inspirovanými institucionálními přístupy v rozvoji regionů a venkova a eklektickým obdobím ve sledování regionálního rozvoje. Uvedené teorie akcentují spolupráci lokálních aktérů, institucionální ukotvení a lokální potenciál v rozvoji regionů a venkova.

Sekundární a komparativní analýzou dat bylo zjištěno, že do roku 1990 všechny sledované včelařské spolky vykazovaly vyšší míru angažovanosti směrem k veřejnosti. Pořádaly pravidelně kurzy pro včelaře, kurzy pečení medového pečiva, zakládaly včelařské kroužky, pořádaly společenské plesy, výstavy, zakládaly společné včelnice a celkově byly více společensky aktivní. V současnosti se aktivita spolků soustřeďuje na základní činnosti vedení spolků, registraci včelstev a dodávky léčiv. V roce 1990 bylo v ČR celkově registrováno 807 429 včelstev a 79 797 včelařů, do roku 2004 byl zaznamenán významný pokles na 477 743 včelstev a na 50 940 včelařů. Po vstupu ČR do EU je evidován mírný nárůst počtu včelařů i včelstev. Hlavním důvodem je dle kronikářů jednotlivých spolků označována celková změna společnosti po roce 1990 a zvýšení nákladů na léčbu včel. Empirické šetření prováděné pomocí polostandardizovaných rozhovorů se zástupci občanů, soukromých zemědělců a včelařů potvrdilo nízkou míru veřejné angažovanosti zkoumaného spolku ZO ČSV Šternberk ve vztahu k minulosti. V návaznosti na zájem ze stran dotazovaných o včelařství a včelařskou činnost je iniciován návrh včelařů na oslovení zástupců města a zemědělců o společné setkání o možnostech změn ve prospěch rozvoje regionu, konkrétně vybudování veřejné včelnice v obci Mladějovice, kde by se mohli setkávat zástupci všech generací a spolu sdílet a rozvíjet včelařství. Společná aktivita občanů povede k rozvoji celé obce, k obnově vesnických tradic, a tím k rozvoji naší lokality.

Klíčová slova: Aktér, aktivita, region, rozvoj, regionální a lokální rozvoj, endogenní přístup, spolupráce, participace, spolek, spolková činnost, venkov, sektor veřejný, soukromý, neziskový

Participant of regional development (ZO ČSV Šternberk)

Summary

The aim of this work was to find out and evaluate the influence of selected actors of regional development (namely beekeepers) on local communities, as well as whether and how they are involved in the development of a particular locality. The theoretical background of work (as a support for the downstream, empirical part) favors an endogenous approach to rural development with a strong emphasis on the ability of local actors to influence living in a given locality, thus conjoint with theories inspired by institutional approaches to regional and rural development and the eclectic period in monitoring regional development. These theories emphasize the cooperation of local actors, institutional anchoring and local potential in regional and rural development. A secondary and comparative analysis of the data revealed that by 1990 all beekeepers had been shown to have a higher degree of engagement towards the public. They organized regular courses for beekeepers, baking courses, established bee-eaters, organized balls, exhibitions, founded common apiaries, and were more socially active. At present, the clubs' activity focuses on the core activities of club management, bee registration and supplying of necessary medicine. In 1990, 807 429 bee colonies were registered in the Czech Republic and 79 797 beekeepers registered a significant drop in 2004 to 477 743 bee colonies and 50 940 beekeepers. After the accession of the Czech Republic to the EU, there is a slight increase in the number of beekeepers and colonies. The main reason is that the chroniclers of individual societies are referred to the overall change in society after 1990 and the cost of bee treatment. The empirical survey carried out by semi-standardized interviews with representatives of citizens, private farmers and beekeepers confirmed the low level of public involvement of the CS ZS Šternberk Society in relation to the past. Following the interest of the parties involved in beekeeping, the beekeepers' proposal to address representatives of the town and the farmers was initiated, and a joint meeting on the possibilities for change in favor of the development of the region, namely the construction of a public apiary in the village of Mladějovice where representatives of all generations share and develop beekeeping together. The common activity of the citizens will lead to the development of the whole village to restore the village traditions, and thus to develop our locality.

Keywords: Participant, activity, region, development, regional and local development, endogenous conception, cooperation, participation, association, federal activity, countryside, public sector, private sector, nongovernmental (non-profit) organization

Obsah

1 Úvod.....	13
2 Cíl práce a metodika	16
3 Rurální a regionální rozvoj s důrazem k endogennímu pojetí rozvoje.....	19
3.1 Regionální politika	19
3.2 Vymezení území regionů	21
3.2.1 Územní členění České republiky pro potřeby regionálního rozvoje	23
3.2.2 Evropské územní členění z hlediska regionálního rozvoje.....	25
3.2.3 Vymezení prostoru města a venkova	26
3.3 Rozvoj regionů a venkova.....	29
3.3.1 Regionální rozvoj.....	31
3.3.2 Místní rozvoj (local economic development – LED)	32
3.4 Endogenní a exogenní zdroje rozvoje regionů a venkova	32
3.4.1 Exogenní přístup rozvoje venkova	33
3.4.2 Endogenní přístup rozvoje venkova	34
3.5 Teorie regionálního rozvoje	36
3.5.1 Neoklasická teorie regionálního rozvoje	37
3.5.2 Keynesiánská teorie regionálního rozvoje.....	38
3.5.3 Teorie regionálního rozvoje inspirované institucionálními přístupy	39
3.5.4 Eklektické období regionálního rozvoje	42
4 Aktéři regionálního rozvoje a rozvoje venkova.....	44
4.1 Základní klasifikace aktérů rozvoje	46
4.1.1 Aktéři rozvoje venkova na národní úrovni	48
4.1.2 Aktéři rozvoje venkova na krajské úrovni	49
4.1.3 Aktéři rozvoje venkova na lokální úrovni	50
4.2 Neziskový sektor.....	55
5 Sekundární a komparativní analýza dat ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov a jejich aktivit v období 1946 - 2016.....	61
5.1 Mikroregion Šternbersko	61
5.2 Historie včelařské spolkové činnosti v Čechách a na Moravě.....	63
5.2.1 Zrod včelařství	63
5.3 Český svaz včelařů	68
5.3.1 Základní organizace ČSV Olomouc	70
5.3.2 Základní organizace ČSV Šternberk.....	72
5.3.3 Základní organizace ČSV Uničov	73
5.4 Komparace dat členských základů ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov .	75

5.5	Souhrn zjištění učiněných pomocí sekundární a komparativní analýzy dat o počtech včelařů, včelstev a aktivitách ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov.....	78
6	Empirické šetření o vlivu Základní organizace ČSV Šternberk na lokalitu, v níž působí.....	80
6.1	Polostandardizované rozhovory	81
6.2	Komparace dat získaných pomocí polostandardizovaných rozhovorů	81
6.2.1	Polostandardizované rozhovory s občany obce Šternberka.....	82
6.2.2	Polostandardizované rozhovory se soukromými zemědělci regionu Šternbersko	85
6.2.3	Polostandardizované rozhovory se včelaři ZO ČSV Šternberk.....	89
	Závěr	94
7	Seznam použitých zdrojů	98
8	Přílohy	104

Seznam grafů

Graf č. 1	Počet včelařů v období 1990-2016.....	69
Graf č. 2	Počet včelstev v období 1990-2016.....	69
Graf č. 3	Porovnání počtu včelařů a včelstev ZO ČSV Olomouc.....	71
Graf č. 4	Porovnání počtu včelařů a včelstev ZO ČSV Šternberk.....	73
Graf č. 5	Porovnání počtu včelařů a včelstev ZO ČSV Uničov.....	74
Graf č. 6	Komparace počtu včelařů v období 1946-2016.....	76
Graf č. 7	Komparace počtu včelstev v období 1946-2016.....	77

Seznam obrázků

Obrázek č. 1	Rozvoj venkova a zemědělství.....	48
Obrázek č. 2	Schéma členění způsobů a forem spolupráce.....	53
Obrázek č. 3	Míra zapojení jednotlivých aktérů do rozvoje a organizování společenského a kulturního života v obci.....	53
Obrázek č. 4	Mapa mikroregionu ŠTERNBERSKO.....	62

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	Základní kameny systému územních statistických jednotek NUTS.....	23
Tabulka č. 2	Rozlišení dle kritérií města a venkova.....	26
Tabulka č. 3	Znaky města.....	27
Tabulka č. 4	Kritéria vymezení venkovských sídel.....	28
Tabulka 5	Charakteristika exogenního a endogenního přístupu v rozvoji regionů.....	33
Tabulka č. 6	Periodizace teorií regionálního rozvoje.....	37
Tabulka č. 7	Matice aktérů – prostorová úroveň versus typ sektoru.....	46
Tabulka č. 8	Znaky spolupráce u svazku obcí a místních akční skupiny.....	52

Tabulka č. 9 Spolky na venkově.....	55
Tabulka č. 10 Vývoj včelaření.....	64
Tabulka č. 11 Včelí produkty.....	67
Tabulka č. 12 Statistika počtu včelstev a včelařů v ČR v období 1990-2016.....	69
Tabulka č. 13 Statistické údaje ZO ČSV Olomouc.....	71
Tabulka č. 14 Statistické údaje ZO ČSV Šternberk.....	73
Tabulka č. 15 Statistické údaje ZO ČSV Uničov.....	74
Tabulka č. 16 Statistické údaje o aktivitách ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov..	78
Tabulka č. 17 Historie cen medu a cukru.....	80
Tabulka č. 18 Seznam otázek polostandardizovaných rozhovorů.....	81
Tabulka č. 19 Respondenti polostandardizovaných rozhovoru obč. obce Šternberk...	82
Tabulka č. 20 Stručný přehled odpovědí na O1.....	83
Tabulka č. 21 Stručný přehled odpovědí na O2.....	84
Tabulka č. 22 Stručný přehled odpovědí na O3.....	84
Tabulka č. 23 Respondenti polostandardizovaných rozhovoru soukr. zemědělci regionu Šternbersko.....	85
Tabulka č. 24 Stručný přehled odpovědí na O1.....	86
Tabulka č. 25 Stručný přehled odpovědí na O2.....	87
Tabulka č. 26 Stručný přehled odpovědí na O3.....	88
Tabulka č. 27 Respondenti polostandardizovaných rozhovoru – včelaři ZO ČSV Šternberk.....	89
Tabulka č. 28 Stručný přehled odpovědí na O1.....	90
Tabulka č. 29 Stručný přehled odpovědí na O2.....	91
Tabulka č. 30 Stručný přehled odpovědí na O3.....	91

1 Úvod

Ve své diplomové práci se budu zabývat problematikou rozvoje regionů z pohledu lokálních aktérů. K rozvoji venkovské lokality je zapotřebí působení mnoha faktorů. Na rozvoji obce se však z velké části podílejí zejména samotní obyvatelé. Jedním z předpokladů úspěšného rurálního rozvoje jsou vzájemné vztahy mezi lidmi. Ve své diplomové práci se zaměřím zejména na zájmové spolky, do kterých se občané sdružují a patří mezi významné aktéry vybraného regionu. Téma své diplomové práce jsem zvolil na základě zjištění potenciálu rozvoje regionu Šternbersko se zaměřením na vzájemnou participaci veřejného, podnikatelského a soukromého sektoru, podporu aktivit měnících prostředí venkova, spolkového života a venkovských činností a dále také posílení rozvoje venkova a zemědělství. Dalším důvodem ke zvolení tématu diplomové práce je porozumění včelařství s ohledem na ekonomické, sociální, geografické a environmentální aspekty rozvoje regionu. Spolek jako aktér regionálního rozvoje pomáhá oživit činnosti v regionu, místní ekonomiku, plní funkci vzdělávací, výchovnou i společenskou, působí na stmelování a posilování lidských vztahů a podporu kvality života obyvatel. Práce se zaměřuje především na Český svaz včelařů, základní organizaci Šternberk, jakožto aktéra v rozvoji území. Spolek včelařů má dlouholetou tradici. Organizované včelařství ve Šternberku je datováno na 23. 3. 1903, kdy se přejmenoval včelařský spolek v Olomouci na Včelařský spolek Olomoucko – Šternberský a to z důvodu toho, že mnozí členové pocházeli z obcí z okresu Šternberk. Spolupráce šternberských a olomouckých včelařů probíhala velmi úspěšně až do roku 1946, kdy byla založena vlastní organizace Českého svazu včelařů ve Šternberku. První zápis z ustavující schůze včelařského spolku je datován na 13. dubna 1946.

Oblast Šternbersko se rozkládá v lokalitě Střední Moravy mezi obcemi úrodné Hané a úpatím Nížkého Jeseníku. Za hlavní centrum regionu lze považovat město Šternberk, které je vzdáleno od krajského města Olomouc severním směrem 16 km. První písemná zmínka pochází z roku 1296.

Hlavní náplní diplomové práce je porovnání a zhodnocení spolkové činnosti tří Včelařských spolků - Šternberk, Uničov a Olomouc z pohledu jednotlivých vývojových období v rámci regionu, zda vývoj probíhá obdobně nebo rozdílně. Porovnávají budou údaje dostupné prostudováním kronik, ročenek a dalších materiálů jednotlivých včelařských spolků.

Dalším důležitým předmětem výzkumu je zjištění, jak je vnímána aktivita místního včelařského spolku ZO ČSV Šternberk z pohledu tří skupin aktérů v regionu, a to veřejnosti,

zájmového sektoru (včelař) a podnikatelského sektoru (zemědělec). Zda bude ochota podílet se na vzhledu obce výsadbou okrasných stromů a medonosných rostlin pro zvýšení včelí pastvy, a jak je globálně vnímána samotná včela.

Dosažené výsledky diplomové práce budou prezentovány na výroční členské schůzi včelařského spolku Šternberk se záměrem apelovat na členy spolku k podpoře oboru včelařství a ke zvýšení aktivity směrem k veřejnosti v podobě pořádání besed v základních školách a knihovně, oslovení mladé generace, zavedení zájmového kroužku pro děti, pořádání výstav, účasti na farmářských a venkovských trzích. Obliba včelích produktů v poslední době stále roste a poptávka po přírodních produktech bez chemických přísad ředěných vodou je nemalá. Možným řešením je i vybudování veřejné včelnice, kde budou sdruženy činnosti aktérů veřejnosti, podnikatelů, včelařských spolků s dopadem na ráz krajiny i společenský život v obci. Partnerstvím mezi aktéry rozvoje dojde ke zlepšování kvality života na venkově, zprostředkuje setkávání starší a mladé generace a tím nezbytné předávání zkušeností se starostí a péčí o včelstvo, výrobu včelích produktů, včetně svíček a pečení medového pečiva. Zajistí se celoroční setkávání, podpoří se osvětová, společenská a kulturní činnost obce. Dalším záměrem aktivity je vstoupit v jednání se soukromými zemědělci regionu Šternbersko, kdy v rámci greeningu mají zemědělci povinnost ozelenit krajinu. Touto mezplodinou mohou být rostliny vhodné pro zabezpečení včelí pastvy. Dále je možná dohoda k přesunu mobilních včelínů k lánům polí a zvýšení opylování zemědělských plodin, či ovocných sadů.

Včelařství je jedním z nejstarších oborů lidské činnosti. Předmětem je chov včely medonosné. Včela byla již od starověku spjata se životem člověka. Poskytovala mu zdroj potravy. Výstupem včelařské činnosti je opylení rostlin. Opylovací funkce včel je nenahraditelnou přírodní aktivitou. Včelařství má ekologický i ekonomický význam. V současnosti je včelařství považováno za zálibu a volnočasovou aktivitu, kdy cílem včelařů není pouze zisk včelích produktů, ale zejména péče o včelstva s důsledkem systematického opylování rostlin, bylin a dřevin. Med byl hlavním a nejrozšířenějším sladidlem v evropské kuchyni až do zavedení průmyslové výroby cukru. V Česku se včelaření věnují z velké části malovčelaři ze záliby. Včelaření se často v rodinách traduje z pokolení na pokolení a ovlivňuje nové generace. Prohlubuje vztah k přírodě, obohacuje o nové zážitky, pocity, chutě i vůně. Nutí zpomalit uspěchané tempo dnešní doby, poskytuje prostor k relaxaci,

umožňuje vnímat život jinými smysly. Včelařství je však také profesionálním oborem realizovaným na včelích farmách.

Téma diplomové práce jsem si zvolil také z důvodu, že v regionu žiji, pracuji, mám zde rodinu a přátele, kteří jsou členy spolku nebo jejich aktivity podporují.

2 Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je zjistit, zda a jaký význam mají aktéři regionálního rozvoje, a to konkrétně včelaři základní organizace českého svazu včelařů Šternberk na lokální společenství z pohledu pořádání kulturních akcí jako jsou např. výstavy, besedy a včelařské kroužky pro mládež. Na aktéry lokálního rozvoje lze pohlížet jako na více sektorovou platformu složenou z podnikatelského, veřejného a neziskového sektoru, která ovlivňuje život v obcích.

Nejdříve bude vypracována teoretická část práce pomocí studia literatury, na které naváže sekundární a komparativní analýza dat o stavu spolkové činnosti porovnáním členských základů, počtu včelstev, aktivit včelařských spolků směrem k veřejnosti a realizací místních rozvojových strategií ve vybrané lokalitě (včelařských spolků Olomouc, Šternberk, Uničov). Dále za pomoci polostandardizovaných rozhovorů s občany, včelaři a soukromými zemědělci zjistit, jak je vnímána práce a poslání včelaře a včelařského spolku z pohledu soukromého zemědělce a veřejnosti v souvislosti s regionálním rozvojem. Zjištěná data přednést na členské schůzi ZO včelařů ve Šternberku a využít je pro další spolkovou činnost. Práce je rozdělena na teoretickou část a empirickou část. Teoretická část se zabývá studiem české i zahraniční odborné literatury a dalších zdrojů na představované téma. Vymezeny budou pojmy jako včelí produkty, organizované včelaření, ale také pojmosloví spojené s regionálním a lokálním rozvojem. Nejdříve bude definován endogenní přístup, který sleduje činnost člověka v konkrétní lokalitě. Dále bude charakterizováno pojmosloví vztahující se k rurálnímu rozvoji, rozvoji regionů, lokálnímu aktérství a spolkové činnosti. Nedílnou součástí je prostudování problematiky aktérů regionálního a rurálního rozvoje, jejich aktivit, jejich participace, spolupráce, činnosti. Využity budou dokumenty, právní normy, odborné statě, kroniky a jiné zdroje.

Propojení teoretické a empirické části je provedeno pomocí sekundární a komparativní analýzy dat o počtech včelařů, včelstev a aktivitách vybraných včelařských spolků. Sekundární analýza je studium a rozbor dat a dokumentů, které již byly v minulosti shromážděny někým jiným. Výraz komparace znamená srovnávání dvou a více skutečností, proměnných či sociálních jevů. V této části práce je sledována aktivita vybraných spolků a porovnávání dat. Jedná se o porovnání členské základny, počty chovaných včelstev, dostupnost informací o práci včelařského spolku na sociální síti, pořádání výstav a besed, věkový průměr členů organizace a v neposlední řadě práce s mládeží. Součástí práce je

studium historie spolků včetně jejich vzniku. Informace budou čerpány z kronik, almanachů a internetových stránek vybraných spolků. Výsledky sekundární analýzy budou předány vedení včelařských spolků pro jejich další využití (Disman, 2011).

Vlastní šetření v rámci empirické části práce je provedeno pomocí sběru a následného zpracování primárních dat pomocí techniky dotazování. Jedná se o polostandardizované rozhovory se zástupci tří sledovaných skupin a to občanů, včelařů a soukromých zemědělců zkoumané lokality Šternberk. Primární data vznikají na rozdíl od sekundárních dat na základě vlastního terénního šetření (Disman, 2011).

Cílem šetření je zjistit, jak je vnímána práce včelařského spolku veřejností, zemědělci a samotnými včelaři v souvislosti s vlivem na rozvoj lokality a lokálního společenství. Dále ověření skutečnosti, zda je včela vnímána jako nepostradatelný živočich, který je charakteristický svou pracovitostí a užitkem.

Primární výzkum, je výzkum, kdy jsou sbírána data prostřednictvím různých technik sběru dat, především dotazováním, pozorováním či experimentem. Primární výzkum je využíván v případě, že jsou informace ze sekundárního výzkumu neaktuální, nepřesné, nespolehlivé, neúplné, či zcela chybí. Sekundární výzkum, využívá zdroje, které byly už v minulosti shromážděny za jiným účelem, než je definovaný cíl práce. Může se jednat o databáze, časopisy, ročenky či statistické údaje. Informace ze sekundárního výzkumu máme k dispozici většinou zdarma či za poplatek (Karlíček a kol., 2013).

Dotazováním pomocí polostandardizovaných rozhovorů se jedná o kombinaci standardizovaných a nestandardizovaných rozhovorů. Rozhovor standardizovaný je založen na předem stanovených otázkách a tazatel musí tyto otázky pokládat dotazovanému doslovně a nelze je nijak měnit. V nestandardizovaném interview má tazatel předem daný pouze velmi obecný plán a konkrétní obsah rozhovoru je formován interakcí s dotazovaným (Disman, 2011). Dotazovaní odpovídají na otázky a další témata vyplynou z průběhu rozhovoru. Rozhovor trvá cca 20 – 40 minut v klidném prostředí bez rušivých elementů.

V empirickém výzkumu je práce kombinací kvantitativního a kvalitativního přístupu, protože sekundární analýzu je možné vnímat jako část empirického šetření. Kvalitativní výzkum zachycuje jevy v jejich dynamice, a orientuje se na pochopení smyslu jednajících sociálních subjektů (Nový, Surynek a kol. 2006, str. 256). Nestandardizovaný rozhovor se blíží ke kvalitativní technice sběru dat, protože zkoumá motivaci dotazovaného a dává mu prostor pro rozsáhlejší vyjádření a zaměřuje se na získání velkého množství informací

z menšího množství dotazovaných. Kvantitativní výzkum je založen na získání malého množství informací od velkého množství respondentů. Kvantitativní výzkum se provádí pomocí shromáždění odpovědí dotazovaných na otázky, které jsou každému z nich pokládány stejně (Disman, 2011).

Definice kvalitativního výzkumu z pohledu autorů Denzin a Lincoln, 2005, str. 2, definují kvalitativní výzkum jako: *„Víceúčelovou metodu zahrnující interpretační a přirozený přístup k předmětu svého zkoumání. To znamená, že výzkumníci používající kvalitativní metody studují věci v jejich přirozeném prostředí a pokoušejí se porozumět nebo interpretovat fenomén ve smyslu, jakým ho lidé předkládají. Kvalitativní výzkum zahrnuje využití studií a různorodou sérii empirických materiálů, případových studií, osobních zkušeností, introspektivu, životní historii, rozhovory, pozorovací, historické, interakční a vizuální texty, které popisují rutinní a problematické momenty a významy v životě jedince“* (Denzin a Lincoln, 2005, str. 2).

Výsledkem práce je zhodnocení činnosti aktérů regionálního rozvoje ve vztahu k podpoře podnikání v oblasti zemědělství, činnosti včelařského spolku, možnému zvelebení krajiny s ohledem na životní prostředí. Záměrem práce je sjednocení teoretických informací o studovaném tématu a objasnění studované problematiky nejen zemědělcům, včelařům, ale i veřejnosti a napomoci tak k podpoře lokálního a regionálního rozvoje a tím případně motivovat další osoby k pěstování medonosných rostlin a dřevin, zpříjemnit celkově ráz krajiny a současně přispět k dosažení lepší produkce kvalitních zdravých potravin v podobě medu.

Na příkladu spolku včelařů Šternberk a jeho aktivitách je možné sledovat a zjišťovat vliv sledovaného spolku a zemědělců na rozvoj daného okolí pomocí cíle vymezeného v této diplomové práci a objasnit tak a porozumět mechanismům, které se utváří a podílejí na endogenním přístupu v rozvoji regionů venkova či vybraných lokalit.

3 Rurální a regionální rozvoj s důrazem k endogennímu pojetí rozvoje

Tato kapitola se bude věnovat základním oblastem souvisejících s pojmy regionální rozvoj, regionální politika, endogenní a exogenní rozvoj venkova. Nejprve definuje pojmy region, rozvoj, regionální rozvoj, dále teorii regionálního rozvoje s přehledem hlavních ekonomických směrů, politika regionálního rozvoje a charakteristika venkova a venkovského prostoru.

3.1 Regionální politika

Pojetí regionální politiky a regionálního rozvoje se neustále vyvíjí. Za uplynulá léta se tradiční pojetí posunulo v několika rovinách. Původní myšlenka harmonického rozvoje všech regionů byla nahrazena novým uplatňovaným názorem na efektivnost vložených prostředků, a v EU pak vytvořením společných finančních zdrojů na financování regionálních politiky současně s charakterem růstového efektu. Další rovinou je dosažení přirozené transformace slabších regionů tím, že silně se vyvíjející regiony mají poskytovat významné hospodářské příležitosti pro ekonomické subjekty z postiženějších regionů (Stejskal, Kovárník, 2009, str. 11, 12). Regionální politika na základě poznatků o regionálním rozvoji ovlivňuje reálný regionální rozvoj a regionální rozvoj zpětně působí na regionální politiku. To znamená, že je veřejnou politikou, která využitím socioekonomických nástrojů ovlivňuje rozmístění hlavních socioekonomických zdrojů a aktivit za účelem harmonického rozvoje regionu (Wokoun a kol., 2008, str. 12, 13).

Navzdory řadě definic pojmu regionální politika v současnosti neexistuje žádná obecně uznávaná definice. Regionální politika se dá charakterizovat jako cílevědomá činnost organizací nebo představitelů státní správy a samosprávy na podporu zajištění ekonomického růstu spravovaného území. Musí mít jasně definované cíle a nástroje, které mohou jmenované organizace používat (Stejskal, Kovárník, 2009, str. 14, 15).

Regionální politika je v Evropě i v České republice obecně chápána jako činnost, jejímž úkolem je přispívat ke snižování rozdílů mezi úrovněmi rozvoje jednotlivých regionů a k zabezpečení jejich harmonického rozvoje. Cílem regionální politiky je, aby regiony měly stejné šance a možnosti, a aby jejich demografický, hospodářský a přírodní potenciál byl plnohodnotně využíván (MMR ČR, 2002, str. 20).

Regionální politika představuje soubor intervencí, které ovlivňují rozložení ekonomických aktivit v území, k rozvoji infrastruktury a ke snížení nerovnováhy v sociálním rozvoji. Důležitá je vzájemná vazba s dalšími podpůrnými státními politikami, například se sociální politikou a s průmyslovou politikou. Dochází také k zohledňování regionální dimenze v rámci sektorových politik. V rámci regionální politiky EU jde o koordinaci národních regionálních politik, a to realizaci hospodářské, sociální a územní soudržnosti formou finanční podpory rozvojových aktivit jednotlivých regionů (MMR [online]¹).

Dle Skokana musí být instituce zaměřeny na stanovení hlavních směrů a strategických cílů v regionálním rozvoji a měly by vytvářet metody, postupy a zdroje pro jejich realizaci (Skokan, 2004 in Stejskal, Kovárník, 2009, str. 14). Žák vymezuje regionální politiku jako soubor cílů, opatření a nástrojů vedoucích ke snižování příliš velkých rozdílů v socioekonomické úrovni jednotlivých regionů (Žák, 2002 in Stejskal, Kovárník, 2009, str. 14).

Regionální politiku je možné definovat jako politiku zaměřenou na řešení problémů nerovnoměrného rozvoje regionů (The dictionary of human geography, 1994) nebo jako „formu vládní hospodářské politiky, zaměřenou na změnu rozmístění ekonomických aktivit a změnu výkonnosti ekonomik regionů“. Za regionální politiku jsou někdy, v rozporu právě s touto definicí, označovány také aktivity regionálních a místních nositelů rozhodování (obcí, měst a regionů), zaměřené na podporu ekonomického a sociálního rozvoje v jejich území. Nejčastějšími důvody pro existenci regionální politiky jsou sociální, politické a ekonomické důvody (Ježek a kolektiv, 2014, str. 9). Regionální politika může být realizována na různých intencionálních úrovních (rovinách): EU, národní ekonomika, region, obec. V případě obcí a měst nejčastěji hovoříme o lokální nebo komunální politice. Chápeme-li regionální politiku v jejím úzkém vymezení, můžeme ji definovat jako intervenci státu ve prospěch hospodářského rozvoje určitých regionů (Ježek a kolektiv, 2014, str. 10).

Podstatným důvodem okrajového postavení regionální politiky v 90. letech 20. století byly relativně malé meziregionální rozdíly, a především velmi nízká míra nezaměstnanosti v České republice v tomto období. Velkou roli sehrál i neoliberalní přístup řízení

¹Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020*. [online] Dostupné z www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Koncepce-Strategie/Strategie-regionálního-rozvoje-CR-2014-2020

společnosti, který odmítal regionální politiku jako nežádoucí formu intervence státu do ekonomiky. Počátkem 90. let bylo velmi obtížné v oblasti regionální politiky navázat na dřívější období centrálně plánované ekonomiky a aplikovat je do nových podmínek. Od druhé poloviny 90. let 20. století však již vznikla nutnost řešení regionálních problémů, a to především dramatický nárůst nezaměstnanosti a vznikající výrazný rozdíl mezi jednotlivými regiony. Vystala velká poptávka z řad obcí, měst, regionů a krajů o provedení regionálního výzkumu a zpracování strategií lokálního regionálního rozvoje, které vzniklé disparity pomohou řešit. Další potřebou tuto problematiku řešit byla ambice vstupu ČR do EU, kde je regionální politice a výzkumu věnována značná pozornost (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 9, 10). V současnosti je česká regionální politika chápána jako koncepční činnost státu, regionálních a místních orgánů, jejímž cílem je přispívat k vyváženému a harmonickému rozvoji jednotlivých regionů v ČR.

3.2 Vymezení území regionů

Odborná literatura nabízí celou řadu snah o typologizaci regionů podle nejrůznějších kritérií. Většina z nich se přitom snaží kombinovat tři aspekty: různá pojetí či koncepce prostoru (území), velikost a věcný obsah. Jednou z nejnovějších a nejvíce citovanou klasifikací je typologizace regionů, kterou zpracoval významný německý geograf H. H. Blotevogel, který rozlišuje následující typy regionů (Blotevogel, 2000, in Wokoun a kol. 2008, str. 282, 283): Reálné regiony, nebo také analytické regiony jsou vědeckými konstrukcemi, které slouží vědeckému poznání a jeho snahám o vědecké uspořádání reality. Rozlišujeme dva typy reálných regionů. Jednoznačně lokalizovatelné regiony (např. různé přírodní jednotky, povodí řeky) a funkční regiony (např. krajina, oblast trhu práce, hospodářský prostor, městský region). Regiony vymezené lidskými aktivitami a činnostmi. Tento typ regionu vzniká každodenním jednáním individuálních nebo kolektivních aktérů (různých skupin, firem, sdružení, obcí a měst). Regiony, které jsou vnímány anebo s nimiž se aktéři identifikují (identifikační regiony). Tyto regiony vznikají prostřednictvím společenské komunikace (face to face kontakty, média, politika).

Reálné regiony a regiony vymezené lidskými aktivitami odpovídají tradičnímu rozlišování deskriptivních a normativních regionů. Dva typy deskriptivních regionů, a to heterogenní a homogenní. Homogenní regiony jsou např. vysoká míra nezaměstnanosti, podíl

zaměstnanců v zemědělství. Heterogenní regiony jsou např. spádové oblasti dojížděky do škol, za prací, službami anebo naopak vyjížděky obyvatel měst za příměstskou rekreací). Normativní regiony vznikají politickým rozhodnutím a na základě požadavků legislativy anebo exekutivy (Wokoun a kol. 2008, str. 283).

Pojem region je používán jak v každodenní praxi, tak ve vědecké literatuře často velmi rozdílně. Ve všech případech představují regiony svébytná území, která se liší svým územním vymezením. Mezi regiony jedné země dochází k volné (bez významnějších bariér) výměně statků, lidí, kapitálu, znalostí. Bariérami jsou „pouze“ rozdílné ekonomické a sociální struktury, kulturní rozdíly a také vzdálenost (Ježek a kolektiv, 2014, str. 12, 13).

Pod pojmem region je vnímán subnacionální celek (region), tedy takovou územní část národního hospodářství, která není od ostatních regionů oddělena formálními hranicemi ani s nimi souvisejícími ekonomickými bariérami (Maier, Tödling, 1997 in Stejskal, Kovárník, 2009, str. 20). Pojmy region a regionální se v 80. a 90. letech minulého století staly módním pojmem jak v politické, tak i vědecké diskusi. Staly se nositeli naděje, jak čelit výzvám technologického rozvoje, globalizace ekonomiky, demokratizace společnosti nebo trvale udržitelného rozvoje. Literatura uvádí pět dimenzí růstu významu regionů (Wokoun a kol. 2008, str. 285) a to politická dimenze, ekonomická dimenze, sociálně-kulturní dimenze, ekologická dimenze, strategická dimenze.

Region je území s definovanými prvky, v němž existuje specifická funkční a související infrastruktura a prosazuje se společný zájem na rozvoji regionu a na zlepšení blahobytu občanů (Skokan, 2003 in Stejskal, Kovárník, 2009, str. 20). Na regiony pohlížíme jako na otevřené ekonomické systémy, přičemž předpokládáme, že rozvojové impulsy mohou snadno „přeskočit“ z jednoho regionu do druhého, neboť mezi takto pojatými regiony neexistují žádné administrativní bariéry, omezující mobilitu výrobních faktorů (práce, kapitálu), zboží a informací (Ježek a kolektiv, 2014, str. 12, 13). Region je tedy variabilní koncept, který se přizpůsobuje měnícím se potřebám a požadavkům, a musí být proto definován. Rozdělení nějaké země na regiony (regionalizace) je vždy účelovou záležitostí (viz např. vymezení problémových regionů pro potřeby regionální politiky). Vymezení (definice) regionu by proto mělo vždy vycházet z účelů, kterému slouží. Měla by odpovídat kontextu otázek a problémů, které se snažíme řešit (Ježek a kolektiv, 2014, str. 12, 13).

Existují různá dělení regionů. Pojem region může být používán k vymezení určitých geografických oblastí daných historickým vývojem v kontextu územně správního (samosprávného) členění státu. Charakteristika pojmu se nevyklučuje i podle administrativního vymezení (pro výkon veřejné správy) nebo použití pojmu region vymezeného jako NUTS² (Stejskal, Kovárník, 2009, str. 21).

Vymezení pojmu „region“ dle ustanovení § 2 zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje zní: „Pro účely tohoto zákona se regionem rozumí územní celek, vymezený územními obvody krajů a obcí, jehož rozvoj může být podporován podle tohoto zákona.“

3.2.1 Územní členění České republiky pro potřeby regionálního rozvoje

KRAJE - Ústavním zákonem č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavních celků a o změně ústavního zákona ČNR č. I/1993 Sb., Ústava České republiky, bylo zřízeno k 1.1.2000 14 vyšších územně samosprávných celků, tedy krajů.

NUTS (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) - Cílem moci poměřovat, převádět na společného jmenovatele, se v zemích sdružených do EU používá tzv. nomenklatura územních statistických jednotek NUTS, a to nejen pro statické účely, ale právě pro nám již známé racionalizační činnosti a potřeby regionální politiky na úrovni EU. LAU (Local Administration Unit) jednotky menší, vymezení je v jednotlivých státech dobrovolné (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2015, str. 32).

Tabulka č. 1 Základní kameny systému územních statistických jednotek NUTS

Jednotka NUTS	Velikostní vymezení	ČR
NUTS 0	Stát	Není
NUTS 1	3 – 7 milionů obyvatel	ČR
NUTS 2	0,8 – 3 milióny obyvatel	Regiony soudržnosti (8)
NUTS 3	150 – 800 tisíc obyvatel	Kraje (14)
LAU 1		Bývalé okresy (77)
LAU 2	Obce	Obce (6249)

Zdroj: Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2015, str. 33

² CZ-NUTS je označení normalizované klasifikace územních celků v Česku pro potřeby Eurostatu a ČSÚ. Zapadá do širší klasifikace NUTS (Nomenclature d'unités territoriales statistiques / Nomenclature of Units for Territorial Statistics, Nomenklatura územních statistických jednotek) Evropské unie. Kraje v Česku kvůli značným rozdílům velikosti odpovídají úrovni NUTS 3. Po vstupu do EU bylo potřeba vytvořit ještě jednu úroveň územního členění odpovídající úrovni NUTS 2, do kterých směřují prostředky z rozvojových fondů EU. Tento stupeň se nazývá **region soudržnosti**. V Česku tak byly kraje spojeny do 8 regionů soudržnosti (z toho 3 včetně Prahy tvoří jediný kraj).

ČR nemohla při stanovení NUTS příliš argumentovat stabilním územně správním členěním. Z tohoto důvodu se přistoupilo zejména u jednotek NUTS 2 k málo geograficky opodstatněnému, ale prakticky poměrně schůdnému řešení, tj. většinou sdružením dvou i více jednotek VÚSC, tedy krajů do NUTS 2 (Wokoun a kol., 2008, str. 399, 400).

Od roku 2000 je česká regionální politika zaměřena na rozvoj podnikání, rozvoj lidských zdrojů, výzkum a technologický vývoj, rozvoj cestovního ruchu, zlepšení regionální infrastruktury, rozvoj občanské vybavenosti, rozvoj služeb sociální a zdravotní péče a na opatření vedoucí k ochraně životního prostředí (Wokoun a kol., 2008, str. 401).

OBCE - Vymezení venkova/venkovského prostoru a venkovských sídel/obcí je nutné odlišit několika základními kritérii: Venkov/venkovský prostor vymezuje spojitý prostor, který tvoří zastavěné území venkovských sídel, tak i volnou krajinu. Při tomto vymezení se dá více pracovat s hustotou zalidnění. Venkovské sídlo/obec vymezuje územně nespojitě jednotky – zastavěné území. Klíčové ukazatele jsou celkový počet obyvatel nebo míra urbanizace, socioprofesionální struktura obyvatel, kteří v dané lokalitě bydlí.

Jasně definovaným ukazatelem vymezení kategorie obcí je počet obyvatel. Venkovská obec je dle odborné literatury obec, která má méně, než 2 tisíce obyvatel. Po přijetí novely zákona o obcích s odkazem na § 3 je pro vymezení venkovských obcí častěji použita hodnota do 3 tisíc obyvatel. Jako další možný ukazatel vymezení venkovských obcí jsou údaje vztahující se k socioprofesionální struktuře obyvatel (% vyjíždějících). Tyto ukazatele jsou vhodné pro tematicky zaměřené typy výzkumů.

Zcela zavádějící je vymezení venkovských obcí podle jejich správního statutu. V období let 1990 - 2000 neexistovala pravidla pro udělení statutu města. Statut města získaly obce s velmi rozdílným počtem obyvatel a je velmi obtížné využít tento ukazatel. Teprve zákon č. 128/2000 Sb. zákon o obcích stanovil pravidla pro udělení statutu města na hodnotu 3 tisíc obyvatel. Označení město ponechal i pro menší obce. Výše uvedený zákon o obcích obnovil v české veřejné správě kategorii městys (§ 3 zákona č. 128/2000 Sb.) (Perlín, 2009 [online]³).

Venkovský prostor je velmi často vymezován na základě těchto kritérií:

- Počtu obyvatel, hustoty osídlení, případně kombinace těchto dvou ukazatelů

³ PERLÍN, Radim. *Vymezení venkovských obcí v Česku*. Obec a finance. [online]. 2/2009, [cit. 10.2.2018]. Dostupné z [www: http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068](http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068).

- Statutu dané obce dle právních norem příslušného státu
- Podíl přírodních ploch nebo zastavěných ploch na celkové rozloze obce
- Zohlednění infrastruktury, občanské vybavenosti obce a dostupnosti služeb
- Institucionálního vybavení obcí
- Dopravní dostupnosti nebo vzdálenosti od větších center
- Zaměstnanosti v sektorech a odvětvích
- Intenzity bytové zástavby (Perlín, 2009 [online]⁴).

3.2.2 Evropské územní členění z hlediska regionálního rozvoje

Venkovský prostor lze podle metodiky EU a metodiky tradičně požívané v ČR popisovat na několika hierarchických úrovních, přičemž je nutné zdůraznit, že vymezení venkovského prostoru představuje významný technicko-metodický problém při hodnocení a hledání nástrojů regulace rozvoje venkova (Wokoun a kol., 2007, str. 122).

OECD a Statistický úřad EU Eurostat používá ukazatele hustoty obyvatel podle jednotek NUTS III, kdy jsou vymezeny tři základní teorie: Převážně venkovský region – více než 50 % obyvatel žije ve venkovských obcích (pro tento účel definované jako obce s méně než 150 obyv./km²). Výrazně venkovské regiony – ve venkovských obcích žije 15–50 % obyvatel. Převážně městské regiony – ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel.

Ve státech EU jsou používány pro vymezení venkovského prostoru statistické hodnoty NUTS III jako základní srovnávací hodnota. Venkovské jsou vymezeny ty jednotky, kde ve venkovských obcích s hustotou menší než 150 obyv./km² žije 15-50 % obyvatel.

V ČR pro vymezení venkovského prostoru je vhodnější použít menší srovnávací jednotky, a to jednotky správních obvodů pověřených obecních úřadů nebo správních obvodů úřadů s rozšířenou působností. Jako limitní hodnoty je možné vzhledem ke struktuře sídelní soustavy snížit hodnotu hustoty zalidnění z OECD navrhované hodnoty 150 obyv./km² na hodnotu 100 obyv./km² (Perlín, 2009 [online]⁵).

Analýza podle velikostních kategorií venkovských obcí svědčí o ohrožení stability osídlení především menších obcí. Kromě tohoto problému se malé obce potýkají s problémy

⁴ PERLÍN, Radim. *Vymezení venkovských obcí v Česku*. Obec a finance. [online]. 2/2009, [cit. 10.2.2018]. Dostupné z [www: http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068](http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068).

⁵ PERLÍN, Radim. *Vymezení venkovských obcí v Česku*. Obec a finance. [online]. 2/2009, [cit. 10.2.2018]. Dostupné z [www: http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068](http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068).

týkajících se tvorby rozvojových projektů a schopnosti vytvářet finanční prostředky na jejich spolufinancování (Wokoun a kol., 2007, str. 122).

3.2.3 Vymezení prostoru města a venkova

Postupné osídlování prostoru byl dlouhý a složitý proces, který dovedl moderní evropskou společnost k rozlišení základních typů sídel, a to městská a venkovská sídla. V tab. 2 jsou znázorněna rozlišující kritéria těchto sídel.

Tabulka č. 2 Rozlišení dle kritérii města a venkova

Kritérium	Městské sídlo	Venkovské sídlo
Velikost	Větší	Menší
Stáří	Mladší	Starší
Rychlost vývoje	Dynamičtější	Pomalejší
Funkce	Převážně nezemědělského charakteru	Spíše zemědělské a vázané na zemědělství
Homogenita/heterogenita	Heterogenita struktury obyvatel, využití ploch, funkcí, stylu žití	Větší homogenita struktury obyvatel, využití ploch, funkcí, stylů žití

Zdroj: Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2015, str. 35

V dnešní době již nejde zcela striktně rozlišit „ryze venkovská“ a „ryze městská“ sídla, a to díky velké mobilitě obyvatel, zboží i služeb, rozvoji dopravy, infrastruktury a komunikačních technologií (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2015, str. 35).

Pro shrnutí technologických, ekonomických a sociálních přeměn, které vedly v dějinách lidstva ke vzniku prvních měst, se používá pojmu městská revoluce. Tato první transformace sídelních forem společnosti posunula lidstvo na vyšší stupeň sociální organizace, oddělila město od venkova a vytvořila tenkou vrstvu městské populace, která až do průmyslové revoluce zůstávala kapkou v moři zemědělského obyvatelstva. Zhruba od počátku 19. století žijeme ve světě, který prochází druhou městskou revolucí. Na jejím konci bude venkovské a zejména zemědělské obyvatelstvo nepatrnou menšinou v poměru k počtu lidí žijících ve městech (Musil, 1967, str. 9)⁶.

Analogicky definoval město Max Weber. Označil je za „tržní osadu“. Podmínkou existence města je trh umožňující nikoli jen příležitostnou, nýbrž zcela pravidelnou výměnu zboží

⁶ Jedním z nejstarších je hospodářský výklad města. Města jako sídelní centra vznikla v důsledku prohlubování společenské dělby práce v období, kdy se oddělilo řemeslo od zemědělství, kdy vznikla pravidelná směna zboží, soukromé vlastnictví výrobních prostředků a otroctví. Základním rysem tohoto období je stálý trh, který umožňuje řemeslníkovi prodávat výrobky své práce a který zajišťuje výměnné spojení města s jeho zemědělským okolím (Musil, 1967, str. 12).

v místě sídliště. Každý trh však ještě nedělá město z místa, kde se pořádá... o městě v ekonomickém slova smyslu můžeme mluvit teprve tehdy, jestliže místní obyvatelstvo uspokojuje podstatnou část své běžné potřeby na místním trhu, a to z podstatné části nákupem výrobků, které vyrábí nebo jinak získává místní obyvatelstvo a obyvatelstvo nejbližšího okolí pro odbyt na trhu (Weber, 1921, str. 621 in Musil, 1967. str. 12).

Město je vždy charakterizováno jednak vnějšími znaky (obsahují spíše přírodní, respektive geografické a dále urbanisticko-technické parametry) a jednak vnitřními znaky (soustřeďují se na demografické, ekonomické, sociální, kulturní a politické faktory). Jsou to vnitřní znaky města, které jsou v soudobé fázi vývoje osídlení považovány za důležitější z hlediska charakteru města jako typu sídla.

Tabulka č. 3 Znaky města

Vnější znaky města	Vnitřní znaky města
Soustředěný půdorys a vytvořené zřetelné a uzavřené jádro	Vysoký stupeň koncentrace obyvatel
Větší podíl neobývaných budov	Diferencovaná zaměstnanost dle odvětví
Různorodá struktura zastavěné plochy (budovy s různými funkcemi, dopravní tratě, parky, sportoviště atd.)	Různorodost hospodářských činností a městských funkcí
Funkční diferenciaci zastavěné plochy (části obytné, průmyslové, obchodní, zábavní atd.)	Vyvinutá středisková funkce města

Zdroj: Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2015, str. 35, 36.

Klasifikace měst není jen teoretickou záležitostí, má také praktický význam, neboť je východiskem územního plánování, správních forem i komunální politiky. Typ města určuje jeho sociální strukturu, politický život, demografickou skladbu, sociální stabilitu, charakter sociálních vztahů a řadu dalších společenských znaků. Podle velikosti se města třídí na: malá města, středně velká města, velkoměsta, metropole a řazení měst podle velikosti se v různých zemích liší v závislosti na stupni urbanizace (Musil, 1967, str. 66).

V dnešní době neexistuje jednotná a zcela jasná definice venkova. Je možné konstatovat, že ještě v 60. a 70 letech 20. století se dal venkov vymezit jako relativně homogenní typ území, s poměrně nízkou hustotou zalidnění a vysokým podílem zaměstnanců pracujících v zemědělství. Tento obraz venkova již ve 21. století neplatí (Svobodová a kol., 2011). V současnosti se venkov vyznačuje diferencovanou strukturou různě rozvinutých venkovských území, která plní množství rozdílných funkcí (Perlín a kol., 2010). Pro definici venkova je důležité znát účel, za jakým venkovský prostor vymezujeme a podle toho zvolené

ukazatele přizpůsobit (Svobodová a kol., 2011), ale jednotná definice pojmu venkov neexistuje, záleží na celé řadě kritérií viz. Tabulka č. 4

Tabulka č. 4 Kritéria vymezení venkovských sídel

Kritérium	Hlavní znak
Urbanistická struktura	Rozvolněná zástavba, zemědělský statek, rozsáhlé veřejné prostory, nízký podíl zastavěných ploch
Architektonické znaky	Nízkopodlažní zástavby, integrace obytné a dalších funkcí, absence nájemního bydlení, individuální výstavba
Sociální znaky	Konservatismus, tradicionalismus, sousedství, participace, kooperativnost, sdílení společné historie
Ekonomické znaky	Vyjíždka do zaměstnání, zaměstnanost v zemědělství, vyšší podíl samozásobitelství, kutilství
Veřejná správa	Označení obce, postavení obce ve struktuře veřejné správy
Velikostní znaky	Počet obyvatel, hustota zalidnění, rozloha, podíl zastavěné plochy

Zdroj: Sociologická laboratoř ČZU in Binek a kol. (2007)

Z historického hlediska bylo nejprve všechno obyvatelstvo venkovské. Převládalo osídlení vesnického typu, města vznikala až později a venkovské obyvatelstvo stále převažovalo. Od konce druhé světové války do současnosti došlo k podstatným změnám. Druhá polovina 20. století se stala obdobím zvýšeného vylidňování venkovských obcí. Díky migraci však venkov začal v polovině 90. let 20. století získávat nové obyvatel, kteří se však soustřeďují převážně do okolí velkých měst.

V současné době se však proces vylidňování venkova posunul k procesu suburbanizace⁷. Suburbanizací rozumíme „proces stěhování rezidenčních, komerčních a dalších funkcí z jádrového města do jeho zázemí. Jinak také stěhování obyvatelstva a jeho aktivit z jádra do zázemí“ (Binek, Svobodová, Holeček, Příbylíková, Chabičovská, Galvasová, 2010, str. 13). Z hlediska sociologického vychází pojem suburbanizace jako proces relativního odlivu obyvatel do suburbí, případně na venkov a zároveň představuje nové formy společenství (kolektivy), jimiž se typické rysy urbanismu přizpůsobují podmínkám suburbí, případně venkova a vzniká tak nový, svým způsobem přechodný typ stylu života mezi venkovským a městským stylem (Geist, 1992, str. 520).

⁷ Proces suburbanizace znamená přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí. Jedná se o typický proces rozšiřování území města, který můžeme zaznamenat jak u většiny měst vyspělých zemí, tak v historickém vývoji našich měst. Termín suburbanizace je odvozen z anglického slova suburb, tedy předměstí, které vzniklo jako složenina z latinského základu urbs znamenající město a předpony sub, která označuje umístění vedle, za nebo pod městem [online] http://www.suburbanizace.cz/01_teorie_suburbanizace.htm

3.3 Rozvoj regionů a venkova

Při diskusi o pojmu „rozvoj“ narážíme na podobný problém, s nímž jsme se již setkali při vymezování pojmu region. „Rozvoj“ je stejně tak nejasným pojmem jako „region“. Jeho obsah proto musíme vždy vymezit (definovat) na základě hodnotících kritérií (Ježek a kolektiv, 2014, str. 17). Pojem rozvoj se vyznačuje mnohoznačností a frekventovaností svého užívání a definic je opět řada. Jejich podstata se liší podle kontextu použití, jako např. ekonomický, či regionální. Podle Macháčka se jedná o proces změn uskutečňovaný postupně a ovlivňující podstatu dané entity, přinášející narůstání efektivnosti a účelnosti, pokud jde o využívání zdrojů, o uskutečňování možností podmiňující pohyb z původního stavu do stavu žádoucího (Macháček, 1999 in Stejskal, Kovárník, 2009, str. 22). Jak uvádí Nohlen a Nuscheler, radikální odmítnutí pojmu „rozvoj“ nemá smysl, neboť neexistuje žádná lepší alternativa. Nejsme totiž schopni překonat základní problémy případného alternativního pojmu, jedná se o proces směřující k určitému cíli, který je závislý na našich hodnotových představách a jehož projevy se liší s ohledem na čas a prostor. A dále se jedná o proces podléhající neustálým změnám, takže se „zákonitě“ také mění význam tohoto pojmu (Ježek a kolektiv, 2014, str. 17).

Je nutné zásadně odlišit pojem rozvoj od pojmu růst (ve smyslu hospodářský nebo ekonomický růst). V tomto smyslu je ekonomický růst definovaný například jako výše HDP na obyvatele a je předpokladem rozvoje (Blažek, Uhlíř, 2002 in Stejskal, Kovárník, 2009, str. 22). Pojem rozvoj má výrazně hodnotící zabarvení. Dosahování či zajišťování rozvoje je považováno za žádoucí, zatímco stagnace, či dokonce úpadek jsou nežádoucími stavy. Nejtypičtěji se pod pojmem rozvoj rozumí pohyb žádoucím směrem, pozitivní vzestup či růst, obecně pozitivní sociální změna (Bernard, 2010, str. 17).

Ekonomický rozvoj ovšem podle některých autorů indikuje i komplexně chápaný sociální rozvoj, protože jeho indikátory do určité míry odrážejí také sociální a jiné podmínky v regionech (Blažek, Csank, 2007, str. 949).

Sociologické pojetí usilující o komplexní postižení různých jevů, procesů či sociálního dění, používá spíše než slovo **rozvoj** (významově se toto slovo blíží pojům růst, rozmach jednoho jevu či procesu) termín vývoj (významově odkazuje k postupné řadě změn, k evoluci řady jevů či procesů) (Hudečková, Lošťák, 2002, str. 173).

Pojem rozvoj se v sociologii chápán jako integrální (zahrnující řadu jednotlivých sociálních změn z jednoho stavu do druhého) proměny sociálních entit. Mezi takového

entity můžeme zařadit i venkov a regiony. Jedná se o útvary, které lze vymezit⁸ následujícími kritérii:

- Politicko-administrativní (např. zákon, předpis, vyhláška)
- Geograficko-fyzikální (vymezení celku je stanoveno přírodními hranicemi geografického útvaru)
- Demografické (vymezení celku je stanoveno demografickými charakteristikami jako porodnost, úmrtnost, potratovost, sňatečnost, rozvodovost, nemocnost a další)
- Hospodářské (vymezení celku je stanoveno ekonomickými charakteristikami)
- Sociálně-kulturní (vymezení celku charakteristikami spojenými například s regionální identitou, hodnotami a normami místních lidí, jejich vztahy, např. zaměstnanost)
- Historické (vymezení celku charakteristikami spojenými s historickým vývojem)
- Infrastrukturální (vymezení celku např. prostřednictvím technické a občanské vybavenosti, typu bydlení a vybavenosti bytu)
- Sociálně-geografický (vymezení celku charakteristikami spojenými např. s prostorovou mobilitou spádovostí regionu danou například dojížděním za prací, atd.)
- Environmentální (vymezení celku prostřednictvím charakteristik životního prostředí – např. znečištění ovzduší, vod, atd. (Hudečková, Lošťák, 2002, str. 173, 174).

Je třeba podotknout, že existuje rozdíl mezi místním rozvojem uskutečněným v místě – obci či městě a regionálním rozvojem u nás převážně spojeným s vyššími územně samosprávnými celky. Problematikou vymezení místního a regionálního rozvoje se v mezinárodním měřítku zabývá také Světová banka a OECD⁹ (Stejskal, Kovárník, 2009, str. 23).

Rozvoj (regionální) je spíše spojen s kvalitativními charakteristikami, např. se zvýšením kvalifikace pracovních sil, se zlepšením vybavenosti, zlepšením kvality života. Rozvojové iniciativy musí vyhovět specifickým požadavkům formulovaným na základě potřeb regionu

⁸ Možná kritéria vymezení regionů zde uvedená nejsou rozhodně konečná

⁹ Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (ang. Organisation for Economic Co-operation and Development) je mezinárodní organizace 35 velmi ekonomicky rozvinutých států světa, které přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky. OECD vznikla v roce 1961 (základní dokument byl podepsán 14. 12. 1960) transformací organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC), která byla původně zřízena roku 1948 k administraci poválečného Marshallova plánu.

či státu. Tento rozvoj musí přinášet nejen ekonomický rozvoj a zisk, ale musí rovněž respektovat životní prostředí a být sociálně akceptovatelný (včetně podpory rovných šancí pro různé skupiny obyvatel). Jenom tehdy můžeme mluvit o trvalé udržitelnosti daného rozvoje (Hudečková, Lošťák, 2002, str. 142).

3.3.1 Regionální rozvoj

Pojmem regionální rozvoj se rozumí obvykle celkový růst socioekonomického potenciálu a úrovně regionu, aktivace využití místního rozvojového potenciálu, zvyšování konkurenceschopnosti a růst environmentálního potenciálu určitého územně definovaného celku. Hlavním cílem regionálního rozvoje je vyrovnání ekonomických, sociálních a environmentálních rozdílů mezi jednotlivými regiony, zvyšování životní úrovně a trvalé zlepšování kvality života obyvatel daného území. Dle ministerstva pro místní rozvoj jde o dynamický a vyvážený rozvoj regionální struktury příslušného územního celku a jeho částí (regionů, mikroregionů) a odstraňování, případně zmírňování regionálních disparit (Stejskal, Kovárník, 2009, str. 26, 27).

Regionální ekonomický rozvoj je proces strategického partnerství veřejného a soukromého sektoru za účelem realizace iniciativ, jejichž výsledkem jsou investice a vznik nových (zachování stávajících) pracovních míst a postupný růst životní úrovně obyvatelstva v daném regionu. Tyto iniciativy musí být zaměřeny na vytváření podmínek pro podporu růstu produktivity a konkurenceschopnosti firem v soukromém sektoru (Berman group, 2006 in Stejskal, Kovárník, 2009, str. 27).

Zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje v § 3 stanovuje: (1) Cílem podpory regionálního rozvoje je zajistit dynamický a vyvážený rozvoj území České republiky se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí, přispět ke snižování regionálních rozdílů a zároveň umožnit využití místního potenciálu pro zvýšení hospodářské a sociální úrovně jednotlivých regionů. (2) Oblasti podpory regionálního rozvoje na úrovni České republiky podrobněji vymezí strategie regionálního rozvoje České republiky (dále jen „Strategie regionálního rozvoje“) a na úrovni kraje strategie rozvoje územního obvodu kraje.

(3) Strategie regionálního rozvoje a strategie rozvoje územních obvodů krajů jsou zpracovávány s platností pro programové období Evropské unie (zákon č.248/2000 Sb. [online]¹⁰).

3.3.2 Místní rozvoj (local economic development – LED)

Tento pojem je součástí ekonomické a regionalistické argumentace. Přívlastek místní upřesňuje, že jde o rozvoj sledovaný či realizovaný na území menším, než je region, tj. přesněji pouze v části regionu. Místní ekonomický rozvoj je chápán jako formování fyzických, lidských, sociálních a institucionálních zdrojů a využívání z nich plynoucích komparativních výhod k vytvoření ekonomické základny fungující trvale a s přiměřenou mírou nezávislosti. Tento druh rozvoje lze charakterizovat různými ukazateli, např. příjmem na obyvatele, daňovou výtěžností. Hlavním cílem ekonomického rozvoje je zlepšování ekonomického blahobytu společností za pomoci opatření, která vedou k vytváření a udržování pracovních míst, zlepšování daňové výtěžnosti a kvality života. Protože neexistuje pouze jedna správná definice ekonomického rozvoje, nemáme také jen jednu správnou strategii, politiku či program dosahování úspěšného ekonomického rozvoje. Komunity se liší ve svých geografických a politických přednostech a nedostatcích, každá má svůj okruh problémů k řešení ekonomického rozvoje (Stejskal, Kovárník, 2009, str. 25).

3.4 Endogenní a exogenní zdroje rozvoje regionů a venkova

Nejdříve je v tomto oddíle definován exogenní přístup v rozvoji regionů a exogenní strategie a následuje definice endogenního přístupu rozvoje a endogenní strategie. Pro zdůraznění podstaty rozdílu obou přístupů uvádím tabulku (Tabulka 5), kde je základní charakteristika exogenního a endogenního přístupu.

¹⁰ Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje [online]. [cit. 15.12.2017]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakon-SB2000248-16>

Tabulka 5 Charakteristika exogenního a endogenního přístupu v rozvoji regionů

Charakteristika	Regionální rozvoj	
	Exogenní	Endogenní
Hlavní řídicí místo	Centrum	Lokalita
Způsob řízení	Centralizovaný	Decentralizovaný
Hlavní zdroje reg. Rozvoje	Vnější zásahy ekonomického charakteru a technické inovace	Vnitřní zdroje integrovaného charakteru a sociální inovace
Hospodářský potenciál regionů	Úspory externí a na pracovní náklady	Lidský kapitál
Hlavní výkonové subjekty rozvoje	Globální společnosti diskutující podmínky v tamním prostředí	Lokální firmy reagující na podmínky tamního prostředí
Potřeba investic	Do technicko-ekonomické oblasti	Dovzdělávání
Hlavní efekt	Optimální výběr lokalizace výrobních faktorů z hlediska firmy – globalita	Optimální výběr výroby lokálních firem z hlediska prostředí – důraz na lokalitu

Zdroj: Hudečková Lošťák, Ševčíková, 2009

3.4.1 Exogenní přístup rozvoje venkova

Exogenní přístup k regionálnímu rozvoji předpokládá, že zaostávání ekonomiky regionu je způsobeno nedostatkem určitých výrobních faktorů. Tyto faktory je tedy nutné do regionu dodat z vnějšku, tímto způsobem dojde k odstranění příčin nedostatečného výkonu ekonomiky. Tento přístup je také nazýván teorií mobility výrobních faktorů. Právě kvůli předpokladu možnosti veškeré chybějící výrobní prostředky přemístit do potřebných destinací, což pochopitelně vždy neplatí. Důsledky aplikace takto přijatých teorií vedly spíše k růstu než k rozvoji. Exogenním přístupem rozvoje venkova se chápe takový rozvoj, který je veden z vnějšího prostředí a zároveň využívá i vnějších zdrojů (Ševčíková, 2010). Venkovský prostor je brán jako zdroj potravin, pracovních sil, kapitálu a zisků podporující městské prostředí a jeho rozvojové záležitosti jsou brány jako druhořadé. Finanční dotace jsou soustředěny do intenzifikace, industrializace zemědělství s cílem zvýšení produkce, výstavbu infrastruktury a motivaci pracovní mobility (Pělucha, Viktorová, Bednaříková, 2009). Na konci 70. let 20. století dochází k jeho kritice, a to především saturace domácího trhu, ekologická zátěž, omezené možnosti městského sektoru absorbovat venkovskou populaci (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2015).

Exogenní strategie je dnes již klasickým přístupem k lokálnímu a regionálnímu rozvoji. Rostoucí prostorová polarizace a zostřující se konkurence mezi regiony a městy vede k „boji“ o vysoce kvalifikované pracovní síly, o umístování podniků s inovačním potenciálem, o přilákání turistů atd. Exogenní strategie je většinou zaměřena buď na podporu usídlování nových podniků (filiálek velkých nadnárodních korporací) nebo na podporu exportní schopnosti regionálních podniků. Jde většinou o získávání vnějších mimo-regionálních

zdrojů (vysoce kvalifikované pracovní síly, kapitálu a inovací). Tato strategie se především orientuje na průmyslové podniky, jejichž konkurenceschopnost je založena na kapitálově intenzivních a moderních výrobních technologiích (elektronika - výroba čipů, informační a komunikační technologie, biotechnologie, genové technologie atd.). Jedním z nejvýznamnějších předpokladů realizace této strategie je dobré meziregionální a mezinárodní dopravní a komunikační propojení (Ježek a kolektiv, 2014, str. 40).

3.4.2 Endogenní přístup rozvoje venkova

V současné diskusi o možnostech lokálního a regionálního rozvoje se objevuje silný důraz na endogenní rozvojové potenciály lokalit, regionů a sociálních uskupení jejich obyvatel. Význam endogenního potenciálu spočívá zejména v lidských zdrojích a lidské iniciativě. Koncept endogenních rozvojových zdrojů se promítá rovněž do diskusí o rozvojových možnostech venkovských oblastí. Rysem endogenního venkovského rozvoje je především důraz na schopnost lokálních aktérů ovlivnit podstatným způsobem podmínky života v lokalitě, kde žijí. Je zdůrazněn význam komunikačních kanálů a existence sociálních sítí mezi lokálními aktéry a zapojení obyvatel do plánování a vyjednávání rozvojových aktivit a je kladen velký důraz na procesy, jejichž pomocí je rozvoje dosahováno. I samy procesy, v nichž jsou plánovány a realizovány jednotlivé rozvojové projekty, totiž mají přispívat k rozvoji a usnadnění komunikace a odstraňování bariér mezi jednotlivými lokálními aktéry a jejich zájmy (Bernard, 2010, str. 14).

Hlavními subjekty endogenního přístupu je území a prostor, a to s ohledem na historické, institucionální a kulturní charakteristiky, které se vztahují k určitému území. (Jehle, 1998). V endogenním pojetí rozvoje je prostor chápán zejména jako území s velkým množstvím sociálních vztahů, charakteristickými místními (zejména kulturními) nepřenosnými rysy, a také jako místo, kde lidé a podnikání vytvářejí určitý vztah a veřejné a místní instituce zasahují do regulace společnosti (Garfoli in Jehle, 1998, str. 12).

Bude-li rozvoj města nebo regionu založen na realizaci společných zájmů obyvatel, podniků a dalších rozvojových aktérů, tak nebude docházet k nespokojenosti, což by mohlo narušit stabilitu regionálního vývoje. **Endogenní strategie** také vychází z poznání, že regionální aktéři jsou sami nejlépe schopni stanovit strategické cíle a kontrolovat rozvojový proces. Místní a regionální aktéři (obyvatelé, podnikatelé, politici) jsou považováni za hnací sílu regionálního rozvoje. Důležitá je přitom inovační schopnost v nejšířším smyslu a procesy

kolektivního učení (viz koncept tzv. učícího se regionu). Tato strategie vychází z regionálního potenciálu. Cílem endogenní rozvojové politiky je využívat a dále rozvíjet regionální potenciál. Pod pojmem regionální potenciál rozumíme přírodní zdroje, kapitál, infrastrukturu, pracovní síly (jejich kvalifikaci, znalosti, podnikatelskou aktivitu), kulturní potenciál atd. Ekonomický rozvoj je orientován na modernizaci regionálních podniků (na jejich restrukturalizaci, konkurenceschopnost a inovační aktivitu). Cílem této rozvojové strategie je diverzifikovaná hospodářská struktura. Velký význam je přisuzován rozvoji malého a středního podnikání. Podporuje se konkurenceschopnost a inovační aktivita těchto podniků mimo jiné vytvářením nejrůznějších informačních a kooperačních sítí (Ježek a kolektiv, 2014, str. 40 - 42).

Předpokladem endogenní strategie je, že se na region primárně nepohlíží jako na územně-administrativní celek, ale jako na celek, jehož integritu vytvářejí vedle ekonomických a sociálních vazeb také společná kultura a historie, regionální identita a společné zájmy všech aktérů regionálního rozvoje. Za důležitou se pokládá široká účast místních a regionálních zájmových skupin a přesun úkolů a rozhodovacích pravomocí na regionální úroveň.

- regionální politika má přitom vycházet z potenciálu regionu. Ten má být využíván a dále rozvíjen. Tyto potenciální faktory obsahují přírodní zdroje (životní prostředí, suroviny, energie), půdu, kapitál, infrastrukturu, pracovní síly, kvalifikaci a znalosti, podnikatelskou aktivitu, rozhodovací funkce, sociokulturní faktory a tržní potenciál;
- tyto faktory a zdroje mají být přitom využity „trvale“, to znamená, že měly by být respektovány ekologické aspekty;
- využití a rozvoj regionálního potenciálu má překračovat hranice sektorů, tzn., že pozornost má být věnována také často opomíjeným oborům, jako je např. zemědělství, energetika, drobné podnikání (řemesla a živnosti) a služby. Záměrem tohoto postupu je vytvoření komplementárního a synergického efektu;
- velký význam má rozvoj malých a středních podniků. Má být posílena inovační a konkurenční schopnost těchto podniků, mimo jiné vytvářením regionálních kooperací a sítí. Inspirativní je zvláště model „industrial districts“;
- místní a regionální aktéři jsou považováni za hnací sílu regionálního rozvoje. Vedle podniků to jsou pracovní síly, politici apod. (Ježek a kolektiv, 2014, str. 40 - 42).

3.5 Teorie regionálního rozvoje

Teorii regionálního rozvoje lze z časového hlediska rozdělit na několik základních období a ta jsou spjata s vývojovými etapami ekonomických teorií. K nejstarší teorii řadíme neoklasické přístupy dále keynesiánskou ekonomickou teorii. Mezi další vývojové etapy patří strukturalistické a institucionální přístupy k regionálnímu rozvoji. Současná regionální politika vychází z eklektických přístupů regionálního rozvoje (Blažek, Uhlíř, 2002). Blažek a Uhlíř (2002) uvádějí, že neexistuje komplexní klasifikace teorie regionálního rozvoje a vždy záleží na zvolených kritériích, které obvykle dělí teorie na dvě protichůdné kategorie. Teorie regionálního rozvoje jsou rozděleny do dvou velkých skupin. První je konvergenční teorie (teorie rovnováhy) – předpokládá postupné vyrovnávání rozdílů mezi regiony, převládají zde nivelizační procesy. Pracuje s výrazně delším časovým horizontem, aby docházelo k vyrovnání rozdílů mezi regiony, je třeba mnohem delšího působení, než je nutné ke zvětšování rozdílů. Druhá – divergenční teorie (teorie nerovnováhy) – základem teorie je zvětšování meziregionálních rozdílů formou diferenciačních procesů (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 13). Je zřejmé, že neexistuje ani jednoznačný trend ke konvergenci, ani k divergenci, ale v různých obdobích, v různých sférách a na různých měřítkových úrovních dochází k odlišnému vývoji. Je nutné zdůraznit logickou nutnost měnitelnosti v uplatnění obou typů tendencí, neboť jednostranná dominance každé z nich by dříve či později vedla k degeneraci systému a k zastavení jeho progresivního vývoje (Wokoun a kol. 2008, str. 223). S časovým odstupem je zřejmá opakovanost ve střídání jevů - Epizodické (periodické) teorie – v regionech je přirozené střídání období prosperity a úpadku¹¹.

Jelikož existuje celá řada teorií regionálního rozvoje, je třeba mít alespoň základní představu o přehledu **hlavních ekonomických směrů**. Teorie regionálního růstu jsou obvykle ekonomickými teoriemi inspirovány nebo z nich přímo vycházejí. Přehled ekonomických teorií je nastíněn následujícími charakteristikami s cílem poskytnout základní orientaci v těchto teoriích (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 41).

¹¹ Při tvorbě teorií regionálního rozvoje je třeba zmínit existenci teoretických přístupů, které se uplatňovaly v minulosti. Přehled začíná popisem pozitivistického přístupu, jeho kritickým hodnocením, z něhož následně plynou dva hlavní prameny postpozitivismus a antipozitivismus neboli relativismus. Pozitivismus představuje první skutečně vědeckou metodologii, jejímž zakladatelem je August Comte (1798-1857). Comte zásadně rozporuje předchozí epochy poznání založené na mytologii, teologii a metafyzice (nauce o absolutnu). Jeho přístup klade hlavní důraz na studium faktů, pozorování jevů a na empirické zkušenosti, tvořící nepochybný základ poznání (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 19).

Tabulka č. 6 Periodizace teorií regionálního rozvoje

Období	Obecný přístup	Převažující teorie regionálního rozvoje v daném období
1920-1940	Neoklasický	Neoklasické metody regionální rovnováhy
1950-1975	Keynesiánský	Teorie regionální nerovnováhy (např. teorie růstu pólů)
1970-1985	Marxistický	Teorie regionální nerovnováhy (např. teorie nerovné směny)
Od 1975	Neoliberální	Teorie regionální rovnováhy i nerovnováhy (nová teorie růstu)
Od 1980	Institucionální	Teorie regionální nerovnováhy (teorie průmyslového okrsku, teorie učících se organizací, path-dependancy, teorie sociálního kapitálu)

Zdroj: Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2015, str. 127

3.5.1 Neoklasická teorie regionálního rozvoje

Mezi první pokusy o rozvedení neoklasické teorie je zmiňován předpoklad, podle něhož není možné, aby jeden výrobce ovlivnil množství, a tedy i cenu zboží na trhu. Jedním z cílů bylo určení objemu produkce a její ceny v jiných podmínkách, ne za dokonalé konkurence (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 41).

Neoklasická teorie je mikroekonomickou teorií, která je založena především na analýze chování aktérů (jednotlivců, domácností, firem apod.) na trhu. Je založena na celé řadě zjednodušujících předpokladů, jako jsou racionalita chování a dokonalá dělitelnost výrobních faktorů, dokonalá soutěž apod. Tyto více či méně nerealistické předpoklady se proto promítají i u neoklasických teorií regionálního rozvoje, které předpokládají samovolnou tendenci socioekonomického systému ke stavu rovnováhy. Existenci regionálních problémů neoklasická teorie nepředpokládala, chronickou nezaměstnanost byla vysvětlována nízkou mobilitou pracovních sil (Wokoun a kol. 2008, str. 224).

V neoklasickém pojetí je prioritou vyrovnávání regionálních disparit efektivnějším využíváním zdrojů. Kapitál by měl směřovat tam, kde je cena práce srovnatelně nízká a návratnost investovaného kapitálu srovnatelně vysoká. Model vychází ze standardní neoklasické výrobní funkce o dvou faktorech – kapitál a práce se realizují v podmínkách snižující se návratnosti (Stejskal, Kovárník, 2009, str. 16).

Neoklasické modely mohou být zajímavé spíše z hlediska dlouhodobého vývoje za předpokladu, že ve svých zkoumáních zohlední strukturální změny v ekonomice. S absencí těchto faktorů nelze uspokojivě vysvětlovat příčiny zvětšování nebo zmenšování regionálních disparit (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 66). Za předchůdce teorií regionálního rozvoje lze pokládat **lokalizační teorie**, jejichž cílem bylo nalezení faktorů ovlivňujících lokalizaci ekonomických aktivit a vysvětlení prostorového rozmístění ekonomiky. Lokalizační teorie se vyznačovaly výrazně neoklasickým založením a rozeznávají čtyři základní směry (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 59):

- Charakteristika lokalizačních rozhodnutí jednotlivých firem prostřednictvím lokalizačních faktorů (naleziště surovin, cena pracovní síly, dopravní náklady)
- Porovnání závislosti lokalizačních rozhodnutí různých firem
- Úsilí aktérů, modifikovaný proces vnímání a interpretace informací
- Teorie regionální rovnováhy zacílena na objasnění prostorového uspořádání ekonomiky jako celku (teorie centrálních míst)

V současnosti jsou lokalizační teorie do značné míry opuštěny, ale přesto zastávají důležitý stupeň ve vývoji pojetí regionálního růstu. S konceptem lokalizačních faktorů se v oblasti regionálního výzkumu rámcově pracuje dodnes (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 62).

3.5.2 Keynesiánská teorie regionálního rozvoje

Hlavním rysem této ekonomické teorie je reformace a zásah do ekonomických procesů s cílem předcházet nežádoucím společenským jevům (nezaměstnanost, chudoba) nebo tyto společenské problémy v krátkodobém horizontu řešit. Keynesiánství se datuje do poválečného období 50. – 60. let 20. století, jeho zakladatelem je John Maynard Keynes, který v roce 1936 uveřejnil práci *The General Theory of Employment, Interest and Money* (*Všeobecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz*), kde se uvádí, že právě pokles mezd způsobil další prohloubení krize. Zásadní příčinou vzniku nerovnováhy je dle Keynesese oddělené rozhodování o výši úspor a investic vládou. Ekonomické problémy jsou způsobeny nízkou spotřebou jako důsledek nedostatečné poptávky a nutnost její stimulace (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 44, 45). Tato regionální teorie převládající v desetiletích po druhé světové válce považuje za hnací motor regionálního rozvoje existenci tržní nerovnováhy a poptávky po zboží z daného regionu v ostatních oblastech (vývoj k exportu z regionu)¹² (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 78).

¹² Typickým rysem keynesiánské teorie definovaný ve věcném rámci makroekonomické politiky je význam poptávky po zboží vyráběném v regionu. Zásadním poznatkem je, že veškeré výdaje jsou současně příjmem někoho jiného a s rostoucími příjmy se zvyšuje i spotřeba. Keynesiánská teorie se řadí do skupiny teorií jádro – periferie (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 78). Zavedení pojmu Jádro – periferie bylo dále rozpracováno v **teorii polarizovaného rozvoje** Johna Friedmanna. Zásadním rozlišujícím ukazatelem mezi regiony jádra a periferie je míra závislosti na jiných regionech vycházející z myšlenky nerovnoměrného rozdělení moci v ekonomii a ve společnosti. Výhodnější pozice je ve prospěch jádra¹² (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 99). Regionální politika inspirovaná keynesiánstvím se v 60. letech 20. století označovala jako období „zlatého věku“. Zodpovědnost za řešení problémů zaměstnanosti závisí především na státu, který je povinen podporovat tvorbu nových pracovních příležitostí v zaostalých regionech v rámci veřejného i soukromého sektoru. Tuto skutečnost lze v tomto období označit spojením „práce za dělníky“ (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 102).

V 50. letech byly vytvořeny dva významné teoretické směry, a to: **teorie růstových pólů** (Perroux, Boudeville) a **teorie kumulativních příčin**¹³ (Myrdal, Hirschman). Autoři těchto teorií považují nerovnoměrný vývoj za samozřejmý, neboť k růstu nemůže docházet všude ve stejné míře. V této teorii jsou rozlišovány hnací a hnaná odvětví. Hnací odvětví jsou rychle se rozvíjející odvětví, kterým dominují velké, neustále inovující firmy, vysílající silné rozvojové impulsy do svého okolí. Za růstové centrum se považuje soubor dynamických a vzájemně intenzivně propojených odvětví, která jsou soustředěna kolem hnacího odvětví. Za hnací odvětví byl nejčastěji považován automobilový průmysl, ocelářství a chemie. Regionální politika vycházející z těchto teorií tak byla často realizována formou lokalizace nových závodů do zaostávajících oblastí. Výsledky však byly často zklamáním. Zásadní bylo zejména nerozlišení mezi přirozeným a umělým pólem růstu, resp. Mezi spontánně vzniklým centrem a pokusem silné centrum vytvořit zvenčí.

Rozhodujícím faktorem jsou v keynesiánském růstovém modelu investice ovlivňující objem reálného produktu, vynakládané v podmínkách neúplného využívání výrobních zdrojů. Velikost investic je dána autonomně mimo model. Důležitou roli mají změny v objemu investic (Stejskal, Kovárník, 2009, str. 16).

3.5.3 Teorie regionálního rozvoje inspirované institucionálními přístupy

Původ institucionální ekonomie sahá na přelom 19. a 20. století. Tento často opomíjený směr je velmi přínosný při objasňování vzniku a vývoje ekonomických rozdílů, konkurenceschopnosti a míře inovací v souvislosti s významem pro pochopení dynamiky hospodářství. Právě změny v hospodářském růstu a poklesu s předem neznámým výsledkem představují významnou příčinu regionálních disparit (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 55, 57). Pozornost teorií inspirovaných institucionálními přístupy je věnována technologické inovaci, pojetí firmy a principům jejich fungování a instituci, nejen jako „organizaci s adresou“. V průběhu druhé poloviny 90. let 20. století se vykristalizovaly diskuze o institucionálních charakteristikách regionů, sítích kontaktů, zakořenění a jejich použití v regionální politice do nového, stále se vyvíjejícího směru s názvem teorie učících se

¹³ **Teorie kumulativních příčin** je založena na odmítnutí neoklasické teze o automatické tendenci sociálního systému ke stabilizaci a tvrdí, že změna nevyvolá reakci opačného směru, ale naopak další změny, které ji umocní. Toto tvrzení bylo podpořeno analýzou socioekonomického vývoje na globální úrovni a vycházelo ze tří skutečností: 1) na světě existuje malá skupina bohatých států a mnohem větší počet extrémně chudých států 2) bohaté státy pokračují v růstu, zatímco chudé státy spíše stagnují 3) z globálního hlediska rozdíl mezi bohatými a chudými státy se v posledních desetiletích zvětšily (Wokoun a kol. 2008, str. 242).

regionů (learning regions). Tento směr se snaží propojit poznatky evoluční a institucionální ekonomie s poznatky a zjištěními teoretiků regionálního rozvoje (Uhlíř, Blažek, 2002, str. 155,157). Teorie učících se regionů akcentuje zejména proces učení se, a to jak učení praxí, tak také učení užíváním, učení hledáním a učení spoluprací. Institucionální teorie se zaměřují na způsoby pomoci vzájemné interakce a zvýšení reflexivity jednotlivých aktérů prostřednictvím intervence nebo úsilí veřejného a soukromého sektoru (Uhlíř, Blažek, 2002, str. 163).

Sociokulturní prostředí a konkurenceschopnost regionů: síť kontaktů a regionální „zakořenění“

Schopnost podniků mobilizovat zdroje a informace a pružněji reagovat na změny je zvyšována sítí kontaktů a vazeb mezi podniky a dalšími organizacemi v rámci regionu. Pro zmíněné úvahy představovaly podstatnou inspiraci sociologické práce Marka Granovettera (1973, 1985, 1991). Trh jen zřídka funguje jako anonymní systém poptávajících a nabízejících aktérů. Lze vyvodit, že každá forma tržní interakce a transakce je v podstatě formou vazby mezi konkrétními osobami. Nedílnou součástí většiny ekonomických transakcí je vzájemná důvěra. Z hlediska efektivity fungování ekonomiky je žádoucí vysoká míra vzájemné důvěry, dosažená opakovanými úspěšnými transakcemi na bázi reciprocit a vzájemné výhodnosti. Ekonomické transakce se odehrávají v kontextu vytvářeném existencí sítí kontaktů (networks) jednotlivých aktérů s různou kvalitou a mírou důvěry. Každý ekonomický subjekt (jednotlivec či podnik) je určitým způsobem zapojen do těchto sítí, je „zakořeněn“ (embedded) v sítích svých kontaktů, které do značné míry předurčují jeho možnosti. Efektivita a bezproblémové ekonomické transakce podniku a následný hospodářský úspěch závisí na konkrétním charakteru osobních vztahů, míře důvěry a formě „zakořenění“ (embeddedness) daného ekonomického vztahu v širších společenských vazbách. Objasnění bezprostředních příčin hospodářských rozdílů mezi regiony je možné na základě nové socioekonomické analýzy, kterou je forma společenské integrace ekonomických vztahů. Pojem sítí kontaktů a zakořenění je spojen s různými významy. Cooke a Morgan (1993) hovoří o paradigmatu sítí kontaktů, které jsou současně s organizacemi, které je pomáhají v regionu utvářet hlavním zdrojem inovací, přenosu strategických informací a hospodářských úspěchů v hospodářsky slabých regionech. Harrison (1992) chápe pojem „zakořenění“ jako vytváření vztahu důvěry spojeného se vzájemně výhodnou spoluprací firem (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 155 - 156). Existence sítí

není sama o sobě pozitivní a prospěšná, je třeba detailně studovat konkrétní formu zakořenění aktérů. Pokud nejsou v regionu k dispozici potřebné dovednosti a nápady, které by se mohly pomocí sítí kontaktů šířit, nemůže znamenat cestu k úspěchu. V přístupech autorů zabývajících se rolí sítí kontaktů a zakořenění v regionálním rozvoji existují rozdíly. Zůstává však snaha objasnit velkou inovační schopnost některých regionů, jejich schopnost pružně reagovat na měnící se podmínky trhu a nalézt souvislost mezi prostorovou koncentrací podnikatelských aktivit a jejich adaptabilitou (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 157).

Teorie učících se regionů

Pozornost teorií inspirovaných institucionálními přístupy je věnována technologické inovaci, pojetí firmy a principům jejich fungování a instituci, nejen jako „organizaci s adresou“. V průběhu druhé poloviny 90. let 20. století se vykristalizovaly diskuze o institucionálních charakteristikách regionů, sítích kontaktů, zakořenění a jejich použití v regionální politice do nového, stále se vyvíjejícího směru s názvem **teorie učících se regionů** (learning regions). Tento směr se snaží propojit poznatky evoluční a institucionální ekonomie s poznatky a zjištěními teoretiků regionálního rozvoje. Teorie učících se regionů akcentuje zejména proces učení se, a to jak učení praxí, tak také učení užíváním, učení hledáním a učení spoluprací (Uhlíř, Blažek, 2002, str. 155,157).

Institucionální teorie

Institucionální teorie se zaměřují na způsoby pomoci vzájemné interakce a zvýšení reflexivity jednotlivých aktérů prostřednictvím intervence nebo úsilí veřejného a soukromého sektoru. Tyto intervence mohou znamenat zvýšení investic do vzdělání, podporu vzniku institucí na podporu učení, vědy a výzkumu nebo vzniku organizací, které usnadňují vzájemnou komunikaci mezi podniky – tzv. regionální podpůrná infrastruktura. Nejúčelnější jsou investice do lidských zdrojů, do vzdělání a výchovy kvalifikovaných lidí. Podstatnou roli hraje také kvalitní infrastruktura v podobě podpůrných organizací v regionu, přítomnost specializovaných služeb v regionu (právní, daňové, designerské služby), ale zejména přítomnost kvalifikované pracovní síly s dostatečnou místní poptávkou. Klíčovým doporučením je vysoká míra investic do vzdělání a výzkumu. Další oblastí možné intervence je podpora vytváření příjemného životního prostředí (Uhlíř, Blažek, 2002, str. 163, 164). Koncept učících se regionů je spojen se strategickým dlouhodobým myšlením bez snahy o

okamžitou maximalizaci zisků, ale větším ohledem na trvalou udržitelnost ekonomickou i ekologickou a kvalitu sociálního, kulturního i životního prostředí. Za klíč k setrvalému procesu inovací a prosperitě, zvyšování sebereflexe aktérů a zachování schopnosti učit se jsou považovány odlišné formy poznání a racionality, schopnost kombinovat a zachování rozmanitosti interpretací a přístupů ve všech regionech (Uhlíř, Blažek, 2002, str. 164, 165). Institucionální směry nabízejí pro regionální politiku bezesporu zajímavá a praktická doporučení hodná nemalé pozornosti (Uhlíř, Blažek, 2002, str. 166).

3.5.4 Eklektické období regionálního rozvoje

Současné období regionální politiky, které lze vymezit přibližně od druhé poloviny sedmdesátých let do současnosti. Pozornost se spíše zaměřuje na úspěšné regiony a lokality, které mají soužití zejména jako motivace pro jejich méně úspěšné konkurenty. Nejedná se o kopírování úspěšných, ale ke stimulaci a získání inspirace vedoucí k vlastnímu rozvoji.

Mezi typická regionálně-politická opatření dneška a Blažka a Uhlíře (2002) patří například:

- Podpora vznikajícím a malým a středním firmám, networking
- Podpora tvorby a šíření technologických inovací
- Deregulační a decentralizační opatření
- Podpora partnerství veřejného a soukromého sektoru (public private partnership)
- Programy následné péče o zahraniční investory (follow up programmes, after care programmes)
- Investice do lidských zdrojů
- Podpora kvality životního a sociálního prostředí

Společným jmenovatelem těchto opatření je silná endogenní orientace, vyznačující se snahou o iniciaci lokálního a regionálního potenciálu. Dalším častým rysem je věcná i finanční participace soukromého a veřejného sektoru zdůrazňující jedinečnost každé lokality, resp. regionu. Pro současnost je typické rozšíření nástrojů regionální politiky o nové, kvalitativně širší přístupy, kterým je společná snaha o řešení příčin regionálních problémů, a nejen jejich následků, jako tomu bylo v předcházejících etapách regionálního rozvoje. Významným trendem je provazování regionální politiky s dalšími podpůrnými státními politikami, například se sociální politikou a s průmyslovou politikou. Výrazným rysem současné regionální politiky je také zvýšený důraz na monitorování průběhu

podpůrných programů a hodnocení jejich účinnosti a efektivnosti (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 167).

V rámci regionální politiky je pozornost věnována podpoře malým a středním firmám z důvodu tvorby nových pracovních míst, přispění k růstu zaměstnanosti, podpory tvorby inovací a tím k řešení regionálních problémů. Podle některých autorů by se měla případná pomoc však zaměřit na podporu dynamických firem se zřetelným růstovým potenciálem¹⁴, což je v souladu s trendem odklonu od pomoci plošné (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 169, 170).

Pro konkurenceschopnost a prosperitu firem má nesporný význam podpora šíření inovací. Za specifický nástroj regionální politiky zaměřený na podporu vzniku a šíření inovací lze považovat podporu při zřizování vědeckých parků¹⁵. Vědecké parky podle studií zpravidla nemohou stávající meziregionální rozdíly změnit, nýbrž pouze zmírnit další zaostávání problémových regionů v tvorbě inovací (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 171).

K novým trendům v regionální politice se společně s lokálními iniciativami řadí deregulační opatření¹⁶. Jde o snahu soustředit pozornost a prostředky na řešení nejhorších teritoriálně omezených problémů. Jedná se o posun z regionální úrovně na úroveň lokální. Lokální iniciativou je vytváření podmínek pro vznik a rozvoj místních firem. Nejčastěji používanými nástroji jsou poskytování volných prostor podnikatelům, poradenství, rekvalifikační programy a drobná zvýhodnění v oblasti daně z nemovitostí a místních poplatků. Cílem není podpora jednotlivých podnikatelů, ale úsilí o vytvoření dlouhodobějších partnerských vztahů (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 172).

Novou formou lokálních iniciativ jsou společné podniky soukromého a veřejného sektoru *public private partnership – PPP*. Smyslem je realizace významných projektů, na jejichž uskutečnění nemají subjekty veřejného sektoru dostatek zkušeností a prostředků, ale například jsou majiteli pozemků, na nichž je možno daný projekt realizovat. Další formou lokální iniciativy je *networking*. Jeho principem je vzájemná výměna informací a služeb pro vzájemný prospěch několika subjektů, které mají společný zájem a uskutečňují společný projekt za podmínek vzájemné důvěry a profesionality zainteresovaných subjektů (Blažek,

¹⁴ Indikátorem dobrého růstového potenciálu firmy je často považována její exportní činnost (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 169).

¹⁵ Jedná se o společnou iniciativu státních (místních) orgánů a soukromých firem, opřenu o existenci univerzit nebo výzkumných ústavů s cílem stimulovat výzkum v regionu a aplikovat jeho výsledky do praxe. Vědecké parky pak šíří kvalifikované poradenství, zkoušení nových technologií a výrobků a zkvalitňování odbornosti zaměstnanců (Blažek, Uhlíř, 2002 str. 170).

¹⁶ Představují především podnikatelské zóny, zóny se zjednodušeným plánováním, zvláštní ekonomické a bezcelní zóny. Bezprostředním cílem těchto zón bylo oživení jader starých podnikatelských aglomerací. Podnikatelům bylo nabídnuto osvobození od některých daní a radikální zkrácení územního a stavebního řízení (Blažek, Uhlíř, 2002 str. 171, 172).

Uhlíř, 2002, str. 173). K dosažení perspektivního rozvoje regionu, koordinace záměrů lokálních aktérů, místních orgánů a podnikatelů i koordinace aktivit vlády přispívá zpracování regionálních rozvojových programů - strategií regionálního rozvoje¹⁷ (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 173). V současném pojetí regionální politiky se ve veřejném sektoru setkáváme s **decentralizací**, kterou se rozumí přenos okruhu kompetencí a odpovídajících finančních zdrojů na orgány na regionální a lokální úrovni¹⁸. Hlavním argumentem přesunu kompetencí na nižší stupně veřejné správy je přesvědčení, že regionální a lokální orgány mají k dispozici více informací o potřebách a možnostech rozvoje svých regionů, a mají i větší zodpovědnost, neboť jsou blíže k občanům (Uhlíř, Blažek, 2002, str. 174).

4 Aktéři regionálního rozvoje a rozvoje venkova

Pojem **aktér** můžeme z pohledu sociologie chápat jako nositele, iniciátora a realizátora sociální činnosti. Obvykle je identickým pojmem individuum, v širším smyslu zahrnuje sociální skupiny jako možné nositele aktivit. Jedna z teorií pokládá aktéra za jednotku sociálního systému, která je v síti sociálních vztahů a která participuje na vzorcovaném (tj. normami a pravidly řízeném) interakčním systému. V rámci činnosti je aktér, který je angažován v situaci, jejíž součástí jsou jiní aktéři, orientován k nějakému cíli a manipuluje či disponuje nějakými zdroji k jeho dosažení (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996, str. 47). **Aktivitou** vnímáme určitou činnost, činnost, schopnost reagovat na vnější podněty v časovém intervalu. Aktivitu lze chápat jako funkčně zaměřený proces založený na formě lidských vztahů vůči sociálnímu a přírodnímu okolí. Jejím obsahem jsou cílevědomé proměny se zřetelem na další subjekty a objekty dění (Lošťák, 2011, str. 28). **Činnost** je specifická lidská forma chování nebo proces zaměřená obvykle k dosažení nějakého cíle. Jde o aktivní vztah sociálního subjektu k vnějšímu prostředí, který předpokládá stanovení cíle, použití určitých prostředků k jeho dosažení a většinou také pravidla, jimiž se tento aktivní proces řídí (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996, str. 157). Konkrétní podoba **vědění** je chápána jako uspořádaný soubor vět o daném předmětu. Metodou zakotvenou v

¹⁷ Strategie rozvoje by měly identifikovat slabé i silné stránky regionu se zaměřením pozornosti všech aktérů regionálního rozvoje na jejich odstranění, respektive využití. Jde o významný krok směrem k řešení podstaty regionálních problémů, nikoli jejich následků. Součástí rozvojových strategií je časový harmonogram, implementační a monitorovací systém a následné hodnocení úspěšnosti jejich realizací (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 173).

¹⁸ Postupné posilování kompetencí decentralizovaných orgánů je možno ilustrovat na příkladu participace měst a obcí na realizaci projektů spadajících do tří prioritních os regionální politiky EU (1. Podpora infrastruktury a životního prostředí, 2. Rozvoj lidských zdrojů, 3. Podpora podnikání) (Uhlíř, Blažek, 2002, str. 174).

systemu vědění jsou svázány systémy vědění, činností a institucí. Propojení těchto tří systémů je obvykle charakterizováno jako věda. Vědění se stává součástí specifické lidské povahy, a to vnímání (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996, str. 213, 1368, 1391). Pojem **spolupráce** neboli kooperace, chápeme v ekonomii jako spoluúčast na výrobě, podnikání, obchodu apod., v sociologii společná, návazná činnost uvnitř skupiny nebo navenek, jejíž podmínkou je akceptace společných cílů, shoda v taktice a strategii jejich dosahování a dobrá vzájemná komunikace. Kooperaci charakterizuje vysoká míra výměny informací a snaha informovat se vzájemně co nejpřesněji a nejúplněji (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996, str. 532,533). **Participace** je obecně chápána jako účast občanů na společenských procesech, a to jak na rozhodovacích procesech, tak na aktivitách společenského života. Participace představuje angažovanost v nejrůznějších oblastech života. K její realizaci musí existovat základní předpoklady. Rozhodujícími faktory pro společenskou participaci, pro sociální angažovanost jsou: motivace (osobní hodnoty, normy a zájem jedince nebo vliv okolí), zdroje (čas, sociální status, příslušnost k určité profesní skupině), zapojení do sociálních sítí. Předpokladem a současně důsledkem participace je interpersonální důvěra a důvěra v samotné instituce (Mansfeldová, Kroupa, 2005, str. 12). Občané se prostřednictvím sdružování snaží vyjadřovat své společné zájmy a požadavky. Sdružují se s cílem řešit své společné problémy. Tímto způsobem se aktivně podílejí na spolurozhodování například obce, kraje nebo státu a zároveň tak přebírají jistý díl odpovědnosti za rozhodnutí učiněná orgány veřejné moci. Tato spolupráce mezi neziskovým sektorem a státní správou nebo samosprávou je prospěšná pro obě strany, neboť neziskové organizace jsou často mnohem blíže realitě a mohou proto rozhodovacímu orgánu pomoci při definici problémů, které je třeba řešit (Mansfeldová, Kroupa, 2005, str. 83).

Aktéry rozvoje venkova můžeme chápat v nejširším slova smyslu jako veškeré formalizované instituce či jednotlivce, kteří nějakým způsobem svými aktivitami vstupují do dění na venkově, či kteří jsou součástí venkova. Poznání možností a schopností jednotlivých institucí přispívat k rozvoji venkova dochází k otevření prostoru ke zvýšení efektu jednotlivých aktivit rozvoje venkova a k novým impulsům pro nové ekonomické aktivity současných i nových ekonomických subjektů i k tvorbě nových pracovních míst. Spolupráce aktérů může zlepšit situaci na lokálním trhu práce a zvýšit šance pro uplatnění disponibilního lidského potenciálu v území. Vytvoření základního institucionálního a partnerského rámce je klíčovou otázkou rozvoje venkova. Je nutné rozlišit relevantní aktéry

rozvoje venkova, jejich vzájemné vztahy, okruhu aktérů rozvoje je nejvhodnější postupovat směrem zdola nahoru (Binek a kol., 2009, str. 38).

4.1 Základní klasifikace aktérů rozvoje

Základní klasifikace aktérů rozvoje vychází z jejich hierarchického postavení vzhledem ke správní organizaci území, které se odráží v jednotlivých úrovních veřejné správy. Podle tohoto členění je možné dělit aktéry s působností národní, která nepůsobí přímo na rozvoj venkova, jejich úloha je spíše organizační. Regionální aktéři, jejichž role spočívá zejména v organizační podpoře, mohou mít vliv na rozvoj venkova. Zde je třeba zdůraznit vliv krajských samospráv, které přímo dotvářejí rozvojové podmínky obcí, zejména v oblasti dopravní obslužnosti a dostupnosti, nebo nastavují a financují dotační programy pro obce apod. Lokální aktéři, kteří významně přispívají k rozvoji venkova, provádějí konkrétní činnosti pro zlepšení podmínek pro život, reprezentován je tedy přístup bottom-up¹⁹ (Binek a kol., 2011, str. 85).

Tabulka č. 7 Matice aktérů – prostorová úroveň versus typ sektoru

ÚROVEŇ	SEKTORY		
	VEŘEJNÝ	PODNIKATELSKÝ	NEZISKOVÝ
NÁRODNÍ	Ministerstva	Celostátní zájmová uskupení	Spolky, svazy, sítě
KRAJSKÁ	Kraj Vysoké školy Krajská informační střediska	Podnikatelská sdružení	Nezisková sdružení
LOKÁLNÍ	Obce – DSO, MAS, Obcí zřízené organ.	Podnikatelé, zemědělci	Zájmová sdružení, spolky

Zdroj: Binek a kol., 2009, str. 39.

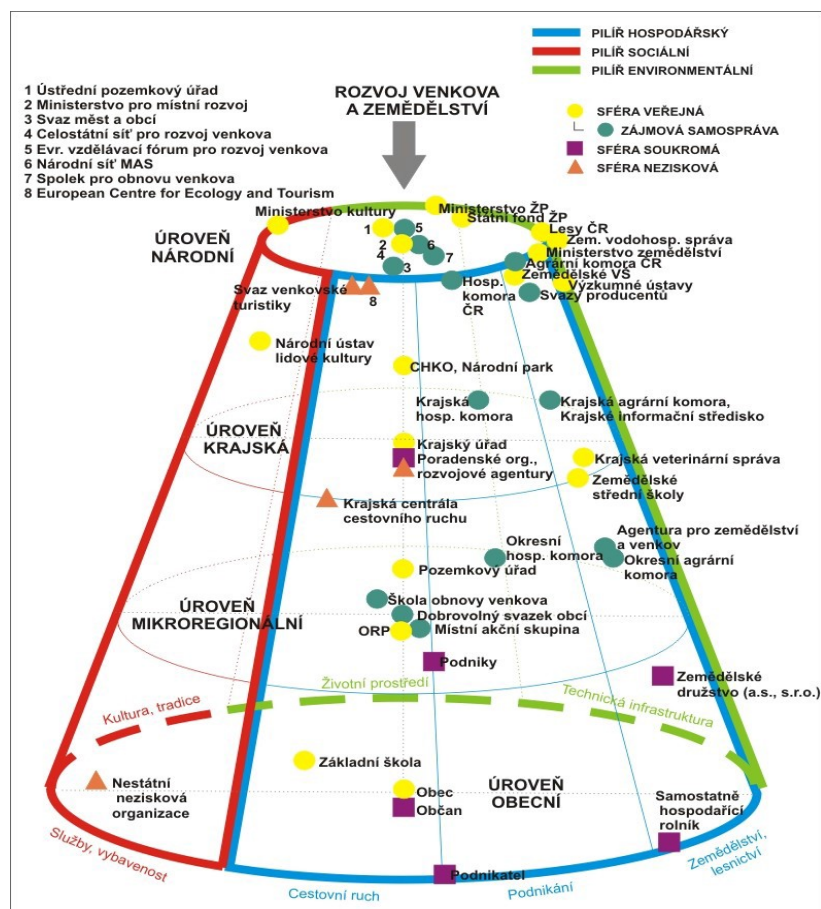
Podle formálnosti struktury a vnitřního fungování můžeme rozlišit na institucionalizované aktéry (instituce veřejné správy, zájmová samospráva, formalizované neziskové organizace s širší působností), částečně institucionalizované aktéry (zejména organizace neziskového sektoru) a neformální aktéry (zájmové skupiny a ad hoc iniciativy k řešení jednoho problému, občané). Podle místa aktivity a postavení vůči sledované činnosti můžeme rozlišit vnější a vnitřní aktéry. Čím formalizovanější a na větším území působící aktéři jsou, tím je jejich vliv (nikoli význam) více zprostředkovaný. Spíše ovlivňují obecné prostředí než

¹⁹ Progresivní plánování (Bottom-Up) je metodou plánování, která stanoví cíle a způsoby jejich dosažení cestou zdola nahoru. Nejdříve jsou nastaveny detailní dílčí cíle na spodní úrovni organizační hierarchie. Ty jsou postupně na stále vyšších úrovních integrovány, až do podoby rámcových globálních cílů a globální strategie. Jde tedy o konvergentní přístup [online] <https://managementmania.com/cs/progresivni-planovani>

konkrétní aktivitu. Konkrétní dopad na dění v dané lokalitě je větší, když se aktér nachází co nejbližší k řešenému prostoru (Binek a kol., 2009, str. 40).

Aktéry lze členit i podle formy spolupráce, a to na podílející se (Shareholders) subjekty, které jsou hlouběji zapojení do procesu řešení či přípravy, podílí se na něm (např. spolupracující obce a podnikatelé). Zainteresované (Stakeholders) subjekty, na které bude jistá aktivita působit (např. občané a jejich sdružení, návštěvníci aj.). Dotčení (Placeholders), myšleno na územním principu subjekty, v jejichž zájmovém území se aktivita realizuje (např. krajský úřad, správa chráněné krajinné oblasti či národního parku) (Galvasová, 2007, str. 46). Postavení jednotlivých aktérů a sledování vazeb mezi nimi je znázorněno v tzv. synergickém modelu aktérů rozvoje venkova, viz příložený obr. č. 1. V modelu jsou zachyceni pouze klíčoví aktéři rozvoje venkova, kteří mohou svou činností rozvoj venkova významně ovlivnit ať už svým rozhodováním, anebo konkrétní aktivitou. Hierarchie prostorových úrovní, na nichž aktéři působí, je na obr. zachycena vertikálně: dolní podstava tělesa představuje úroveň obecní, výše se nacházejí úrovně mikroregionální a krajská, horní podstava pak reprezentuje úroveň celostátní. Aktéři jsou rozděleni na aktéry veřejné, soukromé a neziskové. Aktéři jsou umístováni co nejbližší své oblasti působnosti – pokud se věnují rozvoji obecně, jsou znázorněni co nejbližší ose kužele, jsou-li tematicky vyhraněni, byli zařazeni k příslušné části pláště. Přesná lokalizace jednotlivých aktérů je obtížná, a to z důvodu přesahu své činnosti do více oblastí (Binek a kol., 2011, str. 87).

Obrázek č. 1 Rozvoj venkova a zemědělství

Zdroj: Binek a kol. 2011, str. 88

4.1.1 Aktéři rozvoje venkova na národní úrovni

Text Oblast veřejného sektoru je zastoupena veřejnou správou (subjekty státní správy a samosprávy). Tato skupina aktérů se podílí přímo i nepřímo na vytváření podmínek a přípravě vhodného prostředí pro samotný rozvoj venkova. Veřejný sektor je financován z veřejných financí a je řízen a spravován veřejnou správou, rozhoduje se o něm veřejnou volbou a podléhá veřejné kontrole (Binek a kol., 2009, str. 41).

Ve veřejném sektoru na národní úrovni patří mezi nejvýznamnější aktéry pro rozvoj venkova Ministerstvo zemědělství, které je ústředním orgánem státní správy pro zemědělství, vodní hospodářství, potravinářský průmysl, státní správu lesů, myslivosti a rybářství a je garantem Programu rozvoje venkova. Ministerstvo pro místní rozvoj je ústřední orgán státní správy ve věcech regionální politiky, politiky bydlení, rozvoje domovního a bytového fondu a pro věci nájmu bytů a nebytových prostor, územní plánování a stavebního řádu, investiční politiky,

cestovního ruchu a pohřebnictví, vede program Podpory obnovy a rozvoje venkova, v rámci kterého organizuje soutěž Vesnice roku. Ministerstvo životního prostředí je ústřední orgán státní správy zabývající se ochranou a zajištěním kvalitního prostředí pro život obyvatel ČR, podporou efektivního využívání zdrojů, eliminací dopadů lidské činnosti na životní prostředí, které se z velké části dotýká oblastí venkova. Dále se rozvoje venkova dotýká činnost Ministerstva financí, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva kultury a další (Binek a kol. 2009).

V podnikatelském sektoru na národní úrovni patří mezi nejvýznamnější aktéry pro rozvoj venkova Agrární komora ČR, která je zastoupena zástupci zemědělců, lesníků, potravinářů, ale také včelařů a dalších. Agrární komora ČR se chce stát partnerem obcí a má snahu o podporu a rozvoj venkova, neboť zemědělství vždy bylo nedílnou součástí venkova. Paralelně s Agrární komorou existují i další subjekty, které se také angažují v oblasti rozvoje venkova a zemědělství jako je Zemědělský svaz ČR, Asociace soukromého zemědělství ČR (Binek a kol., 2009, str. 46).

V neziskovém sektoru na národní úrovni patří mezi nejvýznamnější aktéry pro rozvoj venkova Spolek pro obnovu venkova, jehož posláním je přispívat k rehabilitaci venkova, k obnově a prohloubení společenského a duchovního života na venkově, k posílení hospodářské stability a prosperity venkova, motivovat občany žijící na venkově k dobrovolné aktivitě, podněcovat je k odhodlání podílet se na zdárném vývoji obce. Dalším z důležitých aktérů na národní úrovni je Škola obnovy venkova o.p.s., Národní síť MAS ČR o. s., Svaz venkovské turistiky, ale pro samotné včelaře je to Český svaz včelařů, jehož hlavním posláním je péče o zachování a rozvoj populací včely medonosné a dalších opylovačů rostlin a ochrana životního prostředí přírody a krajiny ČR (Binek a kol., 2009, str. 46).

4.1.2 Aktéři rozvoje venkova na krajské úrovni

Svébytné postavení pro rozvoj venkova mají kraje. Disponují vlastním rozpočtem a mají možnost vytvářet vlastní krajskou politiku a různé podpůrné programy. Orgány kraje tvoří základní stavební jednotku pro tvorbu a realizaci regionálního rozvoje v ČR, spolupracují s ústředními úřady státní správy a koordinují zájmy obcí ve věcech regionálního rozvoje nad obecního významu. Od roku 2004 kraje disponují prostředky státního Programu obnovy

venkova a s jejich využitím vytvářejí nové krajské programy obnovy venkova. Kraje mohou zakládat své zemědělské nebo regionální útvary a v oblasti rozvoje venkova vykonávají činnosti jak v samostatné (zajišťují výkon státní správy na úseku zemědělství a rozvoje venkova), tak i v přenesené působnosti (Binek a kol., 2009).

Ve veřejném sektoru na krajské úrovni patří mezi nejvýznamnější aktéry pro rozvoj venkova, města a obce a jejich sdružení, mikroregiony, regionální sdružení samospráv, Národní síť MAS, Krajská informační střediska pro rozvoj zemědělství a venkova (KIS), jejímž úkolem je zprostředkovávat informace pro odbornou i laickou zemědělskou, potravinářskou a lesnickou veřejnost o cílech Společné zemědělské politiky a postupech přijatých k jejich naplňování, k rozvoji venkovského prostoru a k ochraně spotřebitelů (Binek a kol., 2009, str. 48).

V podnikatelském sektoru na krajské úrovni patří mezi nejvýznamnější aktéry pro rozvoj venkova Profesionální svazy, výzkumné organizace a hospodářské komory.

V neziskovém sektoru na krajské úrovni patří mezi nejvýznamnější aktéry pro rozvoj venkova Svazek měst a obcí, který se podílí na přípravě a tvorbě návrhů legislativních opatření v oblastech týkajících se kompetencí obcí, krajská centra cestovního ruchu.

4.1.3 Aktéři rozvoje venkova na lokální úrovni

Za klíčového aktéra na lokální úrovni je považována obec. Obce a zejména malé obce narážejí na problém nedostatku disponibilních finančních prostředků a dostupnost informací. Důvodem pro spolupráci nejrůznějších subjektů mají základ v existenci „*synergického efektu*“, tedy faktu, že společně lze dosáhnout významnějšího výstupu, než kdyby každý subjekt usiloval o dosažení cíle sám. Spolupráci lze obecně považovat za součinnost určitého množství subjektů při dosahování určitého společného cíle. Pro obce je efektivní spolupráce klíčovým faktorem jejich rozvoje. Umožňuje jim realizovat rozhodující rozvojové záměry na svěřeném území, připravovat a uskutečňovat rozvojové projekty, které by samostatně pro jednotlivé obce byly prakticky nedosažitelné, umožňuje jim tímto způsobem snížit problémy plynoucí z jejich případné malé populační velikosti či nevýhodné územní odlehlosti. Lze proto tvrdit, že mezi obecní spolupráce je těžištěm spolupráce ve veřejné správě. Důležitým důvodem pro navazování nejrůznějších forem spolupráce je zájem spolupracujících subjektů racionálně a efektivněji využívat vlastní disponibilní zdroje či prostředky pro dosahování

stanovených cílů. Z těchto důvodů je pro dosažení žádoucích cílů důležitá spolupráce a sdružování obcí tzv. místní akční skupiny (MAS) nebo formou dobrovolných svazů obcí (DSO). Každá obec by se měla starat o rozvoj svého území, ekonomickou stabilitu, hospodárnost obce a také o zabezpečení potřeb svých občanů a zejména zkvalitňovat jejich život. Při všech těchto aktivitách tak chránit veřejný zájem (Hrabánková a kol., 2011, str. 43). Pro rozvoj obce jsou velmi důležité místní instituce a spolky, které svou činností vytvářejí kulturní a společenský život v obci, který je založen na pravidelných setkáních občanů a řešení společných problémů. Nedílnou součástí rozvoje venkova je přítomnost podnikatelských subjektů, které vytvářejí pracovní místa a uspokojují potřeby občanů svými službami. Přispívají na chod obce a často se podílí na údržbě prostředí a krajiny. Obyvatelé obce se zapojují do činnosti místních spolků a ostatních neziskových organizací, resp. je pro uspokojování svých zájmů zakládají. Tyto organizace jsou základem občanské společnosti a na základě dobrovolné činnosti rozvíjí řadu oblastí obce. Z těchto důvodů je obce dle svých možností podporují a vytváří zázemí pro jejich činnost (Galvasová a kol., 2007).

Občany obce můžeme rozdělit do tří základních skupin:

- Starousedlíci (několik generací po sobě žijících předků - pevné kořeny k obci)
- Nově přistěhovalí občané (řešení bytové nebo sociální potřeby – neznalost prostředí a vazeb)
- Chataři, chalupáři (uspokojení vlastních potřeb – nechut' se zapojovat a aktivně budovat kulturní a společenský život v obci)

Nejdůležitější jsou pro chod obce tzv. starousedlíci, a to z důvodů pevných vazeb k obci, znalosti místního prostředí a sociálních vazeb.

Ve veřejném sektoru na lokální úrovni patří mezi nejvýznamnější aktéry pro rozvoj venkova samotné obce, ale z důvodu jejich roztržitosti nadměrným počtem převážně malých obcí je problémem nedostatek finančních prostředků a nízká dostupnost informací. Z tohoto důvodu dochází ke sdružování obcí. Jedním z hlavních aktérů je Dobrovolný svazek obcí (DSO). Dobrovolné svazky obcí zpravidla vznikají pro územně ucelenou oblast vymezenou přirozenými přírodními, technickými nebo historickými hranicemi. Členy svazku mohou být pouze obce, není možné, aby ve svazku byly sdruženy i jiné právnické či fyzické osoby (Galvasová a kol., 2007). Svazky obcí mohou být nástrojem, jak překonat nedostatečné

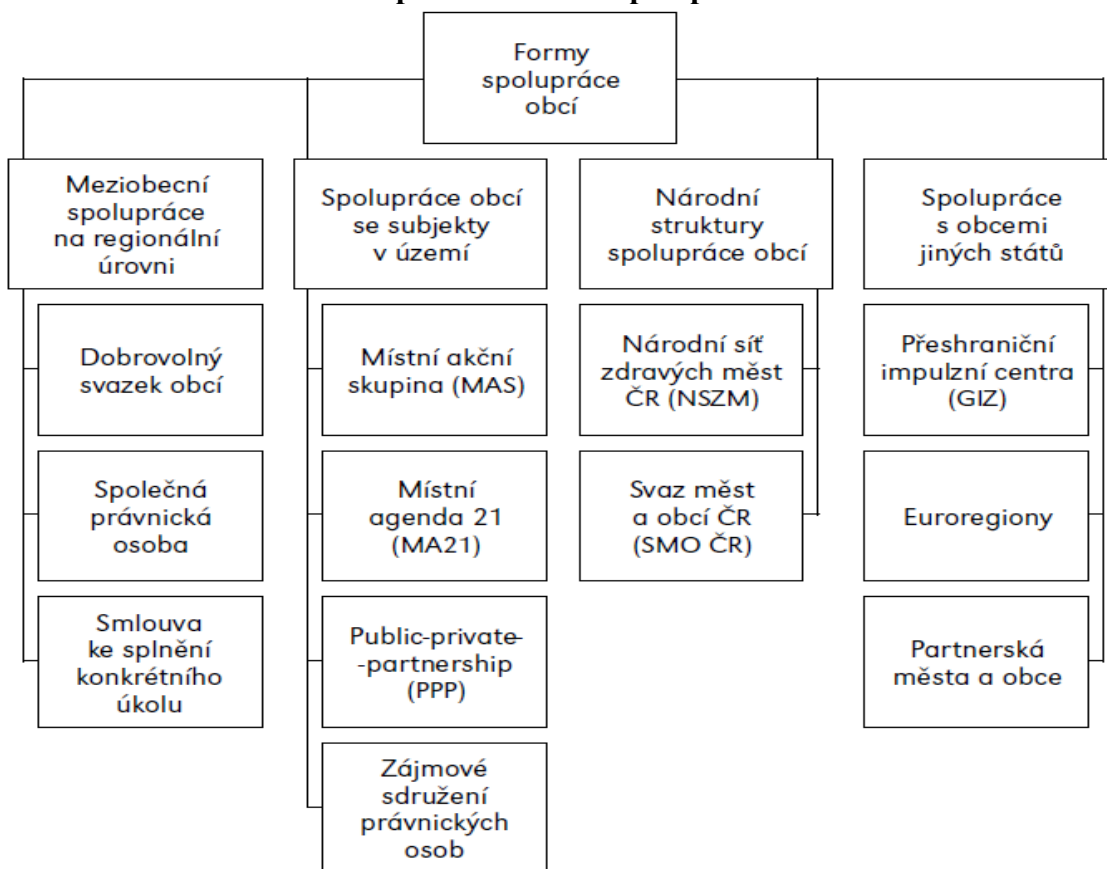
personální a kvalifikační vybavení místní samosprávy, neboť část rozvojových aktivit obcí může převzít manažer mikroregionu, který se cíleně na plný úvazek věnuje rozvojovým aspektům území (Binek a kol. 2007, str. 96). Druhým významným uskupením jsou Místní akční skupiny (MAS), které jsou vytýčené v rámci čtvrté osy programu rozvoje venkova tzv. osy LEADER. MAS rozvíjí princip partnerství spočívající ve funkční spolupráci různých subjektů z veřejného i soukromého sektoru - obce, svazky obcí, podnikatelé, nestátní i neziskové organizace. Zástupci soukromého sektoru musí tvořit nejméně 50 % místního partnerství (Svobodová a kol., 2011, str. 96).

Tabulka č. 8 Znamky spolupráce u svazku obcí a místních akčních skupin

Znamky spolupráce u svazku obcí a místních akčních skupin					
Forma spolupráce	Funkce spolupráce	Účel spolupráce	Náplň spolupráce	Formální přístup	Typy aktérů
Svazek obcí	Např. společný postup sdílení zkušeností	Celkový rozvoj území	Např. realizace projektů společné akce	Institucionalizovaný	Obce
Místní akční skupina	Např. koordinace rozvojové projekty	Podpora rozvojových aktivit	Např. pravidelná setkávání příprava projektů	Institucionalizovaný	Obce podnikatelé neziskový sektor

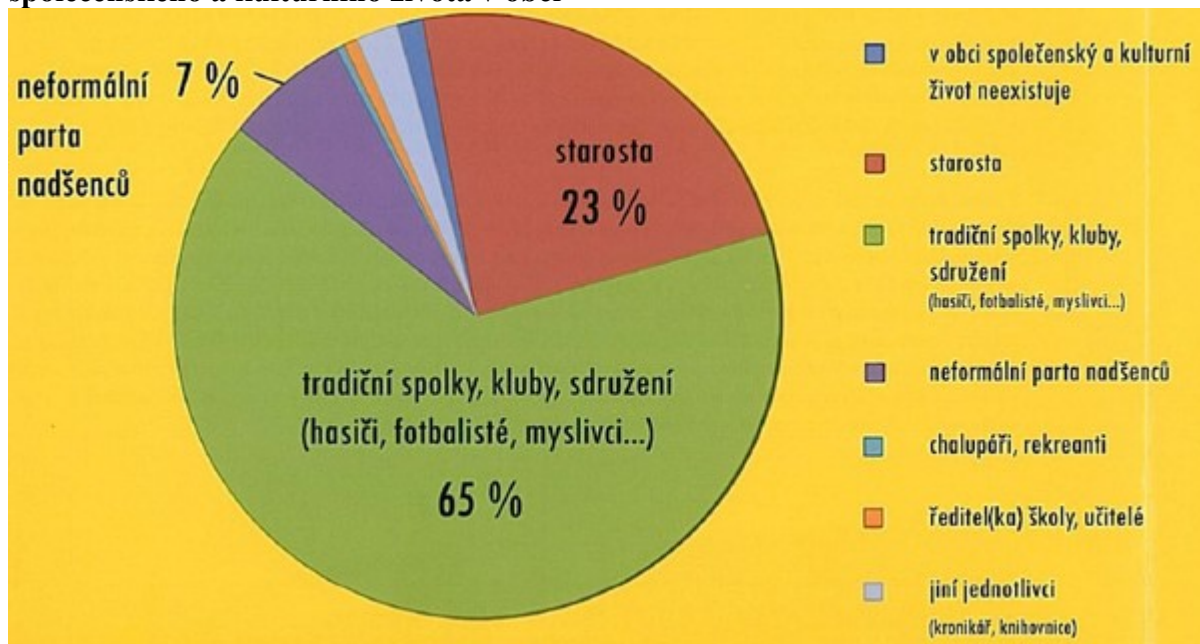
Zdroj: Galvasová a kol. 2007, str. 24

Obrázek č. 2 Schéma členění způsobů a forem spolupráce

Zdroj: Galvasová a kol., 2007, str. 26

Obrázek č. 3 Míra zapojení jednotlivých aktérů do rozvoje a organizování společenského a kulturního života v obci

Zdroj: Perlín a kol., 2010 str. 10

V podnikatelském sektoru na lokální úrovni patří mezi nejvýznamnější aktéry pro rozvoj venkova drobné, malé a střední podniky do 250 zaměstnanců různého odvětví hospodářství. Dalšími významnými aktéry s vesnicí nedílně spojenými jsou zemědělská družstva a soukromí zemědělci, kteří se podílejí na zaměstnanosti místních občanů a na utváření krajiny a vhodném a ekonomickém využití půdy. Zemědělství, jakož i jiné obory našeho hospodářství prochází od 90. let minulého století obrovskou proměnou. Velká konkurence, zastaralá technika a vyšší ekologické limity, s tím vším je třeba se vypořádat. Současná role zemědělských podniků je do značné míry ovlivněna systémem dotací, potažmo společnou zemědělskou politikou EU, která se více zaměřuje na mimoprodukční funkci zemědělství a údržbu a ochranu krajiny. Zemědělství je dnes rozděleno na dva směry, a to Konvenční zemědělství, jehož hlavním cílem je maximalizace výnosů. Plně se soustředí na ekonomickou stránku zemědělství. Specializace zemědělských podniků, oddělování živočišné a rostlinné výroby s sebou nese značné zatížení zemědělské půdy umělými hnojivy, znečištění vod apod. Tento způsob hospodaření se příliš nezabývá myšlenkou udržitelnosti zdrojů, myšleno kvalitou půdy, spodních i povrchových vod, erozí půdy vzniklou nevhodnou skladbou pěstovaných plodin, snižováním biodiverzity a s tím související kontaminací potravin rezidui pesticidů. Ekologické zemědělství vzniklo jako reakce na problémy, způsobené zemědělstvím konvenčním, kdy jeho hlavní myšlenkou je morální povinnost a odpovědnost udržitelnosti zdrojů pro další generace, zákaz nebo značné omezení používání umělých hnojiv a chemických pesticidů, snaha o vytvoření pestré obytné kulturní krajiny druhově bohaté, s genetickou rozmanitostí uvnitř druhů a se zajištěnými možnostmi pro všechny živé organismy (Dlouhý, Urban, 2011).

V diplomové práci se zabývám vztahem zemědělce a včelaře a možnostmi spolupráce při výsevu zemědělských plodin, kterými by včelaři včelám zvýšili nebo spíše kompenzovali dramatický úbytek přirozené pastvy.

V neziskovém sektoru na lokální úrovni patří mezi nejvýznamnější aktéry pro rozvoj venkova různé druhy dobrovolných spolků, mezi nejvýznamnější řadíme dobrovolné hasiče, kteří se podílí na odstraňování případných škod při živelných pohromách a také se aktivně zapojují při práci s mládeží a pořádáním kulturních aktivit v obci. Dále zde můžeme jmenovat sportovní oddíly, které reprezentují obce a nabízí kulturní vyžití. V některých obcích jsou zájmové spolky, mezi které patří spolky včelařů. Tyto spolky se podílejí na utváření charakteru a rázu krajiny, rozvíjí práci s mládeží a pořádáním výstav se podílí na

kultuře a vzdělanosti občanů obce. Snahou včelařů je vypořádat se s problémy vzniklými vývojem a masivní chemizací v moderním zemědělství a nalézt vhodný způsob spolupráce se zemědělci prospěšný všem.

Tabulka č. 9 Spolky na venkově

Typ spolku	Specifikace
Dobrovolní hasiči	Většinou mužské, ale existují i dětské a ženské oddíly. Organizují soutěže v požárních dovednostech. Nápomocní při živých a přírodních katastrofách jsou zařazeni do IZS.
Sportovní spolky	Sokol, Orel, Český svaz tělesné výchovy, Česká asociace sportu pro všechny oddíly. Oddíly podle druhu a sortu např. fotbal, turistika, volejbal, šachy, kuželky, šipky, automobilový sport, horolezectví.
Zájmové spolky	Podle zájmu svých členů např. myslivci, zahrádkáři, chovatelé, včelaři, holubáři, kynologové, chovatelé koní, mykologové apod.
Ženské spolky	Klub žen, kluby matek s dětmi
Národnostní spolky	Matice slezská, spolky občanů polské, slovenské, německé a dalších národností.
Jiné spolky	Důchodci, invalidé, Skauti, Junáci. Sdružení rodáků a přátel (obce, školy). Osadní výbory – chataři. Vzdělávací spolky a kulturní spolky (ochotnické divadlo, loutkaři apod.). Český červený kříž.

Zdroj: Gregoriniová, Schollarová, 2006

4.2 Neziskový sektor

Téměř obecně se uznává, že role neziskového sektoru v moderní společnosti je čím dál větší. Tento sektor je stále silněji vnímán jako komplement nebo alternativa vůči státu při poskytování služeb a veřejných statků (Frič, Goulli, 2001, str. 7). Neziskový sektor je někdy označován termínem „třetí sektor“ zdůrazňující působení mezi státem a trhem. Označení „neziskový sektor“ klade důraz na to, že není jeho cílem vytvářet zisk a rozdělovat jej mezi vlastníky, na rozdíl od komerčních a ziskových organizací. Můžeme se setkat také s pojmem „dobrovolnický sektor“ vyzdvihující specifickou roli dobrovolné činnosti, „nevládní (či nestátní) sektor“ anebo „nezávislý sektor“ (organizace, které fungují nezávisle na vládě). Dalším pojmem „občanský sektor“ se zdůrazňuje propojenost neziskových organizací s občanskou společností (Frič, Goulli, 2001, str. 11).

Občanská společnost i neziskový sektor mají v České republice hluboké kořeny. Významnými aktéry českého občanského života byly především různé kulturní, umělecké a vzdělávací spolky a sdružení (Rakušanová, Stašková, 2007, str. 11). Existence občanské společnosti je založena na tom, že demokratický politický systém je postaven na možnosti občana přímou participací ovlivňovat věci veřejné (Rakušanová, Stašková, 2007, str. 37).

Občané se prostřednictvím sdružování v neziskových organizacích snaží vyjadřovat své společné zájmy a požadavky s cílem řešit své společné problémy. Tímto způsobem se občané aktivně podílejí na spolurozhodování např. obce, kraje či státu svou pomocí při definici problémů a zdokonalení navrženého řešení a zároveň tak přebírají jistý díl odpovědnosti za rozhodnutí učiněná orgány veřejné moci. Tato spolupráce je prospěšná pro obě strany. Další významnou rolí neziskového sektoru je jeho role servisní, kterou je vyplněna mezera v nabídce služeb poskytovaných státem nebo obcí. Jedná se zejména o oblast sociální či oblasti ochrany a podpory zdraví včetně péče o zdravotně postižené, péče o seniory, azylové domy, hospice atd. V těchto oblastech nabízejí neziskové organizace alternativu, mnohdy však jediný zdroj uspokojování zájmů občanů (Rakušanová, Stašková, 2007, str. 37, 38).

Neziskové organizace jsou nástrojem zprostředkování nejrůznějších zájmů a bývají kategorizovány různým způsobem. Jedním z možných členění např. Radou vlády pro nestátní neziskové organizace je rozdělení podle sfér působnosti do deseti kategorií:

1. poskytování sociálních služeb
2. ochrana a podpora zdraví včetně péče o zdravotně postižené
3. ochrana životního prostředí, udržitelný rozvoj
4. rozvoj kultury, záchrana kulturního dědictví
5. příprava na vstup do EU, spoluúčast na programech EU
6. rozvoj sportu a tělovýchovy
7. podpora rovných příležitostí mužů a žen
8. práva příslušníků národnostních a etnických menšin
9. péče o ohrožené a problémové skupiny obyvatel
10. ochrana spotřebitele a ochrana nájemních vztahů (Rakušanová, Stašková, 2007, str. 17).

Pomocí „strukturálně-operacionální definice“ amerického sociologa Lestera M. Salamona se neziskový sektor skládá z organizací, které jsou charakterizovány pěti společnými rysy:

1. Jde o organizace do jisté míry institucionalizovány.
2. Mají soukromou povahu. Jsou institucionálně oddělené od státní správy. Na druhou stranu ovšem mohou být státem významně podporovány a ve vedení mohou být státní úředníci.

3. Nerozdělují zisk mezi vlastníky nebo vedení organizace. Případný zisk musí být opětovně použit na cíle dané posláním organizace.
4. Jsou samosprávné, autonomní, schopné řídit svou vlastní činnost. Nejsou ovládána zvenčí.
5. Jsou dobrovolné, ať již formou účasti na konkrétních aktivitách nebo ve vedení organizace (Frič, Goulli, 2001, str. 11, 12)

Schopnost neziskového sektoru jednat jako společenský aktér a partner státu závisí od jeho vnitřních kvalit jako celku, od charakteru a hustoty jeho vnitřních sítí vzájemně propojujících jednotlivé neziskové organizace. Pohled v našem prostředí redukuje roli neziskového sektoru na servisního poskytovatele služeb, které ulehčují fungování státních institucí, řešícího problémy sociálního státu. Neziskový sektor je třeba doplnit o vizi autonomního partnera, který svými servisními postupy a metodami představuje legitimního alternativu vůči státním organizacím. Stát by měl podporovat tržní vztahy, aby rozhodly, které organizace a postupy jsou kvalitnější, efektivnější a životaschopnější. Tak bude neziskový sektor v oblasti služeb vystupovat ve vztahu se státem jako partner, který má v ekonomické sféře společnosti zvláštní, respektované postavení. Je nezbytné směřovat neziskový sektor jako společenského aktéra na všech úrovních. Je to vize „záchranné sítě“ občanského života vystupovat partnersky vůči veřejnému i komerčnímu sektoru (Frič, Goulli, 2001, str. 121, 124, 125).

Zákonné normy ve vztahu k neziskovému sektoru

Nezisková organizace je charakterizována tím, že jejím hlavním smyslem je služba určitému veřejnému zájmu. Jejím hlavním cílem tedy není dosažení zisku. Případný zisk je použit k dalšímu plnění cílů její existence.

Od ledna 2014 vstoupila v platnost velká rekodifikace soukromého práva, jejíž součástí je i nový Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb., který přinesl veřejnosti transparentnost neziskových organizací.

Veřejná prospěšnost je definována v § 146 zákona č. 89/2012 Sb., Nového občanského zákoníku: **Veřejně prospěšná** je právnická osoba, jejímž posláním je přispívat v souladu se zakladatelským právním jednáním vlastní činností k dosahování obecného blaha, pokud na rozhodování právnické osoby mají podstatný vliv jen bezúhonné osoby, pokud nabyla

majetek z poctivých zdrojů a pokud hospodárně využívá své jmění k veřejně prospěšnému účelu (zákon č.89/2012 Sb. [online]²⁰).

Dále vstoupil v platnost zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích nahrazující dosavadní zákon č. 513/1991 Sb. (zákon č. 90/2012 Sb. [online]²¹), Obchodní zákoník. Dříve byla občanská sdružení registrována Ministerstvem vnitra ČR. Existence občanských sdružení se dokládala úřadům stanovami či zakládajícími dokumenty. Následně se občanská sdružení dostala do evidence Ministerstva spravedlnosti (rejstříkových soudů) jako zapsané spolky. Občanská sdružení, která nesplnila podmínky registrace dle zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících do tří let, měla být po 31. 12. 2016 zrušena.

Vedle veřejné prospěšnosti podle Nového občanského zákoníku se používá termín veřejně prospěšný poplatník podle § 17a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (zákon č.586/1992 Sb. [online]²²) a také v § 12 zákona č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb (zákon č. 112/2016 Sb. [online]²³).

V empirické části diplomové práce se budu zabývat spolkovou činností. Podle platné legislativy je nově zaveden pojem spolků do českého právního řádu s účinností od 1. ledna 2014 Novým občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb. upravený v § 214 – 302. Spolek mohou založit alespoň tři osoby vedené společným zájmem odsouhlasením stanov nebo usnesením ustavující schůze. Název spolku musí obsahovat slova „spolek“ nebo „zapsaný spolek“, pod zkratkou „z. s.“. Hlavní činností spolku je naplňování zájmů, k nimž byl spolek založen. Spolek vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. Soud zruší spolek s likvidací na návrh osoby, která na tom má oprávněný zájem, nebo i bez návrhu (zákon č.89/2012 Sb. [online]²⁴).

Souhrn teoretické části diplomové práce

Teoretická část diplomové práce je řazena v posloupnosti tak, aby vysvětlila základní pojmy související s regionálním rozvojem a aktéry rozvoje venkova a směřovala k cíli práce, kterým je, zda aktéři regionálního rozvoje, v mém případě včelaři, kooperují se zemědělci,

²⁰Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník [online]. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakony/2012/1/zakon-089-2012-Sb-zakon-obcansky-zakonik-SB2012089>

²¹ Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích [online]. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakony/2012/1/zakon-090-2012-Sb-zakon-o-obchodnich-spolecnostech-a-druzstvech-zakon-o-obchodnich-korporacich-SB2012090>

²² Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů [online]. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakon-SB1992586-187>

²³Zákon č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb [online]. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakon-SB2016112-3>

²⁴Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník [online]. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakony/2012/1/zakon-089-2012-Sb-zakon-obcansky-zakonik-SB2012089>

kteří jsou zástupci podnikatelského sektoru na lokální úrovni a také, jak činnost včelařů vnímá veřejnost.

Studiem odborné literatury bylo zjištěno, že pojem region je vysvětlován odborníky z mnoha úhlů pohledu, vždy je důležité, k jakému účelu srovnávání je pojem region přiřazen. Region představuje svébytné území, které se liší svým územním vymezením. V rámci jednoho státu dochází k volnému pohybu a výměně statků, lidí, kapitálu a znalostí. Rozdíly jsou pouze ekonomické, sociální, kulturní a také vzdálenost. Existuje více metodik pro vymezení typů regionu. Základní klasifikace regionů představuje dva modely, a to Komplexní model, který je vymezen podle ekonomické výkonnosti regionu, socioekonomického vývoje, geografické polohy a dynamiky rozvoje. Jedná se o složitější metodu, kde je potřeba mnoho srovnávacích údajů (kvalitativní metody vycházející z určitých typických znaků oblasti a kvantitativní metody, které jsou zpracované na základě veřejně dostupných statistických dat) (Perlín a kol., 2010). Jednoduchý model, který je určený pro potřeby mezinárodního a národního srovnávání regionů. Praktičtěji využitelný (Klasifikace regionů dle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj OECD, která je založena na ukazateli hustoty zalidnění a podílu populace v územních jednotkách. Společná klasifikace územních statistických jednotek NUTS vytvořená klasifikace regionů EUROSTATEM) (Wokoun a kol., 2008). Cílem typologie regionů je zjistit rozdíly mezi jednotlivými regiony, určit příčiny těchto odlišností a nerovností a na základě této analýzy najít vhodná a účinná řešení. V diplomové práci se zabývám regiony stanovené dle jednoduchého modelu klasifikace regionu, a to s nejnižším stupněm klasifikace LAU2 (obec) (Wokoun a kol., 2007). Dále vymezuji prostor města a venkova, protože aktéry rozvoje venkova, se kterými pracuji v empirické části, jsou zastoupeny v obou těchto prostorech. Je zde snaha se jen teoreticky zabývat problematikou obměny venkova a s nimi spojenými problémy, kdy již nelze zcela striktně rozlišit ryze venkovská a ryze městská sídla, a to díky velké mobilitě obyvatel, zboží i služeb (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2015, str. 35).

Srovnáním endogenního a exogenního přístup rozvoje venkova je patrné, že endogenní přístup rozvoje venkova dává silný důraz na schopnost lokálních aktérů ovlivnit podstatným způsobem podmínky života v lokalitě, kde žijí. Dále je zde zdůrazněn význam komunikačních kanálů a existence sociálních sítí mezi lokálními aktéry a zapojení obyvatel do plánování a vyjednávání rozvojových aktivit (Bernard, 2010, str. 14). Myšlenka rozvoje

regionu založená na společném zájmu obyvatel, podniků a dalších rozvojových aktérů je blízká dnešnímu pojetí strategie regionálního rozvoje.

Teoretická část diplomové práce se zabývá některými teoriemi regionálního rozvoje, kdy pro mou práci jsou nejbližší teorie inspirované institucionálními přístupy. Mezi hlavní představitele tohoto směru řadíme amerického ekonoma Ronalda Coase, který hledá odpověď na otázku, proč jsou některé organizace potažmo regionální rozvoj řízeny administrativně, a ne tržním způsobem. V průběhu druhé poloviny 90. let 20. století se vykristalizovaly diskuse o institucionálních charakteristikách regionů, sítích kontaktů, zakořenění a jejich použití v regionální politice do nového, stále se vyvíjejícího směru, s názvem teorie učících se regionů (learning regions) (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 155, 157). Samotná existenci sítí kontaktů není sama o sobě pozitivní a prospěšná, je třeba se detailně věnovat konkrétním formám zakořenění aktérů. Pokud v regionu nejsou potřebné dovednosti, znalosti a nápady, které se budou prostřednictvím sítí kontaktů šířit, nepovede to k očekávanému úspěchu (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 157). Inovace, konkurenceschopnost a decentralizace veřejného sektoru, tím vším se zabývá současná regionální politika eklektického období regionálního rozvoje (Blažek, Uhlíř, 2002, str. 174).

V teoretické části diplomové práce je studováno také téma rozvoje venkova. Souhrnně lze konstatovat, že jednoznačné vymezení venkova či venkovské obce není možné. Venkov je pojem abstraktní a často i pocitový. Rozvoj venkova v sobě zahrnuje řadu různých tematických oblastí, které se dotýkají jednotlivých skupin aktérů, přitom určitá aktivita může mít na různé typy aktérů či území odlišný dopad. Největší výzvou rozvoje venkova je nalezení přiměřeného rozvoje pro dané území. Rozvoj venkova je založen na interakci mezi venkovem a městem a nelze je již jednoznačně ztotožnit s rozvojem zemědělství, i když hraje významnou roli. Zásadní pro rozvoj venkova je spolupráce, komunikace, otevřenost a osobní angažovanost (Binek a kol. 2011). Důležitým krokem v rozvoji spolupráce je sladění zájmů jednotlivých aktérů ze všech tří sfér (veřejné, podnikatelské i neziskové). Toho lze dosáhnout otevřenou společnou komunikací a hledáním konsenzu a společných řešení vzniklých či trvajících problémů. V tomto ohledu je přínosem rozvoj nejen formálních, ale i neformálních vztahů mezi aktéry (Binek a kol., 2011). Lokální aktérství je založeno na rozvoji a snižování rozdílů mezi jednotlivými obcemi a posilování sociální a občanské soudržnosti.

Aktérem může být jednotlivec nebo skupina. Kategorie aktérů byla vymezena za pomoci matice aktérů, která aktéry dělí podle prostorové úrovně versus typu sektoru. Prostorová úroveň je národní, krajská, lokální. Sektor je rozdělen na veřejný, podnikatelský a neziskový (Binek a kol., 2009, str. 39). V empirické části diplomové práce se budu dotazovat zástupců podnikatelského a neziskového sektoru na lokální prostorové úrovni.

Včelařství je velmi stará a stále se vyvíjející činnost člověka, který se snaží efektivně využít potenciál včely medonosné v souladu s přírodou a ekonomickým užitkem včelích produktů a opylovací činností včely. Lokální aktérství je prezentováno včelařským sdružením a snahou členů sdružení ovlivnit své okolí pořádáním různých kulturních akcí, snahou o osvětu včelařské činnosti a také navázáním vzájemné spolupráce s podnikatelským sektorem zastoupeným soukromými zemědělci. Empirická část bude zaměřena právě na tuto oblast možné spolupráce, kdy v rámci polostandardizovaných rozhovorů budou osloveni výše uvedení lokální aktéři regionu.

5 Sekundární a komparativní analýza dat ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov a jejich aktivit v období 1946 - 2016

Cílem této kapitoly je provést sekundární a komparativní analýzu dat počtu včelařů a včelstev jednotlivých sledovaných základních organizací včelařských spolků a ty následně porovnat s celorepublikovými výsledky ČSV ČR. Dále zde porovnávám aktivitu spolků směrem k veřejnosti. Analýza dat je rozdělena do dvou sledovaných období a to zejména z pohledu zásadní společenské a politické změny v ČR. K analýze jsou využity kroniky a almanachy jednotlivých základních organizací včelařských spolků Šternberk, Olomouc, Uničov a celorepublikové statistiky ČSV ČR. Všechny tři včelařské spolky jsou na stejném organizačním stupni ČSV ČR. Nejdříve je stručně popsána historie jednotlivých spolků a jejich katastrální území a poté jsou uvedena zjištěná data. V závěru je provedeno vyhodnocení zjištěných dat.

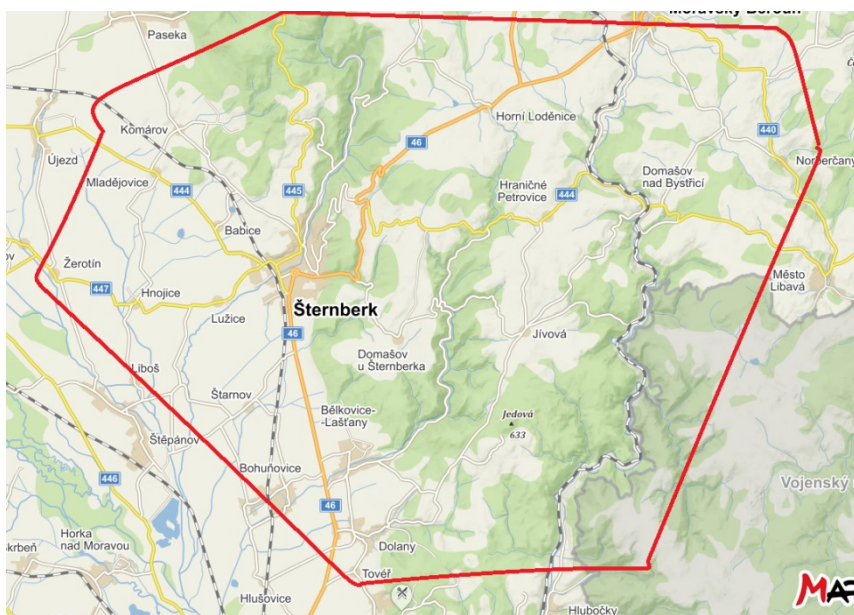
5.1 Mikroregion Šternbersko

Jedná se o dobrovolný svazek obcí, který byl založen 26. 6. 2015 na ustavující valné hromadě. V současné době je tvořen 25 obcemi, rozloha 344,7 km² a 33.250 obyvatel viz Obrázek č. 4.

Mikroregion je rozprostřen mezi obcemi úrodné Hané, tak i obcemi na úpatí Nízkého Jeseníku. Hlavním centrem mikroregionu je město Šternberk. Páteří dopravní osou je komunikace Olomouc-Opava a železniční trať Olomouc-Uničov. Základním cílem mikroregionu je zprostředkovávat spolupráci mezi obcemi, na místní úrovni nalézt společná řešení problémů a zprostředkovávat kvalitnější přenos informací mezi jednotlivými obcemi. Dále zpracovat projekty vedoucí k rozvoji venkovského prostoru a celého mikroregionu. Díky vzniku mikroregionu a společným projektům mají i ty nejmenší obce šanci pro své občany zlepšit životní podmínky a to např. v oblasti životního prostředí a cykloturistiky (např. se podařilo bezplatně zapůjčení kompostérů na bioodpad z domácností).

Činnost mikroregionu Šternbersko optimálně spolupracuje s činností místní akční skupiny MAS Šternbersko, která sdružuje veřejný, podnikatelský i neziskový sektor ku prospěchu celého regionu (mikroregion – Šternbersko, statut mikroregionu [online]²⁵).

Obrázek č. 4 Mapa mikroregionu ŠTERNBERSKO

Zdroj: Mapy.cz, 2017

²⁵Mikroregion Šternbersko. *O našem mikroregionu* [online]. [cit. 16.2.2017]. Dostupné z www: <http://www.mikroregion-sterbersko.cz/statut-mikroregionu/d-1001/p1=52>.

5.2 Historie včelařské spolkové činnosti v Čechách a na Moravě

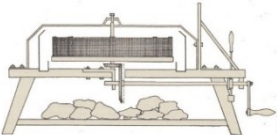

Včelařství patří k odvětvím zemědělské činnosti s nejužším vztahem k přírodním podmínkám a zároveň s mimořádným významem pro udržení ekologické stability krajiny. Současně je však oborem, který velmi citlivě reaguje na vnější ekonomické podmínky. Od roku 1990 dramaticky poklesly stavy včelstev v ČR z 807 000 na současných 575 000 včelstev. Dramatický je i úbytek včelařů z 80 000 na 57 000, kdy průměrný věk včelaře je 62 let. Ve své diplomové práci se chci zaměřit i na tento aspekt a provést srovnání tří včelařských spolků a zjistit, zda již dramatický pokles nepokračuje a jak je vnímáno včelařství širší veřejností. Hlavní hodnoty včelařství z ekonomického hlediska přináší opylovací činnost včel. Včela medonosná je nejvýznamnějším opylovačem, neboť je rozšířena po celém území ČR a opylovává od předjaří do konce vegetačního období. Včelařství je významným dodavatelem biologicky hodnotných potravin – med, pyl, mateří kašička, vosk, propolis (Švamberský, 2000).

5.2.1 Zrod včelařství

První písemné zmínky o chovu včel na českém území, jsou již v kronikách z roku 993 za vlády Boleslava II. V roce 1350 je datován vznik včelařského cechu a v roce 1570 byly sepsány první včelařské regule. Pro chov včel bylo velmi významné vydání patentu o chovu včel a ochraně včel Marií Terezií roku 1775. Hlavní snahou všech pokrokových včelařů té doby však byla snaha o založení včelařského spolku. K dosažení tohoto cíle vynakládali včelaři nesmírné úsilí. V rakousko-uherské monarchii bylo nežádoucí spolčování českého živlu. Trvalo více než 50 let, kdy nastala doba příznivá pro založení prvních spolků na Moravě i v Čechách²⁶.

²⁶ Hlavním důvodem spolkové činnosti bylo propagovat včelařství, přinášet nové pokrokové myšlenky i do odlehlých oblastí Moravy a Čech, pořádání včelařských kurzů, praktická výuka na včelnicích. Tyto akce dále působily na myšlení a vědomí prostého venkovského lidu a národně ho uvědomovaly. Roku 1835 byl položen základ rozkvětu včelařství v Evropě i Americe, kdy roku 1852 se podařilo farářům Janu Oetlovi uvést v život Spolek pro zvelebení včelařství v Čechách, který ale publikoval a hlásal pouze v německém jazyce. O 12 let později byl založen po mnohých peripetiích První český včelařský spolek v Chrudimi. Vznik tohoto spolku byl impulsem pro další oblasti Česka. Bylo třeba vytvořit ústřední orgán, který by dohlížel a řešil problematiku včelařství. Roku 1872 byl zřízen Zemský ústřední včelařský spolek pro Čechy v Praze. Na Moravě bylo včelařství organizováno Moravsko-slezskou hospodářskou společností. Po vzniku samostatného Československa vznikl Svaz Zemských ústředí včelařských spolků Československé republiky. Členy svazu byla zemská ústředí včelařských spolků českých, moravských, slezských, slovenských a podkarpatských. Po roce 1945 došlo k několika reorganizacím v rámci ústředního včelařského spolku. Poslední reorganizace proběhla v roce 1965, kdy se zrušily včelařské kraje, a od roku 1993 nese organizace název Český svaz včelařů (Okresní výbor Českého svazu včelařů Brno-město, 2004).

Tabulka č. 10 Vývoj včelaření

<p>ETAPA I. – STAROVĚK</p>	<p>Náhodné vybírání zásob medu divokým včelám usazených v dutinách kmenů stromů</p>	
<p>ETAPA II. RANNÝ STŘEDOVĚK</p>	<p>Brtnictví, lidé přestávají kočovat – zemědělství. Lidé se začínají o včely starat primitivní včelí příbytky v kmenech stromů.</p>	
<p>VRCHOLNÝ STŘEDOVĚK</p>	<p>Špalkové včelařství. Opracované kmeny s dvířky pro snazší práci s plásty medu.</p>	
<p>POZDNÍ STŘEDOVĚK</p>	<p>Zadem přístupné úly – kmen nahrazen slaměnými a prkennými úly.</p>	
<p>ETAPA III. 19 STOLETÍ</p>	<p>Vynález díla v rámci + včelí mezera. Med se již nezískává lisováním – vynález medometu.</p>	
<p>20 STOLETÍ</p>	<p>Nástavkové včelaření, oddělitelná patra snazší manipulace, větší efektivita.</p>	

Zdroj: <http://www.vcelky.cz/historie.htm>

Podle dnešní legislativy musí nový chovatel včel dle vyhlášky 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem § 80 a odst. 1, v aktuálním znění zaslat hlášení o počtu včelstev a umístění stanoviště včelstev na Českomoravskou společnost chovatelů a.s. Hradištko (ČMSCH), kde chovatel včel obdrží registrační číslo chovatele a registrační číslo stanoviště včelstev. Chovatelé včel jsou každý rok povinni dle §80 odst. 1, 2 do 1. září kalendářního roku zaslat hlášení o aktuálním počtu včelstev a jejich umístění (ČMSCH, a.s. [online] ²⁷). Do loňského roku musel každý chovatel včel do konce měsíce února nahlásit na obecní úřad umístění stanovišť včelstev. Tato evidence sloužila pro zemědělce, kteří měli povinnost v případě použití chemického postřiku v čase květu rostlin vyžádat si prostřednictvím obecního úřadu stanoviště včel a včelaře v dané lokalitě následně informovat. Od 1. 12. 2017 nabyl účinnost zákon č. 299/2017 Sb., který novelizuje zákon 326/2004 Sb. o rostlinářské péči, ve znění pozdějších předpisů. Na základě této novelizace chovatelé včel nemají povinnost hlásit údaje k umístění stanovišť včelstev místně příslušnému obecnímu úřadu. Informace o umístění stanovišť včelstev budou od 1. 3. 2018 k dispozici v registru půdy – LPIS, kde si je vyhledá zemědělec a na základě kontaktního údaje na chovatele včel jej upozorní na provádění postřiku v lokalitě, kde má stanoviště včel. Zemědělec je povinen použít postřik v době, kdy včely nelétají, tj. po 22:00 hod. v letních měsících. Soukromí zemědělci do cca 400 ha nemají zásadní problém tuto povinnost dodržet, problém je s družstvy, které obhospodařují tisícové hektary a nemají tolik techniky ani zaměstnanců, aby byly schopni vše přesně dodržet (ČMSCH, a.s. [online] ²⁸).

Od roku 2006 je povinen každý podnikatel v oboru zemědělství, který chce samostatně používat chemické prostředky, projít certifikovaným školením o použití chemikálií. Toto školení je třeba každých pět let opakovat. Školením musí projít i řidiči postřikovačů. Nabité informace by měly přispět ke zpravenému použití technologického postupu při přípravě a následné aplikaci přípravku tak aby nedošlo k poškození životního prostředí a zdraví včel (JIRKA, Václav, 2016 [online] ²⁹).

²⁷ ČMSCH, a.s., Českomoravská společnost chovatelů. *Evidence a označování zvířat \ Včely* [online]. Dostupné z [www: http://www.cmsch.cz/evidence-a-oznacovani-zvirat/vcely](http://www.cmsch.cz/evidence-a-oznacovani-zvirat/vcely).

²⁸ ČMSCH, a.s., Českomoravská společnost chovatelů. *Evidence a označování zvířat \ Včely* [online]. Dostupné z [www: http://www.cmsch.cz/evidence-a-oznacovani-zvirat/vcely](http://www.cmsch.cz/evidence-a-oznacovani-zvirat/vcely).

²⁹ JIRKA, Václav. *Ochrana biodiverzity a včel v dnešním zemědělství* [online]. Moderní včelař, odborný časopis pro včelaře, 1/2016, str. 40. České Budějovice: PSNV-CZ. ISSN: 1214-5793. Dostupné z [www: http://www.modernivcelar.eu/clanky/ochrana-biodiverzity-a-vcel-v-dnesnim-zemedelstvi.html](http://www.modernivcelar.eu/clanky/ochrana-biodiverzity-a-vcel-v-dnesnim-zemedelstvi.html).

Včelaři mohou pro svou činnost využít dotační programy, které jsou rozděleny na evropské, národní a krajské dotace³⁰.

Chovatelé včel mohou využít i některých daňových úlev, kdy limity osvobození od daně z příjmů zájmových včelařů se od 1. 1. 2014 zvýšily, a to u příležitostných příjmů podle § 10 zákona o daních z příjmů se zvýšil limit osvobození u zemědělské výroby nebo pronájmu na maximálně 30 tis. Kč ročně, obdobně byl zvýšen limit z hlediska maximálního počtu včelstev u příjmu z chovu včel ze 40 na 60 včelstev. Příjem na jedno včelstvo je stanoven na částku 500 Kč. Zájmový včelař, který má více, než 60 včelstev a současně dosahuje příjem z příležitostné zemědělské činnosti více, než 30 tis Kč ve zdaňovacím období může uplatnit paušální výdaje z příjmu ze zemědělské výroby vy výši 80 % (Český svaz včelařů, z.s. [online]³¹). Vyhláška č. 289/2007 Sb. o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty a zacházení s nimi upravuje v § 15 množství medu, které může chovatel včel prodat přímo spotřebiteli na tržnici nebo ze dvora. Toto množství je stanoveno na 2 tuny ročně (Český svaz včelařů, z.s. [online]³²).

³⁰ Eurodotace jsou určeny pro zlepšení podmínek pro produkci včelařských produktů poskytované Státním zemědělským intervenčním fondem (SZIF) a spolufinancované Evropskou unií v souladu s novelou nařízení vlády č. 237/2016, kterým se mění nařízení vlády č. 197/2005 Sb. o stanovení podmínek poskytnutí dotace na provádění opatření ke zlepšení obecných podmínek pro produkci včelařských produktů a jejich uvádění na trh ve znění pozdějších předpisů. Dotaci lze poskytnout na tato opatření:

- technická pomoc (včelařské kurzy, podpora včelařských kroužků, pořízení nových zařízení pro chovatele včel)
- boj proti varroáze (úhrada léčiv proti varroáze)
- racionalizace kočování včelstev (na pořízení nového případně nových zařízení na kočování včelstev mimo trvalé stanoviště s celkovou pořizovací hodnotou, která činí nejméně 20 tis. Kč)
- úhrada nákladů na rozbor medu (fyzikální chemický rozbor medu a rozbor medu na přítomnost spór paenibacillus larvae)
- obnova včelstev

Žádost o dotaci podává SZIF spolek, který soustavně působí v oblasti chovu včel nejméně po dobu tří kalendářní let nebo sdružuje nejméně 50 % chovatelů včel v ČR.

Národní dotace – dotační program 1D je určený na podporu včelařství za účelem zabezpečení opylování zemědělských hmyzosubných plodin. Předmětem dotace je včelstvo, které je v příslušném roce zazimováno. Subjektem je včelař chovající včely na území České republiky. Český svaz včelařů zajišťuje administraci podpory a jeho prostřednictvím je podpora včelařům poskytnuta. Výše dotace činí do 180 Kč na jedno včelstvo. Zazimovaným včelstvem se rozumí včelstvo na rámkové míře 39 x 24 cm obsahující nejméně 7 rámků. Včelař, který je členem základní organizace podává žádost prostřednictvím své organizace. Včelař, který není členem, podává žádost prostřednictvím organizace, na jejímž území má umístěna včelstva (Český svaz včelařů, z.s. [online]³⁰).

Krajské dotace jsou k dispozici na webech příslušných krajských úřadů a mohou se kraj od kraje lišit. Pevně jsou určeny nově začínajícím včelařům na nákup zařízení potřebných k chovu včel.

³¹ Český svaz včelařů, z. s. *Limit osvobození od daně z příjmů zájmových včelařů se od 1.1.2014 zvyšuje*. [online]. 2010 – 2018. [cit. 26.2.2018]. Dostupné z [www: http://www.vcelarstvi.cz/pravni-predpisy/](http://www.vcelarstvi.cz/pravni-predpisy/)

³² Český svaz včelařů, z. s. *Malé množství medu*. [online]. 2010 – 2018. [cit. 26.2.2018]. Dostupné z [www: http://www.vcelarstvi.cz/pravni-predpisy/](http://www.vcelarstvi.cz/pravni-predpisy/)

Tabulka č. 11 Včelí produkty

Název produktu	Využití produktu	
<p>Včelí med</p>	<p>Nejdůležitější včelí produkt. Med obsahuje jednoduché cukry, které tělo lehce zpracuje, jdou přímo do krve. Tím dodává tělu energii okamžitě. Je to dietetická potravina a sladidlo. Včely posbírají nektar nebo medovici a jiné sladké šťávy rostlinného původu, které obohatí látkami z vlastního těla (enzymy a živočišné bílkoviny z hltanových žláz), uskladní v plástech, kde pak tato hmota dozrává v med (LAMPEITL, F. 1996).</p>	
<p>Včelí pyl</p>	<p>Unikátní přírodní látka. Nejčastěji se setkáváme s pylem květovým, který dělíme na dva základní druhy – pyl rouskovaný a pyl perga (neboli včelí chléb). Přestože pyl řadíme mezi včelí produkty, jedná se o produkt kvetoucích semenných rostlin. Včelky létají z květu na květ, přičemž se na chloupkách jejich kožíšku zachytávají drobná zrnka pylu. Ten sčesávají kartáčky na nohách, hnětou v tzv. tlačítku na třetím páru noh, následně přidávají obsah medného váčku a svých žláz a tvoří z něj rousky. Ty pak nosí do úlu, kde je ukládají do jednotlivých buněk. Včelky je dále zpracovávají a v buňkách dochází k mléčnému kvašení. Takto se z rousku pylu stane pyl perga – plástový pyl nazývaný včelí chléb. Je nezbytný k přežití celého včelstva. Pro včely je to v potravě přísun bílkovin, tuků, enzymů a minerálních látek. Pyl je pro včelu lékavější než nektar, ze kterého se tvoří med (LAMPEITL, F. 1996).</p>	
<p>Včelí vosk</p>	<p>Žlázový sekret, který včela dělnice vylučuje voskovými žlázami, které jsou umístěny na břišních částech zadečku na tzv. voskotvorných zrcátkách, kterých je na každém článku po dvou -dohromady osm. Matka a trubci je nemají. Vosk produkují zvláště mladé včely ve stáří 12 – 18 dnů. Z vláčného vosku včely staví plásty (LAMPEITL, F. 1996).</p>	
<p>Mateří kašička</p>	<p>Hustá smetanově žlutá látka typické vůně a kyselé chuti. Není zcela rozpustná ani ve vodě, ani v etylalkoholu, chloroformu, acetonu a fyziologickém roztoku. Během stárnutí se výrazně mění její elektrická vodivost, která může být ukazatelem její kvality. Mateří kašička je dlouhodobě známá a používaná jako přirozený zdroj stimulačních látek se širokým spektrem účinků (LAMPEITL, F. 1996).</p>	
<p>Propolis</p>	<p>Pronikavě voňavá směs pryskyřičného charakteru obsahující mnoho bioaktivních látek a éterické oleje. Včelky ji sbírají z rostlin, pupenů a kůry stromů. V úlu jsou tyto látky dále zpracovávány a využívány k ochraně úlového prostoru před bakteriemi, viry, plísněmi a kvasinkami. Propolis je základem hojivé kosmetiky, např. propolisové kapky, zubní pasty, ústní vody, masti, gely, balzámy, tinktury (LAMPEITL, F. 1996).</p>	

Zdroj: LAMPEITL, F. 1996

5.3 Český svaz včelařů

Český svaz včelařů dále jen ČSV je registrován Ministerstvem vnitra ČR jako občanské sdružení podle zákona č.83/1990 Sb., o sdružování občanů. ČSV sdružuje fyzické, právnické osoby jako chovatele včel, popř. zájemce o včelařství a včelařské odborníky. Působnost ČSV se vztahuje na celé území ČR a je uplatňována zejména prostřednictvím organizačních jednotek, kterými jsou základní a okresní organizace jako pobočné spolky. Pobočné spolky vystupují pod názvy ČSV Základní organizace a ČSV Okresní organizace. Pobočné spolky mají vlastní právní osobnost, vystupují a jednají v právních vztazích vlastním jménem a mají samostatnou majetkovou odpovědnost. Hlavním posláním ČSV je péče o zachování a rozvoj populace včely medonosné a dalších opylovačů rostlin a ochrana životního prostředí, přírody a krajiny v ČR. Tato péče vyžaduje systematickou a organizovanou činnost včelařů ke zkvalitňování chovu včel a jeho ochrany před narůstajícími negativními civilizačními vlivy (Český svaz včelařů, z.s. [online]³³).

Organizační jednotky ČSV v postavení pobočných spolků jsou:

- **Základní organizace**, která je nejdůležitější organizační jednotkou svazu. Vede v evidenci členy svazu zásadně podle katastrálních území jedné nebo více obcí téhož okresu. Hlavním posláním je vzdělávání v oboru včelařství, dotace na chov včel a distribuce léčiv. K letošnímu roku je registrováno 1099 základních organizací.
- **Okresní organizace** je organizační jednotkou svazu. Skládá se zástupců jednotlivých základních organizací působících na katastrech obcí příslušného okresu. Hlavním posláním je organizace nákazových opatření, distribuce léčiv pro své základní organizace, pořádání školení a vzdělávacích akcí. K letošnímu roku registrováno 77 okresních organizací (Český svaz včelařů, z.s. [online]³⁴).

Republiková statistika Českého svazu včelařů je evidována od roku 1990. Uvádím zde statistiku počtu včelařů a včelstev. Analýzou dat zjištěných ze statistik sledovaných základních organizací je brán za absolutní vrchol v počtu včelstev a včelařů. Celostátní statistiku chci porovnat se zjištěnými údaji u sledovaných základních včelařských organizací, kterými se budu blíže zabývat.

³³ Český svaz včelařů, z. s. *Stanovy českého svazu včelařů*, [online]. 2010 – 2018. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www.vcelarstvi.cz/stanovy-csv/

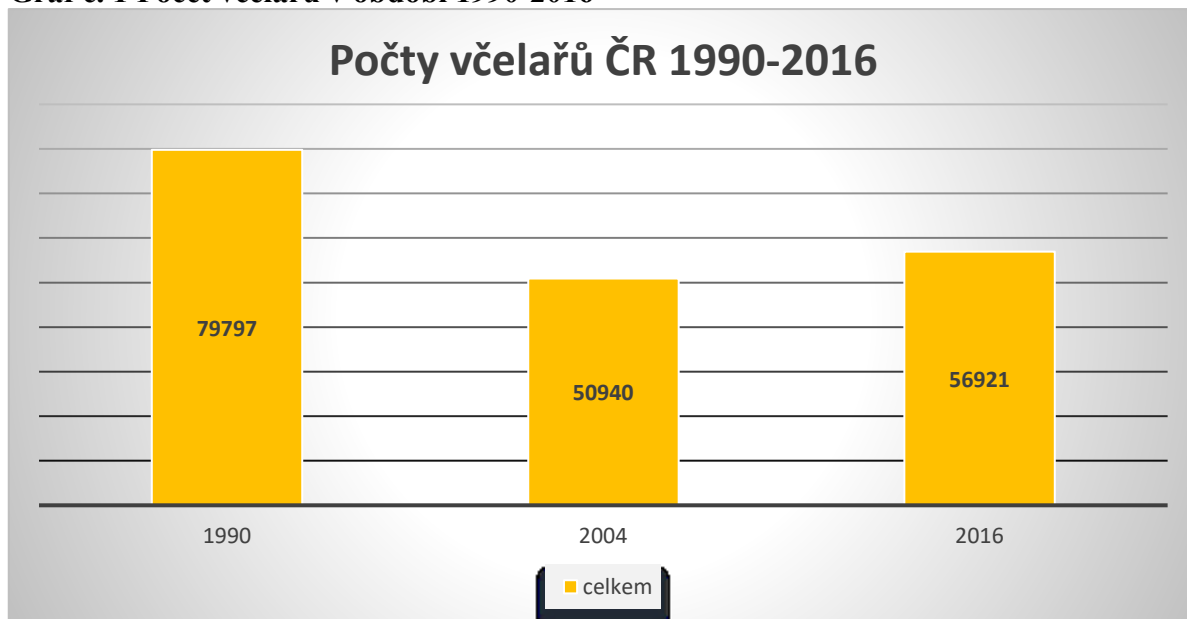
³⁴ Český svaz včelařů, z. s. *Stanovy českého svazu včelařů*, [online]. 2010 – 2018. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z <http://www.vcelarstvi.cz/stanovy-csv/>

Tabulka č. 12 Statistika počtu včelstev a včelařů v ČR v období 1990-2016

Včelaři	1990	2004	2016
Včelaři celkem	79.797	50.940	56.921
Včelstva			
Včelstev celkem	807.429	477.743	662.253

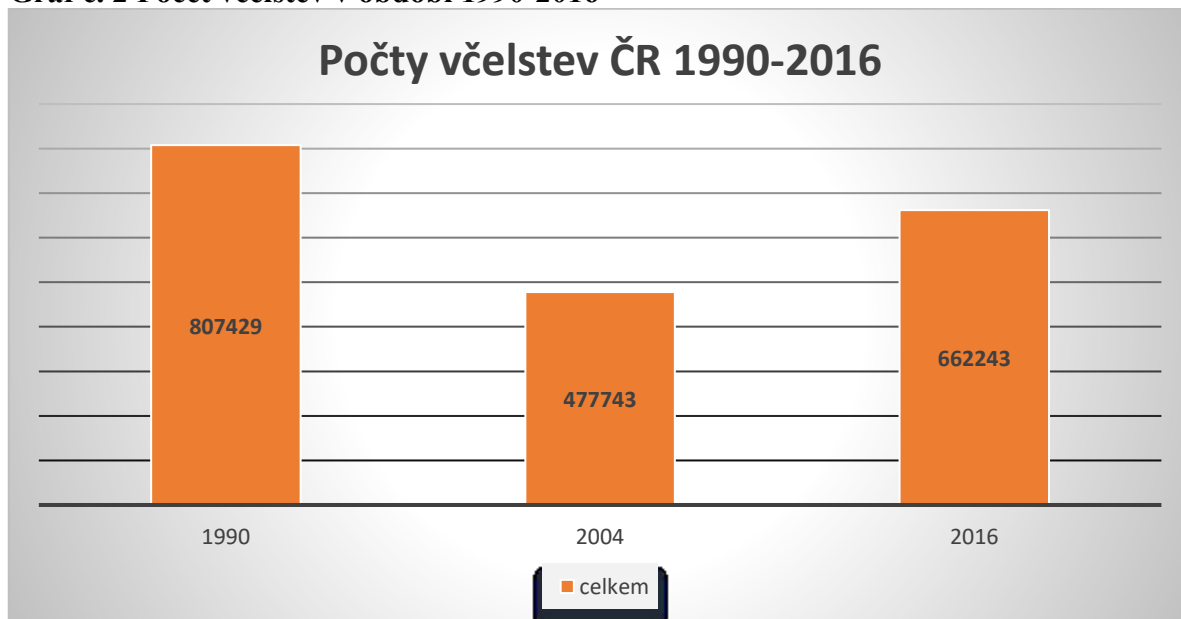
Zdroj: Český svaz včelařů

Graf č. 1 Počet včelařů v období 1990-2016

Zdroj: Český svaz včelařů

Graf č. 2 Počet včelstev v období 1990-2016

Zdroj: Český svaz včelařů

5.3.1 Základní organizace ČSV Olomouc

Včelařský spolek Olomouc vznikl 21. 5. 1902 a to na doporučení Zemského včelařského spolku v Brně. Zakládajícím členem a prvním předsedou spolku se stal zkušený včelař Rajmund Orel nadučitel z Bystrovan u Olomouce. Členský příspěvek v této době činil jednu korunu rakouskou. Nově vzniklý včelařský spolek byl od počátku velmi činorodý. Pořádal besedy a přednášky zkušených včelařů o prospěšnosti včel v přírodě a o způsobu včelaření s rozebíratelným dílem. Dále byly pořádány včelařské výstavy ve Velké Bystřici a Hodolanech, kurzy pečení medového pečiva a také poznávací zájezdy do blízkého i vzdáleného okolí na pokrokové včelnice a zřízena knihovna s odbornou literaturou. Členská základna čítala sto členů. Byla zavedena rámková míra 39/24 cm, takzvaná Adamcova míra. Pro zajímavost jeden kilogram medu se v té době prodával za 2,40 Kč a jeden kilogram cukru potřebný na krmení včel 0,40 Kč. V době první světové války byla činnost včelařů výrazně omezena. V roce 1924 byl na náklady včelařů postaven na Svatém Kopečku svazový včelín, který byl za pár let přestěhován do obce Grygov. Důvodem bylo obtěžování včel prodejce cukrovinek. V roce 1946 zakoupil spolek pro včelařské účely pozemek ve Slavoníně. Po únorových událostech se jevil patrný narůstající vliv nového politického zřízení i ve svazové činnosti. Přednášky a veškerá činnost spolku byla směřována na tzv. pokrokové metody včelařů Sovětského svazu bez ohledu na specifické podmínky českého včelařství. Vše se v průběhu let naštěstí opět urovnalo. Spolek pořádal mnoho kurzů a přednášek na téma „Jak začít včelařit“. Zřizovaly se dohody s místními JZD o využitelnosti včel pro zvýšení výnosnosti řepky a ovocných stromů. Začalo masivnější kočování včelstev. Spolek pořádal výstavy své činnosti pro veřejnost, společenské akce, plesy a besídky pro děti. Obrat začal po roce 1989, kdy byl zaznamenán dramatický úbytek včelařů i včelstev a také aktivity spolku. V současné době se pozvolna začíná situace s úbytkem včelstev i včelařů měnit k lepšímu. Katastr obcí ZO ČSV Olomouc³⁵.

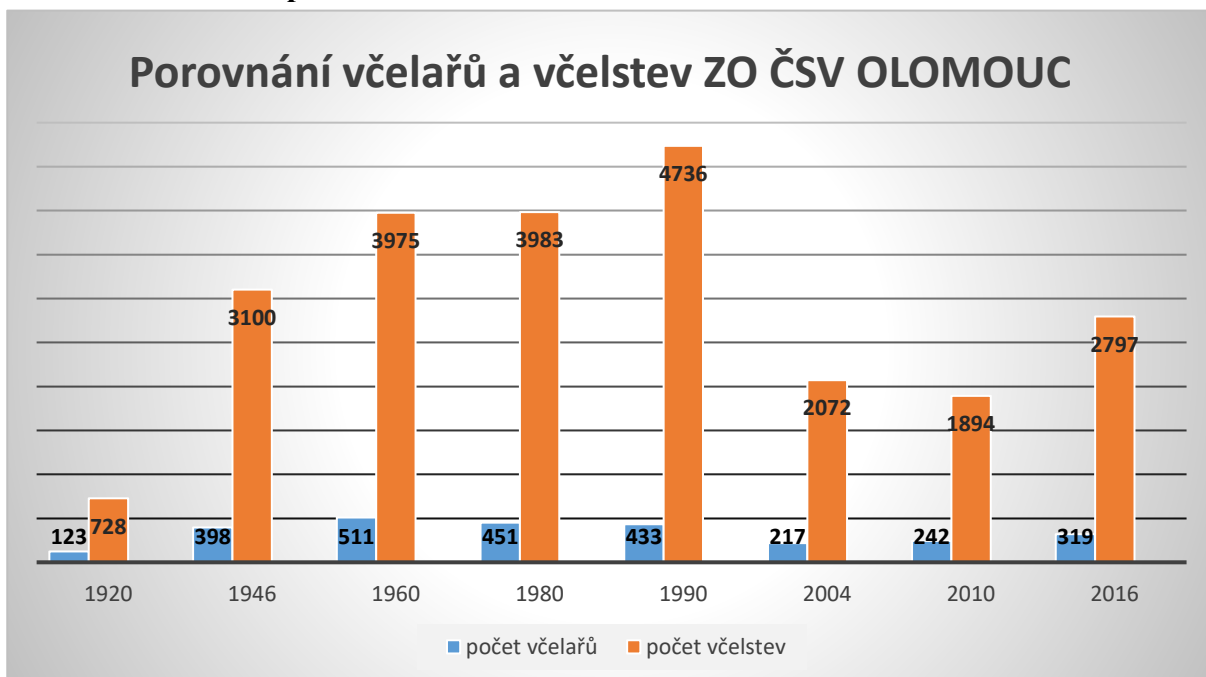
³⁵ Olomouc – Lazce, Olomouc – centrum, Olomouc – Povel, Olomouc – Černovír, Olomouc – Neředín, Olomouc – Nová Ulice, Olomouc – Nové Sady, Olomouc – Holice, Olomouc – Hodolany, Olomouc – Chvalkovice, Slatinice, Slavonín, Olomouc – město, Dolany, Droždín, Topolany, Velký Týnec, Svatý Kopeček + Radíkov, Křelov, Horka na Moravě, Grygov, Majetín, Bystřice, Blatec, Charváty, Drahlov, Čertoryje, Dub nad Moravou, Rakodavy, Třebčín, Drahanovice, Luděrov, Bělkovice-Lašťany, Bohuňovice, Štěpánov, Pohořany, Chomutov, Náměšť na Hané, Ústín a Luběnice

Tabulka č. 13 Statistické údaje ZO ČSV Olomouc

ROK	POČET VCELAŘŮ	POČET VČELSTEV	AKTIVITA
1903	91	558	Přednášky o důležitosti včelařství, o rojení včel. Pořádání včelařské výstavy v Prostějově.
1920	123	728	3 členské schůze, 6 přednášek na různá témata chovu včel. Zájezd do Drahotuš – výroba úlů.
1946	398	3100	Zakoupení společného pozemku ve Slavoníně. Výletní schůze v Mariánském údolí, letní práce na včelíně. V rámci hospodářské výstavy byla i výstava včelařských produktů a medového pečiva
1960	511	3975	Pro velký zájem pořádán kurz pro začínající včelaře, kurz pletení úlů slamáků. V rámci dožinek v Náměšti na Hané byla pořádána i včelařská prodejní výstava. Pořádán zájezd ke kočovnému včelaři do Troubek.
1980	451	3983	Pořádán první ročník včelařského plesu, dále včelařská výstava na střední zemědělské škole na Hradisku. Kurzy pečení medového pečiva.
1990	433	4736	Zrušen včelařský kroužek při ZŠ Velký Týnec
2004	217	2072	Obnova osvětové činnosti pro včelaře, podpora prodejny včelařských potřeb u primátora města – podmínky nájmu dohodnuty a prodejna dále slouží včelařům. V roce 2002 oslava 100 let včelařského spolku vydána pamětní brožura pořádaná výstava v rámci podzimní expozice Flora Olomouc.
2010	242	1894	Kurzy pro začínající včelaře, pořádání výjezdní exkurze k velkovčelaři do Bruntálu.
2016	319	2797	Výroční schůze

Zdroj: Kronika ZO ČSV Olomouc

Graf č. 3 Porovnání počtu včelařů a včelstev ZO ČSV Olomouc

Zdroj: Kronika ZO ČSV Olomouc

5.3.2 Základní organizace ČSV Šternberk

Organizované včelařství ve Šternberku je datováno na 23. 3. 1903, kdy se přejmenoval včelařský spolek v Olomouci na Včelařský spolek Olomoucko – Šternberský a to z důvodu toho, že mnozí členové byli z obcí z okresu Šternberk. Včelařský spolek v roce 1905 pronajal malou prodejnu v obchodě p. Strommera, kde nabízeli včelařské produkty. Bohužel za rok tuto prodejnu byli nuceni zavřít a to pro malý obchodní zájem, protože mnozí soukromí včelaři prodávali med pod cenou. Spolek byl velmi aktivní, často pořádal včelařské besedy pro veřejnost i včelaře s tematikou využitelnosti včel a moderního včelaření. Pořádal také výstavy a kurzy pečení medového pečiva. Spolupráce šternberských a olomouckých včelařů probíhala velmi úspěšně až do roku 1946, kdy byla založena vlastní organizace ČSV ve Šternberku. První zápis z ustavující schůze včelařského spolku je datován na 13. dubna 1946. Celkem bylo hlášeno 102 včelařů se 775 včelstvy. V tomto období měl každý spolek povinnost vybrat určenou dávku medu v závislosti na počtu včelstev. Včelařský spolek byl v tuto dobu velice aktivní, zejména kulturně. Každý rok pořádal až do roku 1988 včelařský ples s názvem „Včelařský prolet“, dále řadu výstav, besed a přednášek na téma chov včel a účinná léčba. Byly také pravidelně vysazovány lesní i ovocné stromy pro hojnou snůšku včel. V roce 1975 byl založen žákovský včelařský kroužek v Dolním Žlebu. V roce 1989 měl spolek 200 členů s 2078 včelstvy. Po roce 1989 dochází k postupnému snižování počtu členů a spolek se soustřeďuje jen na roční výroční schůze. Již nebyl obnoven tradiční ples a žákovský kroužek také zanikl. V roce 2016 je evidováno 101 včelařů s 1092 včelstvy. Katastr obcí ZO ČSV Šternberk³⁶

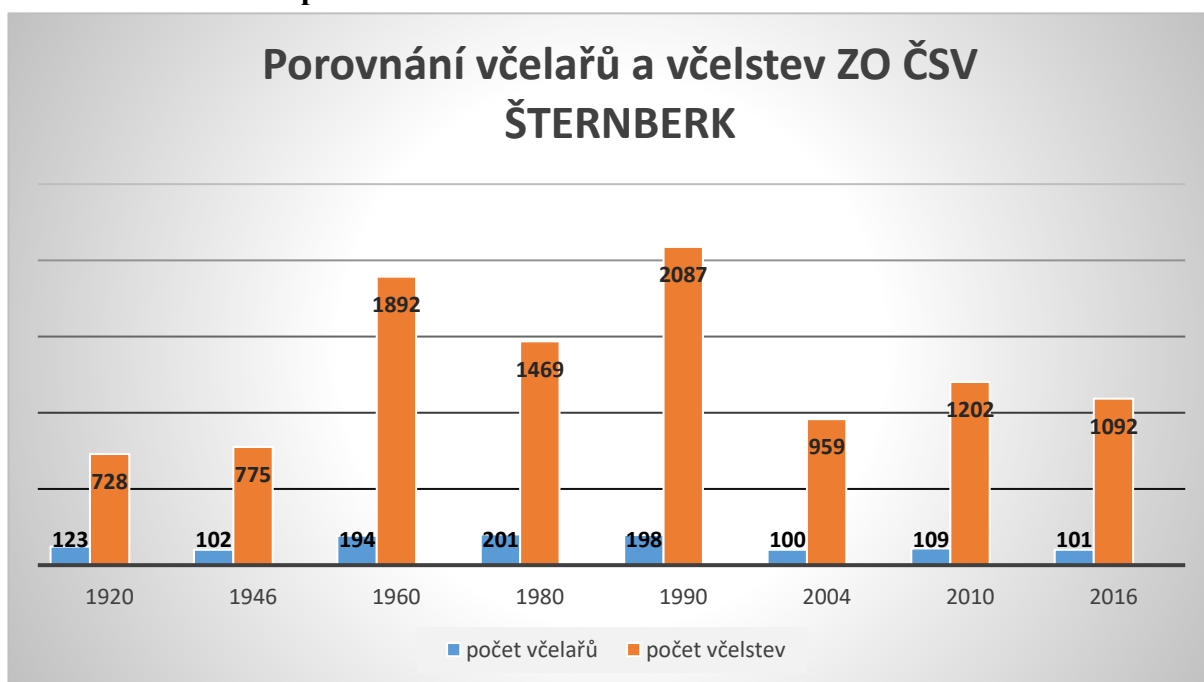
³⁶ Arnoltice u Huzové, Babice, Chabičov, Dalov, Domašov u Šternberka, Hlásnice, Hnojice, Horní Loděnice, Hraničné Perovice, Huzová, Komárov, Krakořice, Krnov, Lhota u Šternberka, Liboš, Lipina u Šternberka Lužice, Mladějovice, Moravská Huzová, Mutkov, Nové Dvorce, Řídeč, Stachov u Šternberka, Stádlo, Šternberk, Těšíkov, Veverí u Huzové, Žerotín, Strukov

Tabulka č. 14 Statistické údaje ZO ČSV Šternberk

ROK	POČET VČELAŘŮ	POČET VČELSTEV	AKTIVITA
1903	91	558	Přednášky o důležitosti včelařství, o rojení včel. Pořádání včelařské výstavy v Prostějově.
1920	123	728	3 členské schůze, 6 přednášek na různá témata chovu včel. Zájezd do Drahotuš – výroba úlů.
1946	102	775	Kurzy pro nové včelaře, 3 členské schůze.
1960	194	1892	1 ročník včelařského plesu „Včelařský prolet“, kurz pečení medového pečiva. Přednášky, besedy. Sadba lesních a ovocných stromů. Výstava med. Výrobků Šternberk.
1980	201	1469	Včelařský ples, výsadba stromů. Založen dětský včelařský kroužek. Besedy a přednášky.
1990	198	2087	Ples se poprvé neuskutečnil.
2004	100	959	Ukončen dětský včelařský kroužek.
2010	109	1202	1 ročně členská schůze + 1 přednáška o chovu včel.
2016	101	1092	1 ročně členská schůze + 1 přednáška o chovu včel.

Zdroj: Kronika ČSV ZO Šternberk

Graf č. 4 Porovnání počtu včelařů a včelstev ZO ČSV Šternberk

Zdroj: Kronika ZO ČSV Šternberk

5.3.3 Základní organizace ČSV Uničov

Včelařský spolek v Uničově vznikl 24. 3. 1946 ustavující schůzí za účasti šestnácti zakládajících členů. Do této doby byli místní včelaři součástí včelařského spolku Šumvald. V roce 1948 sdružoval spolek v Uničově 52 členů s 505 včelstvy. O rok později stoupla členská základna na 80 členů, ale díky roztočové nákaze klesl počet včelstev na pouhých 361. Spolek fungoval velmi dobře. Pořádal časté besedy, školení a organizoval v místním

hotelu první ovocnářsko-včelařskou výstavu. Kronika uvádí, že výstava byla velmi dobře připravená a téměř všechno medové pečivo a vystavený med byl prodán. V kronice se uvádí: „Včelařství se věnuje čím dál méně lidí – starší odcházejí a mladí nepřichází“.

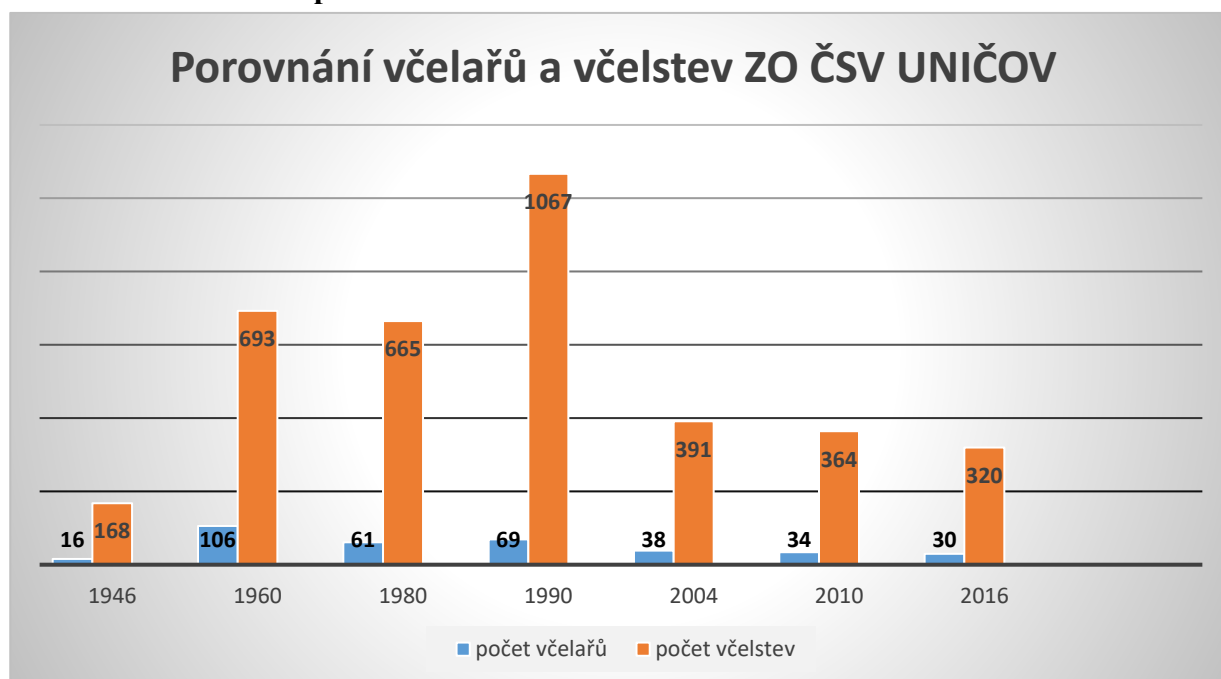
Katastr obcí ZO ČSV Uničov³⁷

Tabulka č. 15 Statistické údaje ZO ČSV Uničov

ROK	POČET VČELAŘŮ	POČET VČELSTEV	AKTIVITA
1946	16	168	Vznik spolku především osvětová a náborová činnost.
1960	106	693	Výsadba ovocných a okrasných stromů. Včelaři začínají úmyslně kočovat k lánům řepky po dohodě s JZD zvýšení výnosů. Uspořádána ovocnářsko-včelařská výstava. Založen knihovna + dětský včelařský kroužek.
1980	61	665	Výjezdní schůze ve včelíně v Šumvaldu, besídky a osvětová činnost na téma užitečnosti včel. Pokračuje řízené kočování.
1990	69	1067	Čtyři včelařské schůze, přednáška na téma nástavkové včelaření. Zánik dětského včelařského kroužku.
2004	38	391	Jednou ročně výroční schůze.
2010	34	364	Jednou ročně výroční schůze.
2016	30	320	Oslava 70 let včelařského spolku v Uničově. Výstava včelařských produktů a medového pečiva.

Zdroj: Kronika ZO ČSV Uničov

Graf č. 5 Porovnání počtu včelařů a včelstev ZO ČSV Uničov

Zdroj: Kronika ZO ČSV Uničov

³⁷ Nová Dědina, Horní Sukolom, Dolní Sukolom, Brničko, Želechovice, Dětrichov, Renoty, Paseka, Újezd, Haukovice, rybníček, Medlov, Zadní Újezd, Střelice, Hlivice

5.4 Komparace dat členských základen ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov

Cílem této komparace dat není srovnání počtu včelařů a včelstev mezi jednotlivými spolky, protože každý spolek obhospodaruje rozdílné katastrální území. Účelem je spíše porovnání jednotlivých vývojových období a zjištění prostudováním kronik, ročenek a dalších dostupných materiálů jednotlivých včelařských spolků, zda jejich vývoj probíhá obdobně, nebo se zde vyskytují nějaké rozdíly. Vývojová období jsou rozdělena na dvě sledovaná období: I. období v letech 1946 – 1990 a II. období v letech 1990 – 2016.

Počty včelařů I. sledované období v letech 1946 – 1990

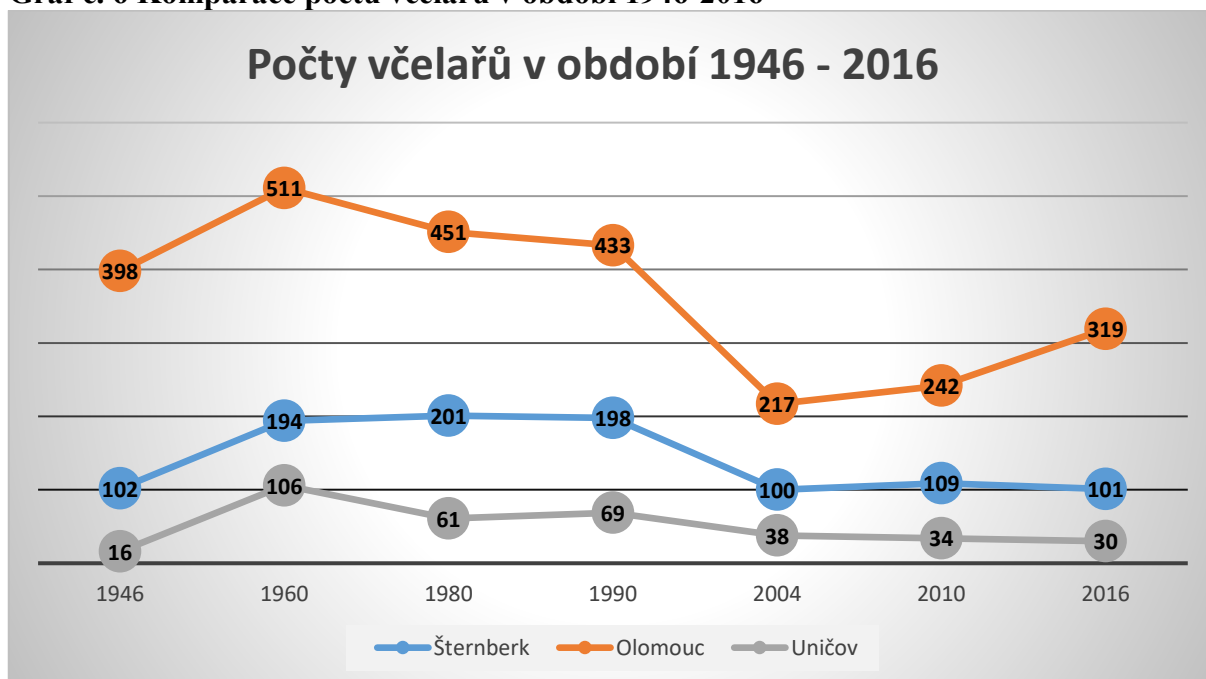
Do roku 1960 prudký nárůst včelařů u všech včelařských svazů, které je zapříčiněno celkovou organizovaností tehdejší společnosti, a především zájmem lidí o tuto volnočasovou aktivitu. Po roce 1960 je zaznamenán u ZO ČSV Uničov vcelku dramatický pokles organizovaných včelařů, dle záznamů z kroniky je to vysvětlováno masivním kočováním za snůškou, a tím i přihlášení se k jiné organizaci. Do roku 1990 jsou počty organizovaných včelařů celkem konstantní a neprojevují se žádné dramatické změny.

Počty včelařů II. sledované období v letech 1990 – 2016

Po roce 1990 nastávají dramatické změny u všech tří organizací zapříčiněné masivním úbytkem včelařů. Z kronik těchto organizací bohužel nelze identifikovat přesnou příčinu, protože od tohoto data jsou kroniky vedeny spíše jen statisticky a někdy ani to ne. Pravděpodobně hlavní příčinou tohoto dramatického poklesu je změna společenských podmínek v ČR. Lidé začínají podnikat, obava z budoucnosti, neochota se sdružovat to všechno jsou faktory, které vedou k dramatickému poklesu včelařů ve sledovaných včelařských organizacích. Dále se uvádí větší časová a ekonomická náročnost chovu včel, která je zapříčiněna zejména varroázou³⁸ - náročnější postup při léčbě včel.

³⁸ Varroáza – jedná se o jednu z nejvíce rozšířených včelích nemocí, kterou způsobuje roztoč *Varroa destructor*. Roztoč parazituje zejména na včelím plodu, ale také na dospělých včelách, které ho přenášejí do dalších včelstev v okolí. V ČR se tato nemoc objevuje v roce 1978. [Ševčík J. 2014 str.79]

Graf č. 6 Komparace počtu včelařů v období 1946-2016

Zdroj: Kroniky ZO ČSV Olomouc, Šternberk, Uničov

Počty včelstev I. sledované období v letech 1946 – 1990

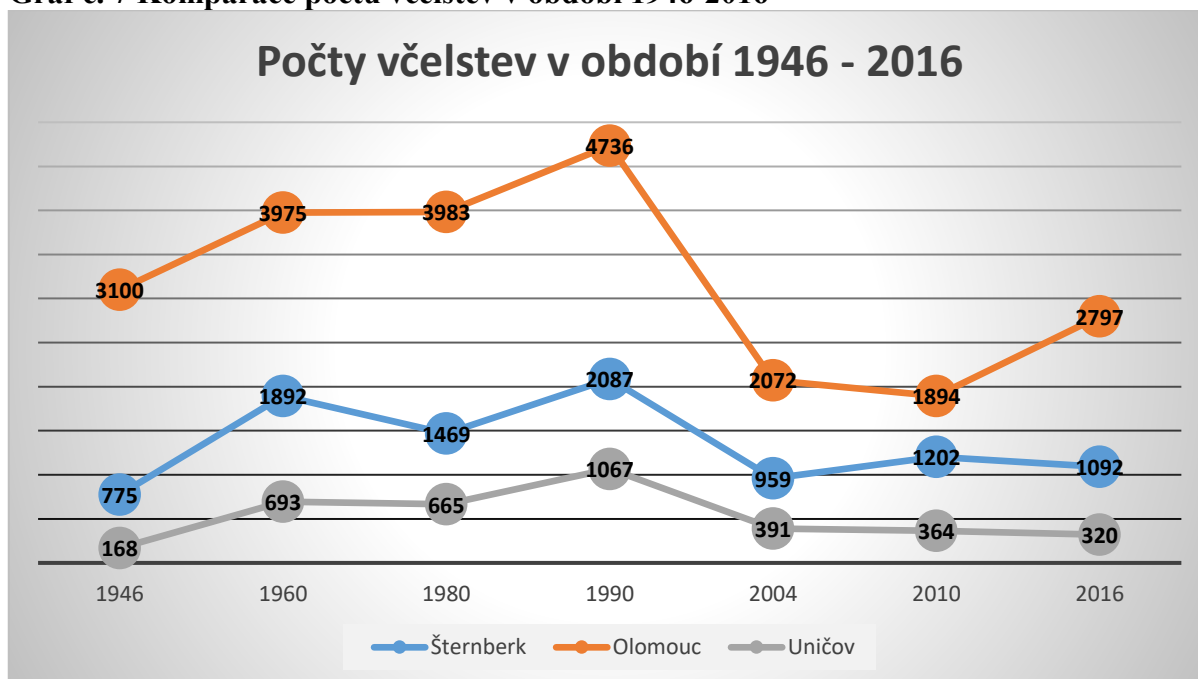
Do roku 1960 je u všech včelařských organizací znatelný masivní nárůst počtu včelstev. Příčinou je zejména zintenzivnění plemenářských prací Výzkumného včelařského ústavu v Dole na inseminaci včelích matek. Dále dochází k poptávce ze strany JZD o opylovací činnost včel v rostlinné velkovýrobě a nastává počátek masivního kočování za včelí pastvou. Jsou přidělovány dotace ze strany státu na cukr pro zimní krmění včel. V roce 1980 zaznamenáváme stagnaci nebo dokonce u ZO ČSV Šternberk úbytek včelstev. Hlavní příčinou je nová choroba včel, tzv. varroáza. Do doby, než se našla účinná léčba, musela být ohniska nákazy zlikvidována, včetně všech včelstev v ochranném pásmu 5 km. Plošné utracení včel mělo pozitivní výsledek a zabránilo rychlému zamoření okresu Olomouc. V roce 1982 byl nalezen účinný lék a znovu můžeme spatřovat nárůst počtu včelstev ve všech včelařských organizacích.

Počty včelstev II. sledované období v letech 1990 – 2016

Od roku 1990 nastal obrovský propad počtu včelstev, který souvisí s dramatickým poklesem včelařů. Podpora od státu byla v tomto období velmi malá, náklady převyšovaly možné příjmy, a to vše vedlo k tomuto žalostnému stavu. Od roku 2004, kdy ČR vstoupila do EU a započalo se s účinnou zemědělskou politikou a možností dotace na včelařské pomůcky,

lékařské přípravky apod., začíná se pozvolna zvedat křivka počtu včelstev opět nahoru. Společnost si žádá kvalitní potraviny, mezi které bezesporu řadíme i med.

Graf č. 7 Komparace počtu včelstev v období 1946-2016

Zdroj: Kroniky ZO ČSV Olomouc, Šternberk, Uničov

Aktivita ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov směrem k veřejnosti v období 1946-2016

Spolkovou činnost lze u všech základních organizací rozdělit na více vývojových období. Do roku 1990 se neprojevují velké rozdíly v činnostech a vystupování směrem k veřejnosti. Do roku 1955 se aktivita jednotlivých spolků soustředila na kurzy pro včelaře, organizování ovocnářsko-včelařských výstav, každoroční výsadbu ovocných a okrasných stromů a medonosných rostlin pro zvýšení včelí pastvy. Pokusy o zřízení včelařského družstva nebyly realizovány. Včelařský spolek Olomouc zakoupil pozemek a postavil zde svazovou včelnicí. V každém roce měl včelařský spolek předepsanou povinnou dávku medu, kterou musel odvést státnímu zemědělskému fondu. Od 1960 se začínají organizovat i větší kulturní akce, jako je např. Včelařský ples ZO ČSV Šternberk, zřizování dětských včelařských kroužků pod jednotlivými základními školami, včelnice a klubovny. Dále pokračuje výsadba ovocných i okrasných stromů a zřizování vlastních odborných knihoven věnovaných tématice chovu a léčby včel. Pořádají se vlastní výstavy a besedy na téma užitečnosti včel. Od roku 1980 je největším tématem účinná léčba proti varroáze a nadále pokračují kurzy,

besedy, společenské plesy a hospodářské výstavy. Od roku 1990 byly veškeré kulturní akce přerušeny a včelařské spolky se soustřeďují na základní činnosti, co se týče chovu včel a dodávky léčiv. Byly ukončeny i dětské včelařské kroužky, částečně pro nezájem dětí, ale většinou pro nedostatek aktivních včelařů. Po roce 2004 dochází k postupnému obnovování kulturních aktivit směrem k veřejnosti, pořádání výstav v rámci podzimní Flory Olomouc. ZO ČSV Šternberk v roce 2016 vybuodovala v rámci expozice času roční výstavu na téma historie včelaření se zapůjčením různých včelařských potřeb, literatury apod. Tato expozice byla velmi kladně hodnocena jak zástupci města, tak širokou veřejností.

Tabulka č. 16 Statistické údaje o aktivitách ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov

OBDOBÍ	AKTIVITA ZO ČSV OLOMOUC, ŠTERNBERK, UNIČOV
1946-1960	Včelařské vzdělávací kurzy pro včelaře i začínající včelaře, ovocnářsko-včelařské výstavy, výsadba stromů a dřevin. Povinná dávka medu pro stát.
1960-1980	Větší kulturní akce jako jsou plesy, zřizování dětských kroužků a včelnic, vlastní výstavy + kurzy včelaření + zpracování včelích produktů, zakládání odborných knihoven.
1980-1990	Největším tématem je léčení včel varroáza, pokračování v pořádání plesů, dětských kroužků apod.
1990-2004	Velký úpadek včelařství, takřka žádné organizování kulturních akcí, zrušeny včelařské dětské kroužky. Masivní rušení včelstev a úbytek registrovaných včelařů.
2004-2016	Postupný návrat ke včelaření, zahájen dotační program státu i EU, obnova kulturních akcí výstav apod.

Zdroj: Kroniky ZO ČSV Olomouc, Šternberk, Uničov

5.5 Souhrn zjištění učiněných pomoci sekundární a komparativní analýzy dat o počtech včelařů, včelstev a aktivitách ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov

Výzkum byl zaměřen na srovnání tří základních včelařských organizací, a to Olomouc, Šternberk a Uničov, kde jsem sledoval a porovnával počty včelařů s počty včelstev a jejich kulturní aktivity směrem k veřejnosti a snažil se najít souvislosti s poměrně dramatickým úbytkem včelařů, včelstev nejen na spolkové, ale i na republikové úrovni.

Ve 40. letech 20. století se počty včelstev zvyšovaly přirozenou cestou, což je rojením, a matky se odchovávaly z rojových matečnicků. V této době docházelo k nekontrolovanému křížení několika plemen s negativním výsledkem. Tyto experimenty se projevovaly nízkou výnosností medu, vysokou agresivitou včel a velkou rojivostí. Velký zlom nastal v 60. letech 20. století díky Výzkumnému ústavu včelařskému v Dole, kde intenzivní plemenářskou prací byla vyšlechtěna včela Kraňská (dobré výnosy medu, nízká rojivost i agresivita). V tomto období dochází k viditelnému zvýšení počtu včelstev i včelařů, a to díky dobrým výnosům včely Kraňské a kočováním včelstev ve spolupráci s JZD. Problém nastává od roku

1978, kdy byla na území ČR zavlečena nová choroba včel varroáza, která začala postupně decimovat včelstva. Naštěstí byl v roce 1982 vynalezen účinný lék, který postupně epidemii tlumil. Od tohoto období sledujeme postupný úbytek včelařů, které v sobě skrývá více příčin, z nichž hlavní je ekonomická nestabilita a zvýšená časová náročnost na chov včel – větší investice do léčiv a větší časový rozsah prací, než tomu bylo dříve.

Po roce 1990 došlo nejen ve sledovaných včelařských spolcích, ale na celém území ČR, k dramatickému poklesu včelstev i včelařů. Důvodů je mnoho. Rozpadla se výkupní síť medu, nezdařila se privatizace včelařské společnosti Včela Předboj. Noví výkupci medu stanovili velmi nízké výkupní ceny, které byly pod limitem výrobních nákladů. Mnozí včelaři, kteří dříve prodávali med do výkupu, nebyli schopni své produkty prodávat přímo konzumentům. V neposlední řadě mnoho včelařů začalo podnikat a díky své časové vytiženosti ukončili včelaření.

Od roku 2004 lze pozorovat zlepšení, jak ve stoupajícím počtu včelstev, tak i včelařů, které je zapříčiněno státní i evropskou podporou včelaření, a to dotacemi na léčiva – boj proti varroáze, technickou pomoc, obnova včelstev apod. V současné době je trh velmi dobře zásoben moderní včelařskou výbavou (medometry, zateplenými úly, sklenicemi s etiketami apod.). Včelaři se naučili prodávat své produkty přímo ze dvora, anebo na farmářských trzích. Podařilo se rovněž stabilizovat zdravotní stav včelstev odolných vůči včelím nemocem.

Česká republika patří mezi státy s největší organizovaností včelařů na světě. Český svaz včelařů v roce 2016 čítal 40 369 členů s 662 243 včelstvy. Český svaz včelařů je členem mezinárodní federace Apimondia, která sídlí v Římě a sdružuje 51 národních včelařských svazů a organizací zabývajících se včelařením (Český svaz včelařů, z.s. [online]³⁹).

Státní zemědělský intervenční fond poskytuje chovatelům včel v rámci „evropské“ dotace od roku 2005 částky, které jsou financovány z 50 % Evropskou unií a z 50 % Českou republikou. Výše celkových finančních prostředků je pro každý rok limitována a nelze jí překročit. Podmínky pro poskytnutí této dotace jsou stanoveny v nařízení vlády č. 197/2005 Sb. o stanovení podmínek poskytnutí dotace na provádění opatření ke zlepšení obecných

³⁹ Právní předpisy. Český svaz včelařů, z.s. [online]. 2010 – 2018. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.vcelarstvi.cz/pravni-predpisy/>

podmínek pro produkci včelařských produktů a jejich uvádění na trh. Včelařským rokem 2016/2017 vstoupila ČR do nového tříletého programového období vymezeného Českým včelařským programem 2017 až 2019. Statní zemědělský intervenční fond ve spolupráci s ČSV v roce 2017 zpracoval téměř 3 tisíce požadavků o dotace. Největší zájem byl ze strany včelařů o čerpání dotace z položky Technická pomoc – pořízení nového zařízení, kde bylo evidováno 2.611 požadavků a vyplaceno 36 mil Kč. V opatření Boj proti varroáze bylo čerpáno 26 mil. Kč (Český svaz včelařů, z.s. [online] ⁴⁰).

Cena za 1 kg medu v první republice byla stejná nebo velmi podobná ceně za 1 kg másla. Můžeme konstatovat, že dnes je to velmi podobné. Včelař si může stanovit cenu, jakou chce, nikdo mu ji neurčuje. Kraj od kraje se cena medu liší, ovlivňuje ji konkurence a také náklady, které včelař musí investovat do zdárného chovu včel. Ze své praxe vím, že minimální prodejní cena se dnes nemůže pohybovat pod hranicí 130-150,- Kč/kg medu baleném ve skle. Z uvedené peněžní částky se dá financovat vše, co pro správný chod včelař potřebuje.

Tabulka č. 17 Historie cen medu a cukru

	Rakousko/Uhersko	I. Republika	ČSSR	ČR
MED	2,40 K	25 Kč	29 Kč	130 Kč
CUKR	0,40 ha	6,20 Kč	8 Kč	24 Kč

Zdroj: Okresní výbor Českého svazu včelařů Brno-město, 2004

6 Empirické šetření o vlivu Základní organizace ČSV Šternberk na lokalitu, v níž působí

Tento oddíl diplomové práce navazuje na předcházející část práce zabývající se sekundární a komparativní analýzou dat o aktivitách ZO ČSV Šternberk. Empirické šetření o ZO ČSV Šternberk představuje praktickou část práce, která se zaměřuje na zjištění vlivu včelařů na rozvoj regionu a míru kooperace se zemědělci a také pohled občanů na práci místních včelařů. Sledované oblasti budou šetřeny na základě techniky polostandardizovaných rozhovorů.

⁴⁰ *Včelařské dotace krok za krokem. Příručka pro chovatele včel.* Český svaz včelařů, z.s. [online]. 2010 – 2018. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/prirucka-eu-dotace-pro-chovatele-vcel-2018.pdf>.

6.1 Polostandardizované rozhovory

Polostandardizované rozhovory byly prováděny s devíti dotazovanými, a to občany obce Šternberk, soukromými zemědělci regionu Šternbersko a včelaři ZO ČSV Šternberk. Důvodem je porovnat skutečnosti zjištěné sekundární analýzou dat o aktivitách ZO ČSV Šternberk, kde bylo zjištěno, že od roku 1990 došlo k úbytku včelstev i včelařů, poklesu kulturních aktivit spolku, přerušení kooperace se zemědělskými družstvy, potažmo se soukromými zemědělci a od roku 2004 nastává pozvolný návrat ke včelaření. Z tohoto důvodu byly polostandardizované rozhovory provedeny právě s výše uvedenými dotazovanými.

Otázky, které byly pokládány dotazovaným, byly sestaveny tak, aby co nejvýstižněji naplnily stanovený cíl této části práce. Otázky jsou směřovány na aktivitu ZO ČSV Šternberk, dále možnost ovlivnění rozvoje krajiny výsadbou zeleně a také pohled dotazovaných na užitečnost včely.

Tabulka č. 18 Seznam otázek polostandardizovaných rozhovorů

Otázky polostandardizovaných rozhovorů	Poř. č.
Jak vnímáte aktivitu místního včelařského spolku ZO ČSV Šternberk?	O1
Může mít aktivita včelařů vliv na změnu vzhledu krajiny výsadbou medonosných rostlin a dřevin?	O2
Je včela pro Vás partnerem nebo spíše obtěžovatelem?	O3

Zdroj: Vlastní zpracování

Rozdělení respondentů podle kategorií je uveden v následujících tabulkách č. 19, 23 a 27

6.2 Komparace dat získaných pomocí polostandardizovaných rozhovorů

Polostandardizované rozhovory proběhly dle skupin dotazovaných, kterými byly zástupci občanů obce Šternberk, soukromí zemědělci regionu Šternbersko a včelaři ZO ČSV Šternberk, viz výše.

6.2.1 Polostandardizované rozhovory s občany obce Šternberka

Tabulka č. 19 Dotazování polostandardizovaných rozhovorů – občané obce Šternberk

Pořadové číslo dotazovaného	1	2	3
Označení dotazovaného	D1	D2	D3
Délka rozhovoru	35 min.	40 min.	42 min.
Pohlaví dotazovaného	Muž	žena	muž
Věk dotazovaného	23	43	60
Kategorie aktéra	Student ekonomie	Soukromý sektor – asistentka prodeje	Důchodce – bývalý technik
Praxe v oboru	-	-	-
Počet hektarů/včelstev	-	-	-
Lokalita	Šternberk	Šternberk	Šternberk

Zdroj: Vlastní zpracování

D1 na O1 nejdříve nenacházel odpověď, protože se o tuto problematiku nezajímal, ale posléze odpověděl: „V roce 2017 jsem se byl podívat na letní zahradnickou výstavu Flora Olomouc a v jednom z pavilonů byla velmi zajímavě naaranžována včelařská výstava, kde jsem se seznámil s činnostmi včelařů a také pomůckami a přípravky, které včelaři ke své činnosti potřebují“. Dodal, že součástí výstavy byla i prodejní část. Byl překvapen, že ceny úlů a všech pomůcek jsou vysoké. Podotknul, že včelaření je docela drahý koníček. Informoval jsem ho, že tuto výstavu společně připravoval spolek včelařů Šternberk a Olomouc. D2 na O1 odpověděl: „Kulturní činnost v obci Šternberk sleduji docela bedlivě. Pamatuji si, že v roce 2011 pořádal místní včelařský spolek Šternberk výstavu o historii a současnosti včelaření, která probíhala v rámci Expozice času v místním Domě osvěty. Dále si v rámci farmářských trhů pravidelně kupuji včelí produkty od místního včelaře“. Dále dodal, že je velká škoda, že místní včelaři neudělají nějakou poutavou besídku pro děti, protože je to nesmírně zajímavá činnost, která by si zasloužila větší osvětu. D3 na O1 odpověděl: „Nikdy jsem nevčelařil, ale pamatuji si, že v 80. letech místní včelaři pořádali jarní ples. Vždy byl výborně organizován a na stolech byly medové perníčky a medovina. Škoda, že už to nepokračuje, ale změnila se doba“. Dále dodal, že se o dění ve Šternberku zajímá a zaznamenal i včelařskou výstavu pořádanou místním spolkem v informačním centru, pochválil aranžmá. Dále konstatoval, že není možné tuto spolkovou činnost srovnávat s fotbalem nebo hasiči. „Je to něco úplně jiného. Je to hlavně o lidech. Když budou včelaři aktivní, tak je všichni budou znát a respektovat. Víím, že ve Šternberku včelaři sídlí, ale úplně aktivní, co se týče propagace a kulturních akcí, nejsou.“

Tabulka č. 20 Stručný přehled odpovědí na O1

Dotazovaný	O1 - Jak vnímáte aktivitu místního včelařského spolku ZO ČSV Šternberk?
D1	Zaznamenal pořádání výstavy o včelaření v rámci zahrádkářské výstavy Flora Olomouc. Jinak spolkovou činnost nezná a nesleduje.
D2	Aktivně sleduje celkové kulturní dění v obci Šternberk a zaznamenal i samostatnou výstavu v roce 2011, kupuje včelí produkty na farmářských trzích a navrhuje větší aktivitu směrem k mládeži.
D3	Sleduje aktivitu včelařů a pamatuje si i včelařské plesy a kurzy pečení pečiva. Současnou aktivitu včelařů hodnotí spíše negativně

Zdroj: Vlastní zpracování

Oslovení občané shodně zaznamenali činnost včelařského spolu ve Šternberku prostřednictvím včelařských výstav pořádaných ve Šternberku a na Floře Olomouc, které propagovaly včelařskou činnost a její historii. Z odpovědí bylo patrné, že tato činnost by si zasloužila větší propagaci, a to především směrem k dětem např. pořádáním besídek nebo návštěvou včelnice s ukázkou činnosti včelaře. Dále zde zazněla zajímavá myšlenka na vybudování včelí stezky dokonce i s návrhem vhodné lokality.

D1 na O2 vidí situaci z laického pohledu tak, že v případě úprav parků a společných prostor ve městech by zahradní architekti mohli se včelaři spolupracovat, a tím vytvořit vhodnou skladbu rostlin a dřevin. Dále uvádí: „*V případě, že někdy v budoucnu budu stavět svůj vlastní dům, určitě se rád poradím nebo si zjistím vhodné rostliny a dřeviny prospěšné včelám*“. V zápětí ale dodává, že není přesvědčen o tom, že by včelaři mohli změnit ráz krajiny, protože ten utváří hlavně zemědělci. Část obyvatel by ale mohla na toto téma více přemýšlet a uvažovat. D2 na O2 sdělil, že o tomto tématu nikdy neuvažoval, ale je to velmi zajímavá myšlenka. „*Bydlím v rodinném domě, takže si rád nechám poradit, jaké bylinky a dřeviny by byly vhodné pro včelky*“. V úvaze uvádí, že by včelaři mohli oslovit zahradní architektky s myšlenkou výsadby medonosných bylin a dřevin v parcích a okrasných zahradách. Zemědělce spíše zajímá zisk než prospěch včel a životní prostředí. Slyšel i o městském včelaření, takže za pokus to stojí. D3 na O2 odpověděl: „*Na zahradě mám ovocný sad a jsem velice rád, že nedaleko je včelnice, protože to má velký vliv na úrodnost jabloní a třešní. O další možné výsadbě rostlin a dřevin neuvažuji, protože mám zdravotní problémy*“. Dále dodal, že by si přál vidět na polích zasetou třeba svazenku vrtičolistou nebo červený jetel, protože je to pro včely velmi dobrá pastva, a i pro zemědělce by to mohla být meziplodina mezi řepkou nebo kukuřicí. Včelaři a zemědělci by se měli více bavit o možnostech využití včel a tím zvýšení výnosů. „*Pamatuju si, že v 70. letech se pravidelně*

vysazovaly v rámci akce „Z“ medonosné stromy a dřeviny (akáty, lípy, jívy) v parcích nebo podél potoků“.

Tabulka č. 21 Stručný přehled odpovědí na O2

Dotazovaný	O2 Může mít aktivita včelařů vliv na změnu vzhledu krajiny výsadbou medonosných rostlin a dřevin?
D1	Včelaři mohou oslovit zahradní architektky s výsadbou medonosných rostlin a dřevin v rámci městské zeleně v parcích. V případě, že do budoucna bude stavět dům, zohlední skladbu dřevin tak aby byly pro včely přínosem. Vzhled krajiny utváří hlavně zemědělci.
D2	Zajímavé téma, které bude praktikovat na vlastní zahradě. Jinak nevidí příliš reálně možnou spolupráci se zemědělci. Spíše spolupráce s městy při výsadbě zeleně.
D3	Sám má svůj ovocný sad a je rád, že jsou poblíž včely. Vzpomněl na doby, kdy se prováděla výsadba alejí apod. zemědělci hledí spíše na výnosy.

Zdroj: Vlastní zpracování

Druhou výzkumnou otázku veřejnost vnímala jako velmi zajímavou a podmíněnou. Velký potenciál vidí v možnosti oslovení zástupců města, případně zahradních architektů, jako podnět k výsadbě vhodné zeleně, pestrých květin a okrasných stromů a keřů v parcích nebo městských částech, popř. kolem potoků, rybníků a cyklotras. Uvedené dřeviny a rostliny by částečně nahradily dřívější louky a zahrady, které se v současnosti upravují sekačkami bez možnosti květu.

D1 na O3 odpověděl: „Jednoznačně jako partner pro svou užitečnost“. D2 na O3 uvedl: „Jednoznačná podpora chovu včel“. D3 na O3 sdělil: „Samozřejmě včela je užitečná, ale vím, že naše sousedka je na včely vysazená, a to z důvodu jejich slídivosti a rojivosti v letních měsících a měla už více výstupů s místním včelařem. Dokonce obcházela domy, aby získala podporu a donutila včelín přestěhovat, naštěstí se to nepovedlo“.

Tabulka č. 22 Stručný přehled odpovědí na O3

Dotazovaný	O3 Je včela pro Vás partnerem nebo spíše obtěžovatelem?
D1	Jednoznačný partner pro svou užitečnost vůči přírodě.
D2	Velmi užitečná, takže partner.
D3	Velmi užitečná, ale setkal se i s názorem opačným, kdy si lidé nepřejí přítomnost včel na zahradě, protože v letních měsících obtěžují svou přirozenou slídivostí.

Zdroj: Vlastní zpracování

Na třetí výzkumnou otázku panovala zcela jasná shoda, že včela je velmi užitečná a nenahraditelná.

Mimo stanovené otázky respondenty zajímala následující témata: D1 se dotazoval: „*Jak je včelařství a včelaření časově a ekonomicky náročné? Dají se chovat včely i ve městě?*“ D2 se zajímal o téma možné osvěty pro děti mateřských a základních škol formou návštěv včelínu a ukázky práce včelaře nebo besídky ve škole s ochutnávkou včelích produktů. Dále přišel se zajímavou myšlenkou vybudování včelí naučné stezky podél cyklotrasy směrem na obec Babice a dále do Hlásnice a zpět do Šternberka. Okruh by měřil cca 8 km. Tento velmi zajímavý podmět určitě přednesu na výroční schůzi. D3 se informoval na včelí produkty a užitnost propolisu a také finanční náročnost tohoto koníčku.

6.2.2 Polostandardizované rozhovory se soukromými zemědělci regionu Šternbersko

Tabulka č. 23 Dotazování polostandardizovaných rozhovoru – soukromý zemědělci regionu Šternbersko

Pořadové číslo dotazovaného	4	5	6
Označení dotazovaného	D4	D5	D6
Délka rozhovoru	50 min.	38 min.	30 min.
Pohlaví dotazovaného	Muž	Muž	Muž
Věk dotazovaného	40	70	51
Kategorie aktéra	Soukromý zemědělec	Soukromý zemědělec	Zemědělské družstvo - rostlinář
Praxe v oboru	20 let	29 let	26 let
Počet hektarů/včelstev	293 ha	200 ha	2100 ha
Lokalita	Paseka	Mladějovice	Babice

Zdroj: Vlastní zpracování

D4 na O1 odpověděl: „*Aktivitu včelařského spolku Šternberk neregistruji nijak, protože ani nevím, že existuje. Zním pouze místní včelaře v obci a ti podle mě nic neorganizují. Každý rok volám na obec o stanoviště včelstev ohledně postřiků*“. D5 na O1 uvedl: „*Zním jen místní včelaře v obci, ale to, že jsou sdružováni do včelařského spolku, nevím, a tudíž aktivitu tohoto spolku nemohu hodnotit, protože o ní nic nevím. Telefonuji pravidelně v létě na obecní úřad z důvodu nutnosti informovat včelaře na postřiky*“. D6 na O1 sdělil: „*Kamarád je včelař, takže vím, že je členem včelařského spolku, ale nikdy jsem se o aktivity včelařů nezajímal*“.

Tabulka č. 24 Stručný přehled odpovědí na O1

Dotazovaný	O1 - Jak vnímáte aktivitu místního včelařského spolku ZO ČSV Šternberk?
D4	Aktivitu místního spolku nezná, ani neví, že nějaký existuje, zná jen místní včelaře a to díky nutnosti informace o postřících.
D5	Aktivitu včelařského spolku nezná.
D6	Ví, že včelařský spolek existuje, ale jeho aktivity nesleduje.

Zdroj: Vlastní zpracování

Oslovení zemědělci znají místní včelaře, ale spíše z důvodu nutnosti informovat o použití postřiků v době kvetení řepky olejné. Aktivitu včelařského spolku v rovině kulturní, popř. osvětové nikdy nezaznamenali.

D4 na O2 uvedl: „Aktivitu včelařů nevnímám nijak, protože s žádným nespolupracuji a nikdo mě neoslovil. Co se týče pěstování zemědělských plodin, věnuji se pouze rostlinné výrobě a to, řepce, máku, cukrové řepě a obilovinám“. Dále se vyjádřil, že v současnosti je řepka olejná vyšlechtěná tak, že je ze 70 % samosprašná, a tak k opylování stačí i vítr a není již tolik zapotřebí včela. Uvádí: „Jsem soukromník a zajímá mě především zisk, proto nevidím reálnou možnost ve změně výsevu jiných druhů plodin. Abych dosáhl maximální dotace na jeden ha půdy, musím dodržovat tzv. greening⁴¹ – výsadbou meziplodin vázající dusík“. Vyjádřil tímto teoretickou možnost pro včelaře ke zvýšení rozmanitosti včelí pastvy, protože se jedná o směs různých druhů rostlin (jeteloviny, luštěniny a byliny). Greening je prováděn ve dvou termínech. Letní meziplodina musí být vyseta do 31. 7. a sklizena do 20. 9., ozimá meziplodina musí být vyseta do 20. 9. a sklizena do 31. 10. D5 na O2 odpověděl: „Místní včelaři se mě pouze ptají, kde budu vysévat řepku, o jiných aktivitách, co se týče výsevu, nevím. Moje farma se zabývá rostlinnou i živočišnou výrobou“. Prozradil, že základními plodinami jsou řepka olejná, cukrová řepa, obilniny, mák setý, jetel a kukuřice a dále konstatoval: „Možnost změny struktury plodin nepředpokládám z důvodu nerentability jiných plodin v našem prostředí. Živočišnou výrobu máme jako doplňkovou. Jeteloviny vyséváme na menších plochách a rostliny necháváme jen do rozkvětu z důvodu dřevnatosti“. Dotazovaný si je vědom, že pro včelu je toto téměř bezvýznamné. Živočišná výroba se přesunula do horských oblastí, kde pestrost stravy pro včelu je rozmanitější, jelikož se

⁴¹ Tento termín v zemědělství znamená doslova ozelenění v zemědělství. Zemědělský program, který se snaží propracovat ekologické hospodaření zemědělců a zajištění dobrých životních podmínek hospodářských zvířat. Za základními pravidly greeningu je snaha motivovat zemědělce pomocí dotací k lepšímu a ekologičtějšímu hospodaření v rámci ochrany životního prostředí. K získání greening dotace je třeba, aby zemědělci splnili základní pravidla greeningu, z nichž některá jsou povinně daná legislativou a jiná závisí na volitelné nabídce daného státu. <http://www.pozemkyafarmy.cz/magazin/co-je-greening-v-zemedelstvi-38.html>

provádí výsev jetelovin bohatých na nektar. V naší oblasti se jedná především o řepku, ale pro zvýšení výnosu produkce řepky včelaře neoslovuje z důvodu její samosprašnosti. Včela má dolet až 5 km, pole s řepkou si sama najde. Na závěr se vyjádřil, že: „za minulého režimu se družstva domlouvala s včelaři o přistavení kočovných vozů, dnes už řepka je geneticky modifikovaná a její výnosy nejsou závislé na včele“. D6 na O2 uvedl: „Aktivitu včelařů nevnímáme nijak, protože jsme velké družstvo s 2100 ha, které se musí především chovat tržně s ohledem na výnosy a následný zisk“. Dále řekl, že v dnešní obrovské konkurenci je těžké se prosadit. Patří k jednomu z mála družstev, které ještě provozuje živočišnou a rostlinnou výrobu, včetně chovu dojníc na mléko a hovězího a vepřového dobytka na maso. Informoval: „V rostlinné výrobě pěstujeme pšenici ozimou, ječmen jarní, řepku olejnou, mák a kukuřici, v omezené míře cukrovou řepu. Máme nějaká pole, kde pěstujeme vojtěšku, ale ne na semeno, takže se seká na senáže při rozkvětu. Jsme nuceni sázet meziplodiny tzv. ozelenění, je to skladba dvou a více plodin, to je možná možnost pro včelaře potažmo včely nahradit výpadky rozmanitosti pastvy.“

Tabulka č. 25 Stručný přehled odpovědí na O2

Dotazovaný	O2 Může mít aktivita včelařů vliv na změnu vzhledu krajiny výsadbou medonosných rostlin a dřevin?
D4	Včelaři žádnou aktivitu zatím nevyvíjí, ale já jsem nucen se chovat tržně, takže pěstuji pouze plodiny, ze kterých mám zisk. Jsme nuceni pěstovat meziplodiny, a to je možnost pro včely zpestřit pastvu. Jinak uvažuji o občasném výsevu svazanky na semeno. Spolupráci se včelaři nemám žádnou, jen se občas někdo zeptá, kde budu pole řepky.
D5	Včelaři mě neoslovují s prosbou o medonosné plodiny, ale i kdyby, musím se chovat tržně. Za minulého režimu družstvo jednalo se spolkem o kočovných vozech, ale v dnešní době je řepka již geneticky modifikovaná a z velké míry samosprašná.
D6	Jsme velké družstvo a chováme se tržně, včelaře neinformujeme o sadbě ani s nimi nespolečně pracujeme.

Zdroj: Vlastní zpracování

Zemědělci se shodli, že se při velké konkurenci a nízkých výkupních cenách musí chovat tržně a není možnost změnit skladbu rostlin. Dále se shodli, že ve zkoumané lokalitě převažuje rostlinná výroba s jednou medonosnou rostlinou, a to je řepka olejná. Jeteloviny se zde pěstují minimálně a neprojdou fází květenství, protože dřevnatí. Pro skot je vhodnější dřívější sklizeň. Označili, že možnost vidí v tzv. geeningu, povinném ozelenění části půdy, které obsahuje i nektarodárné rostliny či směsi. Z pohledu včelaře je zajímavé, že se v době malé hojnosti kvetoucích rostlin objeví na poli tato směs travin, ale co se týče medných výnosů, je to nepodstatné, protože přichází v čase léčení včel.

D4 na O3 odpověděl: „Včelu nechápu jako obtěžovatele, je pro mě partner, i když nedělám nic pro její přilákání ke svým polím“. Sdělil, že dle nařízení vlády mají povinnost být jednou za pět let proškoleni na práci s chemickými prostředky a míchání hnojiv. „O použití postřiku na Řepku olejnou musíme informovat obecní úřady, potažmo včelaře a postřik musí být aplikován v nočních hodinách, kdy jsou včely v úle. Každoročně mám v průměru 65 ha řepky, které zvládám dle pravidel obhospodařit. Víím, že velkofarmy s velkou rozlohou někdy tato pravidla porušují a postřik aplikují během dne i za cenu sankcí, protože práce nestíhají“. D5 na O3 uvedl: „Včela je pro mě partner, zvyšuje výnosy plodin na polích, ale v kontaktu s včelaři nejsem. Co se týče postřiků, dodržuji podmínky stanovené vyhláškou, provádění postřiků po setmění. Volám na obecní úřad a ten mi dá seznam stanovišť včel na území, kde mám řepku a včelaře kontaktuji prostřednictvím emailu. Ještě se nám nestalo, že by došlo vlivem postřiků k úhynu včel“. D6 na O3 uvedl, že obhospodařují 2100 ha, z toho kolem 350 ha řepky olejky, kterou je nutné v určitý čas stříkat proti škůdcům. Dále přiznal: „Jsme limitováni směrnicemi, v jaký čas je možno v době květu řepky tento postřik provádět. Včela je sice partner, ale technicky není možné dodržet směrnice a zvládnout postřik ve vymezený čas, takže se stává, že musíme provést postřik v ranních hodinách. Zatím se nám nestalo, že by došlo k úhynu včel. Informování včelařů a tato omezení nás limitují a zatěžují“.

Tabulka č. 26 Stručný přehled odpovědí na O3

Dotazovaný	O3 Je včela pro Vás partnerem nebo spíše obtěžovatelem?
D4	Včela je partner, dodržujeme veškerá nařízení, co se týče postřiků.
D5	Včela nám zvedá výnosy, takže partner, jen nedělám nic, jak jí přilákat ke svým polím.
D6	Včela je partner, ale z důvodu rozsáhlých ploch, které obhospodařujeme a limitní technikou nejsme schopni zcela dodržet stanovené časy postřiků.

Zdroj: Vlastní zpracování

Na třetí výzkumnou otázku panovala zcela jasná shoda, že včela je velmi užitečná a nenahraditelná.

Mimo stanovené otázky respondenty zajímala následující témata: S D4 se diskuze vedla o možnostech výsevu medonosných meziplodin, ale při velké konkurenci si zemědělec nedovolí na pole vysévat plodinu, ze které nemá užitek. Co se týče greeningu jsem zemědělcům nastínil skutečnost, že včelařský rok začíná v srpnu a končí v červenci. Největší síla včelstva je v měsících květen, červen. Z toho plyne, že greening je pro včelaře neefektivní, protože by potřeboval mít kvetoucí rostlinu v červnu, a ne v srpnu. S D5 se rozhovor se dále rozvinul

na téma včelích nemocí a jejich následné léčby, pestrosti včelí pastvy, která je v současné době velmi ochuzená o louky a zahrady, které se v současnosti upravují sekačkám. D6 z časových důvodů velké pracovní vyčílenosti se rozhovor ukončil bez další debaty.

6.2.3 Polostandardizované rozhovory se včelaři ZO ČSV Šternberk

Tabulka č. 27 Dotazování polostandardizovaných rozhovorů – včelaři ZO ČSV Šternberk

Pořadové číslo dotazovaného	7	8	9
Označení dotazovaného	D7	D8	D9
Délka rozhovoru	36 min.	41 min.	35 min.
Pohlaví dotazovaného	muž	Muž	Muž
Věk dotazovaného	70	43	52
Kategorie aktéra	Včelař	Včelař	Včelař
Praxe v oboru	45 let	5 let	15 let
Počet hektarů/včelstev	60 včelstev	7 včelstev	15 včelstev
Lokalita	Babice	Mladějovice	Šternberk

Zdroj: Vlastní zpracování

D7 na O1 uvedl: „Včelařím více jak 45 let a mám pocit, že včelařský spolek posledních 5 let spíše stagnuje a nepozorují žádnou aktivitu směrem k veřejnosti, ani ke členům spolku. V dřívější době si pamatuji pořádání zájezdů do okolních včelnic, pořádání kurzů pro začínající včelaře a besedy mezi členy spolku. V současné době míváme pouze jednu výroční schůzi ročně, takže jsme se odcizili s novými členy a scházíme se pouze s některými vybranými“. Věděl, že se minulý rok pořádala výstava na výstavišti Flora Olomouc, ale osobně se jí nezúčastnil. D8 na O1 uvedl, že vstoupil jsem do spolku před pěti lety. Dále reagoval: „Neorganizovanost spolku mě přinejmenším zaskočila. Byl mi přidělen důvěrník, což je člověk, který by vás měl včelařsky vést a upozorňovat na léčbu včel, dotace a podobné záležitosti. To bohužel v tomto spolku nefunguje. Co si člověk nezjistí sám nebo nezorganizuje, tak nemá. Schůze spolku je jednou ročně, kde je důležité, aby zdvihl ruku pro předsednictvo a podepsal se do prezenční listiny. Zde se projedná pouze hospodaření a včelařské příspěvky. Chybí tomu duch.“ D9 na O1 uvedl: „Členem včelařského spolku jsem pouze z důvodu povinnosti organizovaného včelaření a z důvodu poskytování dotací, jinak mě aktivita včelařského spolku nezajímá“.

Tabulka č. 28 Stručný přehled odpovědí na O1

Dotazovaný	O1 - Jak vnímáte aktivitu místního včelařského spolku ZO ČSV Šternberk?
D7	Dřívější aktivita spolku byla zaměřena na kulturu, vzdělávání a vedení dětského kroužku. V současné době nevidím žádnou aktivitu ani směrem k veřejnosti ani ke včelařům.
D8	Registrovaný jsem 5 let, ale organizovanost nebo spíše aktivita směrem k veřejnosti není žádná, vzdělávací akce minimální. Co si člověk nesežene sám tak nemá.
D9	Registrovaný jsem jen kvůli dotacím a snadnější dostupnosti léčiv.

Zdroj: Vlastní zpracování

Oslovení včelaři spíše vzpomínají na dřívější časy, kdy se pořádaly zájezdy, dělaly besedy, vedl se kroužek pro děti apod. Současnou aktivitu vidí spíše jako pasivitu nutného výročního zasedání s odsouhlasením hospodaření spolku. Není viděn společný duch a chuť se aktivně zapojit do kulturního dění v obci. Tento stav je z velké části zapříčiněn dnešní moderní dobou, kdy má člověk spoustu pracovních povinností a na své koníčky mu nezbyvá mnoho času. Další velký problém je vysoký průměrný věk členské základny a to 56 let.

D7 na O2 uvedl: „Nikdy jsem takto o včelařství nepřemýšlel a své okolí jsem také neovlivňoval. Čekal jsem, co zemědělci nasejí v mém okolí a podle toho jsem úly stěhoval blíže k poli řepky. Před revolucí bylo více živočišné výroby. Pěstovala se vojtěška a jetel na seno, a to byla ta pravá pastva pro včely. V současnosti jsme nejvíce závislí na řepce a ovocných stromech a jiných dřevinách. Současné vedení spolku není schopno zorganizovat ani zájezd, natož vynaložit úsilí na změnu krajiny.“ D8 na O2 odpověděl: „Nevím, zda může být aktivita včelařského spolku úspěšná, ale rozhodně je to zajímavá myšlenka, kterou by se mělo zaobírat spíše vedení včelařského svazu při vyjednávání dotačních programů pro včelaře a zemědělce. Zemědělce ze své praxe nepřesvědčíme ke změně charakteru výsevu, ale možnost by byla v parcích, podél břehů potoků a cyklotras výsadbou medonosných rostlin, bylin a nektarodárných dřevin, např. akáty, lípy, nebo výsadbou medonosných biopásů na hůře přístupných podhorských místech, které by pro zemědělce mohly být dotačně zajímavé a podporované státem“. D9 na O2 odpověděl, že si zajišťuje z vlastní praxe pestrost včelí pastvy sám a sdělil: „Vlastním zahradu, kde mám 10 včelstev, část zahrady osévám pravidelně svazenkou vratičolistou, dále zde mám ovocné stromy, maliny a v zadní části zahrady mám jehličnaté stromy. Toto je ideální skladba dřevin a rostlin, a to z důvodu jejich vegetační posloupnosti. Mohu to dosvědčit záznamy z vytáčení medu, kdy mám v průměru 20 kilo medu na včelstvo. K tomuto mě přimělo moderní zemědělství a moderní způsob života, kdy každý víkend obyvatelé měst i vesnic sekačkou vysečou své trávníky, na

kterých nevykvetě žádná kytička. Moderní je dnes městské včelaření a tam vidím potenciál skladby medonosných rostlin a dřevin v parcích.“

Tabulka č. 29 Stručný přehled odpovědí na O2

Dotazovaný	O2 Může mít aktivita včelařů vliv na změnu vzhledu krajiny výsadbou medonosných rostlin a dřevin?
D7	Zajímavá myšlenka, kterou jsem se nezaobíral, ale je pravda, že v minulosti akcemi „Z“ se sázely stromy a dřeviny bylo více živočišné výroby a lidé na vesnici také chovaly dobytek a zahrady a louky využívali ke krmení.
D8	Myšlenka je to zajímavá, protože včely jsou teď náchylnější k nemocem a jeden z důvodů je malá pestrost stravy, a hlavně nedostatek stravy zapříčiněná zemědělstvím a moderním způsobem života na vesnicích. Otázka na svaz a dotační programy pro včelaře potažmo zemědělce
D9	Sám si vytvářím na svém pozemku bio pásy, abych dal včele to, co potřebuje. Včelař sám nic nezmůže buď pomoc od obce, nebo svazu.

Zdroj: Vlastní zpracování

Včelaři jsou v tomto nejednotní, někteří jsou zcela závislí na zemědělci a čekají, až zaseje a dle toho se připraví na možný přesun včelstev. Další z včelařů si na svém pozemku vytvořil zcela funkční vegetační pás, který následuje jeden po druhém, takže včela je zásobena vhodnou a pestrou stravou po celé jaro a léto, což samozřejmě vede k dobré zdravotní kondici včel. Třetí oslovený včelař vidí možnost přesunutí tohoto tématu na svazovou úroveň s možností úpravy dotací pro zemědělce i včelaře tak, aby to podnítilo postupně zpestřit nabídku vhodných plodin. Celkem panovala shoda o snažší cestě ke změně skladby dřevin a rostlin v městské zástavbě.

D7 na O3 uvedl: *„Včelu vidím jednoznačně jako partnera a nechápu nikoho, kdo by se včelou měl mít problém“*. D8 na O3 odpověděl: *„Včela je jednoznačně partner pro svou užitečnost.“* D9 na O3 sdělil: *„Včela je pro člověka nepostradatelným partnerem. Bohužel si tento fakt mnozí neuvědomují a včelu považují za tvora, který obtěžuje nebo dokonce ohrožuje člověka nebo jeho domácí mazlíčky“*.

Tabulka č. 30 Stručný přehled odpovědí na O3

Dotazovaný	O3 Je včela pro Vás partnerem nebo spíše obtěžovatelem?
D7	Jednoznačný partner, bez včely nebude úroda.
D8	Jednoznačný partner pro svou užitečnost.
D9	Jednoznačný partner je nepostradatelná pro přírodu.

Zdroj: Vlastní zpracování

Na třetí výzkumnou otázku panovala zcela jasná shoda, že včela je velmi užitečná a nenahraditelná.

Mimo stanovené otázky dotazované zajímala následující témata. Se všemi dotazovanými byl následující rozhovor veden na téma léčení včel, zejména jaké preparáty kdo používá. Dále jak chovat silná včelstva, dotace na technická zařízení a panovala shoda o neorganizovanosti včelařského spolku.

Souhrn zjištění učiněných pomoci rozhovorů s vybranými skupinami dotazovaných

Empirická část práce se soustředila na zjištění, jaký vliv mají vybraní aktéři regionálního rozvoje na lokální společenství. Aktéři byli rozdělení do tří skupin, občané obce Šternberk, soukromí zemědělci lokality Šternbersko a včelaři ZO ČSV Šternberk. První otázka byla zaměřena na zjištění míry aktivity spolkové činnosti ZO ČSV Šternberk. Občané obce Šternberka okrajově registrují, že v obci spolek existuje, ale vzápětí zmiňují, že by si včelařství zasloužilo větší osvětu, a to z důvodu jeho významu pro přírodu potažmo životní prostředí. Občané navrhují i možnosti, nebo spíše oblasti, kde by včelaři mohli uplatnit své zkušenosti a prezentovat svou důležitost. Jednou z alternativ je prezentace včelařské práce pro žáky základních škol popř. možnost návštěvy žáků vybrané včelnice s praktickou ukázkou práce včelaře. Oslovení zemědělci znají pouze včelaře z blízkého okolí, kterým prostřednictvím obce dávají informace o provádění postřiků na polích, ale s aktivitou spolku se nikdy nesetkali. Zástupci včelařů jsou skeptičtí k momentální spolkové činnosti, někteří vzpomínají na dřívější časy, kdy se pořádalo více vzdělávacích akcí a více se sdružovali a prováděli osvětovou činnost i pro občany obcí. Jako výsledek zjištění tedy mohu konstatovat, že spolková činnost ZO ČSV Šternberk je hodnocena spíše neutrálně až pasivně. Je třeba se zamyslet, jaká je úloha včelařského spolku v dané lokalitě. Mezi hlavní důvody spolkové činnosti je propagace včelařství, ochrana přírody, potažmo včely medonosné, pořádání vzdělávacích kurzů pro odbornou i laickou veřejnost. Na výroční schůzi našeho spolku, která se bude konat letos v dubnu, seznámím vedení s výsledky šetření a pokusím se navrhnout zpracování prezentace o významu včel pro žáky prvního stupně základní školy a s přítelem panem Kovářem možnost praktické ukázky práce na včelnici na jeho stanovišti v obci Hnojice. Co se týká spolupráce včelařů a zemědělců, bylo by vhodné zástupce soukromých zemědělců oslovit s pozvánkou na naši výroční schůzi a tam

prodiskutovat možnosti bližší spolupráce, a když nic jiného, tak se alespoň poznat a seznámit je s pracovními postupy včelařů.

Druhá otázka byla zaměřena, zda včelaři mohou svou aktivitou ovlivnit krajinu. Zástupci občanů vidí možnost větší spolupráce se zástupci měst potažmo zahradních architektů, kteří by mohli k výsadbě okrasných dřevin a rostlin zohlednit více medonosné dřeviny a květiny a tím zvýšit pestrost stravy. Zástupci zemědělců jsou skeptičtí, protože v oboru zemědělství vládne velká konkurence a nepříliš vhodně zvolená společná zemědělská politika je nutí spíše k rostlinné výrobě a co možná největším výnosům. Výsledkem šetření tedy je, že jedna z možností jak vyjít včelařům potažmo včelám vstříc je dotační program tzv. Greening, kdy mohou zvolit skladbu medonosných rostlin a tím pestrost stravy v letních měsících zvýšit. Včelařský spolek může svou vhodnou osvětovou činností v dané lokalitě oslovit veřejnost s problémem nedostatku včelí pastvy a tím pádem k zamyšlení jak může jednotlivec tuto situaci zlepšit například výsevem vhodných rostlin ve své domácnosti.

Třetí otázka byla zaměřena na zjištění, zda včelu považují za partnera či obtěžovatele. Zde panovala jednoznačná shoda, že včela je partner pro svou užitečnost, i když se někteří respondenti setkali i s opačným názorem, kdy včela pro svou slídívnost byla spíše na obtíž.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit a zhodnotit, jaký vliv mají vybraní aktéři regionálního rozvoje, konkrétně včelaři základní organizace ČSV Šternberk, na lokální společenství.

Pojem region je vymezen, pro účely práce, podle standardního modelu klasifikace území, tj. statistickou jednotkou LAU2 (obec), jedná se tak o nejnižší stupeň při rozlišování území (Wokoun a kol., 2007). Odborníci na regionální rozvoj a sociologii se shodují, že jednoznačné vymezení venkova není možné. Rozvoj venkova je založen na interakci mezi venkovem a městem. Venkov již v současnosti nelze jednoznačně ztotožnit primárně se zemědělstvím, i když zemědělství hraje v prostoru venkova stále významnou úlohu. Endogenní přístup rozvoje venkova klade důraz na schopnost lokálních aktérů ovlivnit podstatným způsobem podmínky života v lokalitě, kde žijí. Logika endogenního přístupu vychází z myšlenky místního vlastnictví zdrojů a rozhodnutí, jak nejlépe a nejefektivněji tyto zdroje využít k dosažení stanoveného cíle (Ray, 2014). Myšlenka rozvoje regionu, založená na společném zájmu obyvatel, podnikatelů a dalších aktérů rozvoje, je tedy proto blízká stanovenému cíli této práce.

Včelaři, jako zástupci neziskového sektoru a zemědělci, jako zástupci podnikatelského sektoru, jsou lokálními aktéry. Opora pro zpracování stanoveného cíle této práce vychází z teorií inspirovaných institucionálními přístupy, mezi které patří také teorie sítí kontaktů a zakořenění lokálních aktérů (Blažek, Uhlíř, 2002). Současná regionální politika se zabývá decentralizací veřejného sektoru, zvýšením konkurenceschopnosti regionů a inovacemi. Zásadní pro všechny aktéry lokálního rozvoje je spolupráce, komunikace, otevřenost a osobní angažovanost (Binek a kol., 2011). Aktér je, z hlediska ladění této práce vnímán jako nositel, iniciátor a realizátor sociálních činností, proto má z hlediska endogenního přístupu v rozvoji regionu a rozvoji venkova své podstatné místo (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996) a je možné je kategorizovat dle prostorové úrovně na národní, krajskou a lokální. Podle sektoru pak na aktéry, pohybující se v prostoru sektoru veřejného, podnikatelského a neziskového.

V sekundární a komparativní analýze i v empirickém šetření jsou akcentováni právě aktéři lokální úrovně neziskového a podnikatelského sektoru, a to z důvodu jejich předpokládané schopnosti ovlivňovat život ve zkoumané lokalitě. Mezi lokální aktéry veřejného sektoru tedy patří samotné obce, dále dobrovolné svazky obcí, místní akční skupiny a organizace

zřizované obcemi (Wokoun a kol., 2007). V podnikatelském sektoru patří mezi nejvýznamnější drobné, malé a střední podniky různého odvětví hospodářství, soukromí zemědělci a zemědělská družstva. V neziskovém sektoru se jedná o zájmová sdružení a spolky, jako jsou dobrovolní hasiči, včelaři nebo sportovci.

V úvodu sekundární a komparativní analýzy dat o počtech včelařů, včelstev a aktivitách základních organizací ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov je, dle stanoveného cíle práce, představen zájmový region Šternbersko a historie a současnost včelařství, a tvoří tak propojení teoretické a empirické části diplomové práce.

V teoretické části je akcentován (jako opora pro navazující, empirické šetření) endogenní přístup rozvoje venkova, kde lokální aktéři jsou hybnou silou života v dané lokalitě. Sekundární a komparativní analýza dat byla zaměřena na komparaci sledovaných spolků Olomouc, Šternberk a Uničov v aktivitách směrem k veřejnosti, propagaci včelařství, pořádání výstav a jiných kulturních akcí. Vzájemnou komparací aktivit spolků bylo zjištěno, že do roku 1990 spolky ve vztahu k veřejnosti vykazovaly vyšší míru aktivity, a to konkrétně tak, že pořádaly pravidelně kurzy pro včelaře, kurzy pečení medového pečiva, zakládaly včelařské kroužky, pořádaly společenské plesy, výstavy, zakládaly společné včelnice a celkově byly více společensky aktivní. Po roce 1990 je možné sledovat u všech spolků tendence ke snižování prováděných aktivit směrem k veřejnosti. U všech spolků byly pro nezáměr nebo z časových důvodů zrušeny dětské kroužky, skončily včelařské plesy, aktivita spolku se soustředila pouze na základní provoz spolku, kdy se jednou za rok pořádá výroční schůze. Po roce 2004 je naopak tendence k mírnému zvyšování aktivity, a to u spolku Olomouc a Šternberk, které společně v rámci výstavy Flora Olomouc pořádaly, a do budoucna v tom chtějí pokračovat, včelařskou výstavu o historii a současnosti včelaření. Tato skutečnost je do jisté míry způsobena velkými společenskými změnami a celkovou nižší angažovaností občanů ve společnosti. Důvodem je i měnící se venkov, kdy se lidé, žijící na venkově, ve svém způsobu života stále více přibližují způsobu života ve městě. Dříve byli lidé na vesnici více soběstační, chovali domácí zvířata, pěstovali zeleninu, scházeli se v rámci různých zvyků a obyčejů. To vše jsou známé a často diskutované skutečnosti, které se snaží řešit silná endogenní orientace, vyznačující se snahou o iniciaci lokálního a regionálního potenciálu. Dalším častým rysem je věcná i finanční participace soukromého a veřejného sektoru zdůrazňující jedinečnost každé lokality, resp. regionu (Blažek, Uhlíř, 2002).

V rámci plnění stanoveného cíle práce byly sledování podrobeny počty včelstev a včelařů, a dále jejich vzájemná komparace s celorepublikovým vývojem počtu včelařů a včelstev. Bylo zjištěno, že od roku 1990 dochází k poklesu včelstev i včelařů, a to jak na celorepublikové, tak i na spolkové úrovni. Ze statistik a studií odborné literatury, kronik a almanachů ZO ČSV Olomouc, Šternberk a Uničov lze konstatovat, že v roce 1990 dosáhly počty včelstev maxima, 7 890 včelstev. Co se týká počtu včelařů, nejvíce registrovaných včelařů bylo v roce 1960, a to 811 včelařů. Od roku 1980 byla zaznamenána stagnace nebo pokles, kdy nejnižší hodnoty registrovaných včelařů byly v roce 2004, a to 355 včelařů. Jedním z důvodů bylo onemocnění včel varroázou, která zvýšila ekonomickou i časovou náročnost chovu včel. Od roku 1990 byl znatelný úbytek v obou sledovaných komoditách, a to na republikové i spolkové úrovni. V roce 1990 bylo v ČR celkově registrováno 807 429 včelstev a 79 797 včelařů, do roku 2004 byl zaznamenán významný pokles na 477 743 včelstev a na 50 940 včelařů. Tento jev je odborníky vysvětlován společenskou změnou v ČR, kdy přestal fungovat systém výkupu medu. Obchodníci stanovili nízké výkupní ceny, které byly pod hranicí výroby medu, dále nezdařená privatizace státního podniku Včela Předboj. Zvýšily se ekonomické i časové náklady na chov včel bojem proti varroáze, to vše vedlo k poklesu včelařů i včelstev (Šefčík, 2013, str. 16). Od roku 2004 je zaznamenán postupný návrat ke včelaření. Na spolkové činnosti je to spíše patrné u rostoucího podílu počtu včelstev na současných 4 209 včelstev, což je nárůst o 787 včelstev. Počty včelařů se zvýšily o 95, na celkových 450 včelařů. V republikové statistice je zaznamenána vzrůstající tendence u obou sledovaných údajů na současných 662 243 včelstev a 56 921 včelařů. Tento příznivý trend může být připisován i změně v systému podpory včelařství, kdy je možné využít evropské, národní i krajské dotační programy. Z těchto programů lze pořizovat nákupy nových technických prostředků, kurzy pro včelaře, podporu včelařských dětských kroužků a léčiva proti včelím nemocem.

Empirické šetření bylo zaměřeno na zjištění, zda a jakým způsobem ovlivňují včelaři ZO ČSV Šternberk lokální společenství a zda, a jak je možná spolupráce včelařů, zemědělců nebo jiných lokálních aktérů na rozvoj regionu, např. výsadbou medonosných rostlin a dřevin, a dále, jaký je pohled občanů sledované lokality na práci včelaře. Dotazovaní byli rozděleni do tří skupin, a to občané vybrané obce Šternberk, soukromí zemědělci a včelaři regionu Šternbersko. Výsledkem empirického šetření aktivity spolkové činnosti ZO ČSV Šternberk byla shoda všech skupin dotazovaných na nízké míře spolkové činnosti směrem

k veřejnosti. Chybí dětský včelařský kroužek, vzdělávací kurzy pro začínající včelaře a osvětová činnost směřovaná k mládeži. Byla přerušena komunikace se zástupci soukromého podnikatelského sektoru v oblasti zemědělství na možné spolupráci v oblasti efektivního využití včelstev. Z těchto důvodů bude vedení spolku ZO ČSV Šternberk navrženo, jak zvýšit svou aktivitu směrem k veřejnosti pozváním zástupců města a zemědělců na výroční schůzi a hledat společně možné oblasti rozvoje naší lokality v osvětové činnosti, např. zpracováním prezentace o významu včel pro žáky prvního stupně základní školy a možnost praktické ukázky práce na včelnici a navázání vazeb se zástupci zemědělců. Dále budou osloveni zástupci obce a soukromých podnikatelů v obci Mladějovice v otázce vybudování veřejné včelnice, kde by se mohli setkávat zástupci všech generací a spolu sdílet a rozvíjet včelařství. Společná aktivita občanů povede k rozvoji celé obce k obnově vesnických tradic, a tím k rozvoji naší lokality. Cílem je zvýšit nabídku volnočasového vyžití místních občanů a zvýšit zájem občanů o tradiční hodnoty vesnice a vztah k přírodě. V souladu s vizí MAS, které jsou vytýčené v rámci čtvrté osy programu rozvoje venkova, tzv. osy LEADER (spočívající ve funkční spolupráci různých subjektů z veřejného i soukromého sektoru), se jedná o naplňování potřeb regionu, jeho rozvoj na principu udržitelnosti, partnerství, spolupráce, transparentnosti, zachování přírodního a kulturního dědictví. Společným jmenovatelem těchto opatření je silná endogenní orientace, vyznačující se snahou o iniciaci lokálního a regionálního potenciálu. Důležitým rysem je věcná i finanční participace soukromého i veřejného sektoru zdůrazňující jedinečnost každé lokality, resp. regionu (Blažek, Uhlíř, 2002).

7 Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

BAUMAN, Zygmunt. *GLOBALIZACE, Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999. 160 stran. ISBN 80-204-0817-7.

BERGER, L. Peter, LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality*, Brno: Tisk Sýkora, 1999. ISBN 80-85959-46-1.

BERNARD, Josef. *Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010. ISBN 978-80-7330-187-3.

BINEK, Jan, KORÁB, Vojtěch, GALVASOVÁ, Iva, HOLEČEK, Jan, BUMBEROVÁ, Veronika, ROSENBERG, Jan, SVOBODOVÁ, Hana, HALÁSEK, Dušan. *Obce a regiony versus podnikatelé*, Brno: GaREP 2011. 120 stran. ISBN 978-80-905139-0-7.

BINEK, Jan, GALVASOVÁ, Iva, HOLEČEK, Jan, CHABIČOVSKÁ, Kateřina, SVOBODOVÁ, Hana. *Rozvojové možnosti obcí*, Brno: GaREP 2010. 52 stran. ISBN 978-80-87147-29-0.

BINEK, Jan, GALVASOVÁ, Iva, HOLEČEK, Jan, CHABIČOVSKÁ, Kateřina, MARTĚNEK, Jaroslav, SVOBODOVÁ, Hana. *Synergie venkovského prostoru paradoxy rozvoje venkova*, Brno: GaREP 2011. 64 stran. ISBN 978-80-904308-6-0.

BINEK, Jan, SVOBODOVÁ, Hana, HOLEČEK, Jan, GALVASOVÁ, Iva, CHABIČOVSKÁ, Kateřina. *Synergie ve venkovském prostoru. Aktéři a nástroje rozvoje venkova*, Brno: GaREP, spol. s r.o. 2009. 96 stran. ISBN 978-80-904308-0-8.

BINEK, Jan, SVOBODOVÁ, Hana, HOLEČEK, Jan, PŘIBYLÍKOVÁ, Alena, CHABIČOVSKÁ, Kateřina, GALVASOVÁ, Iva. *SYNERGIE VE VENKOVSKÉM PROSTORU. Přístupy k řešení problémů rozvoje venkovských obcí*. Brno: GaREP, spol. s r. o., 2010, 120 stran. ISBN 978-80-904308-4-6.

BINEK, Jan, a kol. *Venkovský prostor a jeho oživení*. Brno: GaREP, spol. s r.o. 2007. ISBN 80-251-19-5.

BLAŽEK, Jiří, UHLÍŘ, David. *Teorie regionálního rozvoje, nástin, kritika, klasifikace*. První vydání, Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2002. 211 stran. ISBN 80-246-0384-5.

BUBENÍČEK, Václav, ČOPÍK, Jan, HAJNÝ, Petr, KOPŘIVA, Radek, NEUMANOVÁ, Tereza. *OBEČ JAKO AKTÉŘI POLITICKÉHO PROCESU*. Česká zemědělská univerzita v Praze, provozně ekonomická fakulta, 2005, 96 stran. ISBN 80-213-1326-9.

DENZIN, Norman, K., LINCOLN, Yvonna, S. *Critical And Indigenous Methodologies*. London: SAGE Publications Ltd. 2005. ISBN 978-1-4129-1803-9.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

DLOUHÝ, Josef, URBAN, Jiří. *Ekologické zemědělství bez mýtů*. Olomouc: Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství, 2011. ISBN 978-80-87371-13-8

FLEETWOOD, Jenni. *Med-včelí produkty v praxi*. Praha: Rebo, 2009. 96 s. ISBN 978-80-255-0713-1.

FRIČ, Pavol, GOULLI, Rochdi, a kol. *Neziskový sektor v České republice*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 203 stran. ISBN 80-86432-04-1.

GALVASOVÁ, Iva, a kol. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje*. Brno: GaREP, spol. s r.o., 2007. 140 s. ISBN 80-251-20-9.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1992. 80, 84 s. ISBN 80-85605-28-7.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Kosmas, 1999. ISBN 80-7203-123-4.

GLOSOVÁ, Iva, a kol. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje*, Brno: Georgetown, 2007. ISBN 80-251-20-9.

GREGOR, Marcel, DORAZILOVÁ, Zuzana, ŠKARYD, Václav, JIRÁSEK, Vincenc. *150 let spolku včelařů v Chrudimi*, Adveresting 2014. ISBN 978-80-87078-16-7.

GREGORINIOVÁ, J., SCHOLLAROVÁ, V. 2006. In Binek a kol. 2009. *Synergie ve venkovském prostoru: Aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Brno: GaREP, spol. s r.o. 2009. 96 stran. ISBN 978-80-904308-0-8.

HLAVÁČEK, Petr. *AKTÉŘI A MECHANISMY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2012. 155 stran. ISBN 978-80-7414-523-0.

HORSKÁ, Pavla, MAUR, Eduard, MUSIL, Jiří. *ZROD VELKOMĚSTA*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2002. 352 stran. ISBN 80-7185-409-3.

HRABÁNKOVÁ, Magdalena, ŘEHOŘ, Petr, ROLÍNEK, Jaroslav, SVATOŠOVÁ, Libuše. *FAKTORY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE A JEJICH VLIV NA SOCIÁLNĚ-EKONOMICKÝ POTENCIÁL REGIONU*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7204-752-9.

HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠTÁK, Michal, ŠEVČÍKOVÁ, Adéla. *REGIONALISTIKA, REGIONÁLNÍ ROZVOJ A ROZVOJ VENKOVA*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2015. 193 stran. ISBN 978-80-213-1413-9.

HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠŤÁK, Michal. *Sociologie a její aplikace v regionálním/rurálním rozvoji*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství CREDIT Praha, 2002. ISBN 80-213-0952-0.

JEHLE, R. *Pojetí endogenního rurálního rozvoje a jeho zavádění regionální politiky v České republice*. *Zemědělská ekonomika* 44, 1998.

JEŽEK, Jiří. *Regionální rozvoj*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. ISBN 978-80-261-0462-9.

KAMLER, František. *Komerční včelaření v České republice*. Praha: Výzkumný ústav včelařský, s.r.o. Dol, 2011. ISBN 978-80-87196-06-9.

KARLÍČEK, Miroslav. a kol. *Základy marketingu*. Praha: GRADA, 2013. 256 stran. ISBN: 978-80-247-4208-3.

KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015. ISBN 978-80-88033-00-4.

LAMPEITL, Franz. 2016. *Úspěšný chov včel*. *Libeznice: Víkend*. 208s. ISBN 978-80-74330-85-8.

MAJEROVÁ, Věra, MAJER, Emerich, *EMPIRICKÝ VÝZKUM V SOCIOLOGII VENKOVA A ZEMĚDĚLSTVÍ ČÁST II*. Česká zemědělská univerzita v Praze, provozně ekonomická fakulta, 2007, 275 stran. ISBN 978-80-213-1698-0.

MANSFELDOVÁ, Zdenka, KROUPA, Aleš. *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005. ISBN 80-86429-53-9.

MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miroslav, VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník I*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miroslav, VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník II*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, DaDa, a.s. *Nová regionální politika*. Praha: DaDa, a.s., 2002. ISBN 80-903064-1-1.

MUSIL, Jiří. *Sociologie soudobého města*. Praha: Svoboda, 1967.

NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2010. 120 s. ISBN 978-80-247-2957-2.

NOVÝ, Ivan, SURYNEK, Alois a kol. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada, 2006. 288 stran. ISBN 80-247-1705-0.

Okresní výbor Českého svazu včelařů Brno-město, *150 let organizovaného včelařství na Moravě a ve Slezsku*, Brno: Gloria 2004. ISBN 80-86760-06-5.

PATOČKA, Jiří, HEŘMANOVÁ, Eva. *Lokální a regionální kultura v České republice*, Praha: ASPI, 2008. 200 stran. ISBN 978-80-7357-347-8.

PĚLUCHA, Martin, a kol. *Rozvoj venkova v programovacím období 2007-2013 v kontextu reformy SZP EU*. Praha: IREAS, 2006. 162 stran. ISBN 80-86684-42-3.

PĚLUCHA, M., BEDNAŘÍKOVÁ, D., VIKTOROVÁ, D. *Možnosti nastavení efektivní politiky rozvoje venkova EU*, Acta Oeconomica Pragensia, 05/2009. ISSN 0572-3043.

PERLÍN, Radim, a kol. *Venkovy a venkované*. Praha: MMR, 2010. ISBN 978-80-87147-27-6.

RAKUŠANOVÁ, Petra, STAŠKOVÁ, Barbora. *Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Professional Publishing, |2007. 116 stran. ISBN 978-80-86946-22-1.

STEJSKAL, Jan, KOVÁRNÍK, Jaroslav. *Regionální politika a její nástroje*. Praha: Portál, s.r.o., 2009. 216 s. ISBN 978-80-7367-588-2.

SVOBODOVÁ, Hana, KONEČNÝ, Ondřej, BINEK, Jan, CHABIČOVSKÁ, Kateřina, HOLEČEK, Jan, GALVASOVÁ, Iva, VĚŽNÍK, Antonín, HYNEK, Alois. *Synergie ve venkovském prostoru*. Brno: GaREP, spol. s r.o., 2011. 116 stran. ISBN 978-80-904308-8-4.

ŠEFČÍK, Jozef. *Začínáme včelařit*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. 96 stran. ISBN 978-80-247-4857-3.

ŠVAMBERK, Václav. *Tajemný svět včel*. Vimperk: Vikend, 2000. ISBN 80-7222-120-5.

VÁLKA, Miroslav. *Sociokulturní proměny vesnice, Moravský venkov na prahu třetího tisíciletí*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-3908-7.

WOKOUN, René a kol. *Regionální rozvoj a jeho management v České republice*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica. 2007. 246 stran. ISBN 978-80-245-1301-0.

WOKOUN, René, MALINOVSKÝ, Jan, DAMBORSKÝ, Milan, BLAŽEK, Jiří a kolektiv autorů. *Regionální rozvoj, východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

YVEST, Gustin. *Ilustrované včelařství*. Praha: Baobab. 2010. 228 stran. ISBN 878-80-87060-27-8.

Ostatní zdroje

BLAŽEK, Jiří, CSANK, Pavel. *Nová fáze regionálního rozvoje v ČR*. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2007, str. 945 – 965.

RAY, Christopher. *Towards a Meta-Framework of Endogenous Development: Repertoires, Paths, Democracy and Rights*. 2014.

Kronika ZO ČSV Olomouc

Kronika ZO ČSV Šternberk

Kronika ZO ČSV Uničov

Elektronické zdroje

Český svaz včelařů, z. s. *Limit osvobození od daně z příjmů zájmových včelařů se od 1.1.2014 zvyšuje*. [online]. 2010 – 2018. [cit. 26.2.2018]. Dostupné z www: <http://www.vcelarstvi.cz/pravni-predpisy/>

Český svaz včelařů, z. s. *Malé množství medu*. [online]. 2010 – 2018. [cit. 26.2.2018]. Dostupné z www: <http://www.vcelarstvi.cz/pravni-predpisy/>

Český svaz včelařů, z. s. *Stanovy českého svazu včelařů*, [online]. 2010 – 2018. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.vcelarstvi.cz/stanovy-csv/>

Český svaz včelařů, z. s. *Včelařské dotace krok za krokem. Příručka pro chovatele včel*. [online]. 2010 – 2018. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/prirucka-eu-dotace-pro-chovatele-vcel-2018.pdf>

ČMSCH, a.s., Českomoravská společnost chovatelů. *Evidence a označování zvířat \ Včely* [online]. Dostupné z www: <http://www.cmsch.cz/evidence-a-oznacovani-zvirat/vcely>

EVROPSKÉ STRUKTURÁLNÍ A INVESTIČNÍ FONDY. *NUTS II*. [online]. 2016, [cit. 26.01.2016]. Dostupné z www: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-a-dokumenty/slovník-pojmu/N/NUTS-II>

JIRKA, Václav. *Ochrana biodiverzity a včel v dnešním zemědělství* [online]. Moderní včelař, odborný časopis pro včelaře, 1/2016, str. 40. České Budějovice: PSNV-CZ. ISSN: 1214-5793. Dostupné z www: <http://www.modernivcelar.eu/clanky/ochrana-biodiverzity-a-vcel-v-dnesnim-zemedelstvi.html>

LOŠTÁK, Michal. *Elektronický učební text*. [online]. 2011, [cit. 10.2.2018]. Dostupné z www: <http://www.moodle.czu.cz>

Mapa Seznam.cz, a.s. *Mapa regionu Šternbersko*. [online]. Dostupné z www: <https://mapy.cz/zakladni?x=17.3159619&y=49.7543008&z=12&source=muni&id=42&q=%C5%A1ternberk>

Mikroregion Šternbersko. *O našem mikroregionu* [online]. [cit. 16.2.2017]. Dostupné z www: <http://www.mikroregion-sterbersko.cz/statut-mikroregionu/d-1001/p1=52>.

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020*. [online] Dostupné z www: <http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Koncepce-Strategie/Strategie-regionálního-rozvoje-CR-2014-2020>

OUŘEDNÍČEK, Martin. SUBURBANIZACE Česká republika. *Teorie SUBURBANIZACE* [online]. Dostupné z www: http://www.suburbanizace.cz/01_teorie_suburbanizace.htm

PERLÍN, Radim. *Vymezení venkovských obcí v Česku*. Obec a finance. [online]. 2/2009, [cit. 10.2.2018]. Dostupné z www: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068>

Pozemky a farmy.cz. *Co je greening v zemědělství?* [online]. 2014. Dostupné z www: <http://www.pozemkyafarmy.cz/magazin/co-je-greening-v-zemedelstvi-38.html>

Úřední věstník Evropské unie L 139/12. *Prováděcí nařízení komise (EU) č. 485/2013 ze dne 24. května 2013* [online]. [cit. 11.2.2018]. Dostupné z www: <http://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/provadeci-narizeni-komise-eu-485.pdf>

Včelky.cz. *Historie včelařství*. [online]. [cit. 10.2.2018]. Dostupné z www: <http://www.vcelky.cz/historie.htm>

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů [online]. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakon-SB1992586-187>

Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje [online]. [cit. 15.12.2017]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakon-SB2000248-16>

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník [online]. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakony/2012/1/zakon-089-2012-Sb-zakon-obcansky-zakonik-SB2012089>

Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích [online]. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakony/2012/1/zakon-090-2012-Sb-zakon-o-obchodnich-spolecnostech-a-druzstvech-zakon-o-obchodnich-korporacich-SB2012090>

Zákon č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb [online]. [cit. 10.3.2018]. Dostupné z www: <http://www.zakony.cz/zakon-SB2016112-3>

8 Přílohy

Název projektu: *Návrat chovu včel na vesnici - včelnice pro volný čas*

Zdůvodnění projektu: Navrhovaný projekt je zaměřen na rozšíření nabídky volnočasové aktivity pro občany obce Mladějovice. Myšlenkou je úprava volných prostor bývalých dílen v areálu místní základní školy na prostor, kde by bylo možné provádět pravidelná setkání včelařského kroužku přístupné všem generačním skupinám občanů obce. Záměrem je střetávání rozdílných generačních skupin občanů při práci kolem chovu včel, výsadbu medonosných rostlin a dřevin v okolí obce Mladějovice. Cílem je rozšířit nabídku volnočasových aktivit v obci pro co možná nejširší portfolio občanů. V současné době jsou v obci aktivní pouze zástupci oddílu kopané TJ Sokol Mladějovice. Problémem dnešní moderní uspěchané doby je, že se vytrácí potřeba družít se a společně něco tvořit a také zajímat se o činnosti, které byly v minulosti na vesnici zcela běžné, jako byl chov dobytka, včel, práce na poli, předávání myšlenek a zkušeností z generace na generaci a umění naslouchat jeden druhému. Do projektu budou zapojeni jak místní včelaři, tak zástupci soukromých zemědělců, místních podnikatelů a občanů obce.

Místo provádění a zaměření projektu: Obec Mladějovice leží v podhůří Nízkého Jeseníku asi 5km severozápadně od města Šternberk, okr. Olomouc. První zmínka o obci je v listině z roku 1131. Počet obyvatel k 1. 1. 2017 byl 709, průměrný věk 38,2 let. Obec je součástí Mikroregionu Šternbersko, Svazu obcí Mladějovice, Komárov, Řídeč, dále Sdružení obcí Střední Moravy a MAS Šternbersko. V roce 1962 bylo v obci 5 činných spolků – Svaz žen 30 čl., Sokol 28 čl., ČSČK 40 čl., SPO 27 čl., Ochotnické divadlo 15 čl. V roce 2017 máme v obci dva spolky TJ Sokol 67 čl. a SDH 6 čl. Tento projekt je snahou zvýšit zájem o spolkovou činnost v obci.

Budova základní školy je v majetku obce a obec je zřizovatelem příspěvkové organizace Základní a Mateřská škola Mladějovice. Součástí budovy základní školy jsou místnosti bývalých dílen, pro které není momentálně žádné využití. Součástí areálu školy je i zahrada. Místnosti dílen by se za pomoci místních podnikatelů, kteří dodají potřebný materiál a občanů upravily tak, aby se z jedné místnosti stala klubovna a z druhé místnosti dílna na výrobu úlů,

rámků, stáčení medu, výrobu svíček apod. V zadní části zahrady by byla vyrobena včelnice pro celkem osm úlů + sklad na nástavky a materiál potřebný k práci se včelstvem. Projekt je zaměřen na rozšíření nabídky volnočasových aktivit místních občanů a návrat ke kořenům vesnického života.

Uvedení cílů projektu: Cílem je zvýšit nabídku volnočasového vyžití místních občanů. Zvýšit zájem občanů o tradiční hodnoty vesnice a vztah k přírodě. V souladu s vizí MAS ŠTERNBERSKO, jehož je naše obec součástí, se jedná o naplňování potřeb regionu, jeho rozvoj na principu udržitelnosti, partnerství, spolupráce, transparentnosti, zachování přírodního a kulturního dědictví.

Hlavní cíl - Rozšíření volnočasových nabídek aktivit pro místní občany

Specifický cíl – Rozvoj volnočasových aktivit – Podpora spolkové činnosti (Tradice činností spolků na vesnici)

Operační cíl – Úprava místností bývalých dílen v objektu místní základní školy na prostor pro pravidelné setkávání + vybavení včelnice.

Zvolená strategie projektu obecně: Po vzájemné dohodě se zástupci obce, občanů a místních podnikatelů byla vybrána lokalita budovy základní školy a přilehlého pozemku zahrady, který je v majetku obce. Jde tedy o veřejně přístupný prostor. Místní podnikatelé se zavázali, že dodají potřebný materiál na výrobu včelnice, stavební materiál na úpravu dílen a vhodné medonosné keře, stromy a květiny na výsadbu zahrady. Místní občané se zavázali svépomocí vybudovat včelnici a stavebně upravit místnosti dílen. Projekt není závislý na externích zdrojích, ale využije endogenních zdrojů se zapojením všech tří složek projektu a tímto si myslím, že je projekt inovativní.

Očekávané výstupy, výsledky a dopady realizace projektu na lokalitu:

Výstupy projektu: Fyzická změna prostor bývalých dílen základní školy Mladějovice a výstavba včelnice pro volný čas na místní zahradě. Úprava zahrady výsadbou medonosných dřevin a květin.

Výsledky projektu: Provozování společných prostor pro volnočasové setkávání občanů. Nově vytvořená klubovna s kapacitou cca 40 osob je vybavena nábytkem, projekčním plátnem, počítačem, kuchyňskou linkou s elektrickou troubou to vše slouží k besedám a klubové činnosti. Dílna je vybavena elektrickým čtyř rámkovým medometem, dvěma pulty na výrobu medu a jiných včelích produktů a základním náradím a nástroji potřebných pro chov včel. Na konci zahrady stojí včelnice s osmi včelstvy a sklad na materiál.

Dopady projektu: Nabídka nové volnočasové aktivity v obci, která umožňuje sdružování a setkávání se za účelem soudržnosti, vztahu k přírodě, vesnickým tradicím, výuce manuální zručnosti při společném pečení perníků výrobě svíček, stáčení medu a následném prodeji výrobků na farmářských trzích ve Šternberku. Soudržnost místních podnikatelů, občanů a zástupců obce Mladějovice.